

บทที่ 2

ทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูในคำสอนอิสลาม

2.1 การฟื้นฟูในคำสอนอิสลาม

การอธิบายความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ในมุมมองของอิสลามนั้นจะนำคำสอนที่ปรากฏในอัล-กุรอานและฮะดีษมาประมวลเข้าด้วยกันทั้งหมดและจัดเป็นองค์ประกอบต่างๆ หลักการที่ได้จากการศึกษานี้เรียกว่าทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูในอิสลาม

2.1.1 นิยามของการฟื้นฟูในคำสอนอิสลาม

การฟื้นฟูในภาษาอาหรับใช้คำว่า **อัต-ตัจญิด** (Tajdīd) ในทางภาษาหมายถึง การทำให้ใหม่เหมือนเดิม(Wehr, 1976: 113) ซึ่งให้ความหมายว่า การนำสิ่งดั้งเดิมที่สูญหายไปให้กลับคืนมา การฟื้นฟูจึงเป็นการให้ชีวิตใหม่เพื่อกลับไปเป็นดังเดิม **อิบนุ ตัยมียะฮฺ** (Ibn Taymiyah, n.d. : 18/297) กล่าวว่า “การฟื้นฟูเกิดขึ้นหลังจากการเสื่อมสภาพ...” นั่นหมายถึง การฟื้นฟูเป็นการทำงานกับสิ่งที่บิดเบือนและเบี่ยงเบนออกไปจากสัจธรรม

อัล-มาวูดียฺ (al-Mawūdī, 1979:35-36) กล่าวว่า “การฟื้นฟูมิใช่การเริ่มต้นอิสลามเข้ากับสิ่งที่มีไช้อิสลาม หรือมิใช่การเตรียมการผสมผสานในสิ่งใหม่ ๆ ระหว่างอิสลามกับสิ่งที่มีไช้อิสลาม แต่การฟื้นฟูคือ การชำระล้างอิสลามออกจากเนื้อหาที่มีได้มาจากพระเจ้าทั้งหมดออกไป แล้วนำเสนอมันให้มันมีความเติบโต ไม่มากก็น้อย ในรูปแบบดั้งเดิมที่บริสุทธิ์”

อัล-มะนาวิ (al-Manāwī, 1994: 2/357) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า **ตัจญิด** ว่า “ทำให้สุนนะฮฺ(แบบอย่างของท่านนบี ﷺ)มีความกระฉ่างชัดจากบิคอฮฺ(อุตริกรรม) การเพิ่มความรู้ให้มากขึ้น การช่วยเหลือค้ำชูผู้มีความรู้ การสลายกลุ่มชนบิคอฮฺ(อุตริกรรม)” ดังนั้น การฟื้นฟู(ตัจญิด)จึงเชื่อมโยงกับความรู้ เป็นการนำความรู้ให้กลับคืนมา เพื่อจำแนกสิ่งที่บิดเบือนออกไปให้เห็นชัดเจน

อัล-อัลเกาะมียฺ (al-Manāwī, 1994: 2/357) คือ “การให้ชีวิตใหม่ในสิ่งที่สูญสลายไป คือ การงานต่าง ๆ ด้วยอัล-กุรอานและฮะดีษ...” คำนิยามนี้ได้ให้ความชัดเจนขึ้นไปอีกว่า การตัจญิดที่สมบูรณ์นั้นต้องประกอบไปทั้งความรู้และการกระทำร่วมกัน นอกจากการฟื้นฟูต้องประกอบไปทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติแล้ว การฟื้นฟูยังต้องอิงอยู่กับแบบของประชาคมที่ศีลศัณของอิสลาม นั่นคือสมัย

ของสลัฟ(กัลยาณชนยุคแรก) โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุคสมัยของท่านนบี ﷺ และเสาะหาบะฮะฮฺของท่าน การฟื้นฟูจึงเป็นการหวนกลับไปสู่จิตวิญญาณของยุคสมัยที่ดีที่สุด นั่นคือหัวใจสำคัญของการฟื้นฟู อัล-เกาะเราะฎอวียฺ(al-Qaradāwī,1968 :133) กล่าวเน้นย้ำถึงความหมายของการฟื้นฟูในมิตินี้เอาไว้ว่า

“...ตัจญุคฺคฺ บางสิ่งบางอย่างนั้น คือความพยายามกลับคืนสู่สิ่งที่เคยเป็นในวันที่เริ่มต้นหรือปรากฏขึ้นมา ด้วยเหตุผลว่า แม้มันเป็นสิ่งที่โบราณ แต่เสมือนหนึ่งมันเป็นของใหม่ ด้วยเหตุนี้ การตัจญุคฺคฺ (ฟื้นฟู)เกิดขึ้นด้วยการทำให้แข็งแรงในสิ่งที่อ่อนแอ ด้วยการบูรณะในสิ่งที่ผุพัง การซ่อมแซมในสิ่งที่ปริขาด จนกระทั่งมันได้กลับไปอยู่ในสภาพที่ใกล้เคียงในตอนเริ่มแรก ดังนั้น การตัจญุคฺคฺ(ฟื้นฟู) ไม่ได้มีความหมายว่า การเข้าไปเปลี่ยนแปลงแก้ไขธรรมชาติดั้งเดิมของมัน หรือการปรับเปลี่ยนแทนที่มันด้วยสิ่งอื่นด้วยการประดิษฐ์ขึ้นใหม่ หากเป็นเช่นนั้น ไม่ถือว่าเป็นการตัจญุคฺคฺ(ฟื้นฟู)สิ่งนั้น ... ความหมายที่แท้จริงของตัจญุคฺคฺคือ การกลับไปสู่ยุคสมัยของท่านเราะซูล ﷺ เสาะหาบะฮะฮฺของท่าน และผู้ที่ดำเนินรอยตามเสาะหาบะฮะฮฺ(คือตาบิอิน)เคยเป็นอยู่...”

การเชื่อมโยงงานฟื้นฟูเข้ากับอิสลามที่บริสุทธิ์ดั้งเดิม เป็นประเด็นสำคัญในการแบ่งแยกระหว่างการฟื้นฟู(ตัจญุคฺคฺ)กับการอุดริกรรม(อิบติคาว) เป็นการแบ่งแยกระหว่างผู้คนที่ทำงานฟื้นฟูกับผู้คนที่สร้างอุดริกรรม(al-Mawdūdī,1979:35)

2.1.2 ความสำคัญของการฟื้นฟูในทัศนะของอิสลาม

ความสำคัญของการฟื้นฟูในทัศนะของอิสลาม เนื่องมาจากมันเป็นสิ่งที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวถึงความสำคัญของมันอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมาเอาไว้ว่า

((إِنَّ اللَّهَ يُعِثُّ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةٍ سَنَةٍ مِنْ يُحَدِّدُ لَهَا
دِينَهَا))

(رواه ابو داود : 3743)

ความว่า “แท้จริง อัลลอฮฺ ﷻ จะส่งให้แก่ประชาชาตินี้ ในทุก ๆ ดันร้อยปี ผู้ซึ่งจะฟื้นฟูศาสนาของประชาชาตินี้แก่ประชาชาตินี้”

(รายงานโดย Abu Dawūd: 3743)⁷

⁷ หะดีษ เศาะฮิหฺ ใน Silsilat al-Ahadīth al-Sahīhah หมายเลข 599 (al-Albānī,1995 : 2/148)

ในทัศนะของอัล-มาวูดีย์(al-Mawdīdī, 1979:23-33) ถือว่า การฟื้นฟูเป็นภารกิจที่จำเป็น ซึ่งเกิดมาจากธรรมชาติของอิสลามเอง เนื่องจากอิสลามจะต้องเผชิญกับความหลงผิดในหลายรูปแบบ ฉะนั้น การส่งศาสนทูตลงมาก็เพื่อภารกิจนี้ แต่หลังจากสิ้นยุคการมีอยู่ของศาสนทูตแล้วความจำเป็นนี้ก็ยังมีอยู่ เหตุผลการมีนักฟื้นฟูอิสลามก็เพื่อปฏิบัติภารกิจที่จำเป็นนี้เอง

ความสำคัญของงานฟื้นฟูในอีกด้านหนึ่ง คือความจำเป็นของการมีอยู่ของประวัติศาสตร์มนุษย เพราะเมื่อไรกลุ่มทำงานฟื้นฟูยุติบทบาท เท่ากับเป็นการสิ้นสุดการมีอยู่ของสังคมในสังคมมนุษย ในทัศนะของอิสลามถือว่าเป็นวันจบสิ้นของอารยธรรมมนุษยชาติ ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى لَا يُقَالَ فِي الْأَرْضِ اللَّهُ اللَّهُ))

(رواه مسلم : ٢٤٣)

ความว่า: “วันสิ้นโลกจะยังไม่อุบัติขึ้น จนกระทั่งจะไม่มีผู้กล่าวในโลกนี้ว่า อัลลอฮฺ อัลลอฮฺ”

(รายงานโดย Muslim : 243)

นั่นหมายถึง เป็นวันที่ไม่มีกลุ่มทำงานฟื้นฟูอยู่ในโลก อัน-นะวะวียฺ(al-Nawawi, 1992: 142) กล่าวว่า “...ถ้าหากพวกเขา(กลุ่มฟื้นฟู)ได้สูญสิ้นไป ดังนั้น พระบัญชาของอัลลอฮฺ ﷻ ได้มาถึงแล้ว(วันสิ้นโลกกำลังจะอุบัติขึ้น)”

2.1.3 กลไกการฟื้นฟูในคำสอนอิสลาม

การฟื้นฟูในอิสลามนั้นดำเนินผ่าน “กลุ่มฟื้นฟู” ดังปรากฏในอัล-กุรอานว่า

﴿ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً يَهْتَدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴾

(سورة الأعراف : ١٨١)

ความว่า: “และส่วนหนึ่งจากผู้ที่เราได้บังเกิดนั้นคือ ‘กลุ่มชนหนึ่ง’ ซึ่งพวกเขา นำทางด้วยสัจธรรม และด้วยสัจธรรมนั้นพวกเขาปฏิบัติโดยเที่ยงธรรม”

(อัล-อะอฺรอฟ :181)

กลุ่มนักฟื้นฟูนี้ต้องเข้าไปดำเนินการต่อสู้เพื่อสังฆกรรมทั้งในเนื้อหาความรู้และการปฏิบัติ ในสนามที่หลากหลาย อัล-มะนาวิ (al-Manāwī, 1994: 6/514) กล่าวถึงกลุ่มฟื้นฟูเอาไว้ว่า “พวกเขาเป็น มุจญตะฮิดูน(นักอิจญติฮาดหรือนักวินิจฉัยปัญหาที่ซับซ้อนต่าง ๆ)ในกฎหมายต่าง ๆ ทางชะรีอะฮ์(กฎหมายอิสลาม) และในหลักศรัทธาของศาสนา พวกเขาเป็นผู้สอดคล้องดูแลในแนวทาง เป็น มุญาฮิดูน(นักอิจญติฮาดหรือนักต่อสู้คัณรน) เพื่อความสูงส่งในศาสนา...”

การฟื้นฟูจึงกระทำทั้งในเนื้อหาความรู้และการปฏิบัติ ทำให้กลุ่มฟื้นฟูต้องสร้างกลไกสำคัญ 2 ส่วน คือส่วนของความรู้หรือภาคทฤษฎีนั้น ก็คือการสร้างกระบวนการทางปัญญา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ เรียกว่า อิจญติฮาด(Ijtihād) และส่วนของการปฏิบัติ ก็คือการสร้างกระบวนการเสียดสีทั้งในแง่จิตใจ ชีวิต และทรัพย์สิน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เรียกว่า ญิฮาด (Jihād) ในทัศนะของอัน-นัควิ (al-Nadwī, 1992: 130-132) เห็นว่า มันเป็นสองคุณสมบัติที่นำไปสู่ “การเป็นผู้นำ” ของมุสลิม และเมื่อไรที่ลักษณะทั้งสองนี้น้อยลงก็ทำให้ความเป็นผู้นำของมุสลิมอ่อนแอลงสองกลไกนี้คือ การขับเคลื่อนของกลุ่มฟื้นฟูอิสลามทุกยุคทุกสมัย และหากมันสามารถทำงานได้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของมันอย่างเต็มที่ ก็ไม่เพียงแต่ผลักดันสังฆกรรมให้ขับเคลื่อนต่อไปเท่านั้น แต่จะทำให้สังฆกรรมในอิสลามปรากฏออกมาโดดเด่นบนโลกนี้ในทุก ๆ ด้านอีกด้วย ทั้งคำว่า อิจญติฮาดและญิฮาดนั้น เป็นคำศัพท์ที่มาจากรากศัพท์เดียวกัน คือ ج-ه-د (J - H - D) แปลว่า พยายาม หรืออุตสาหะ (Wehr, 1976: 142) แต่เมื่อกระจายไปเป็นคำใหม่จะให้ความหมายและขอบเขตที่แตกต่างกันออกไป

คำว่า อิจญติฮาด ในทางภาษาหมายถึง การทำงานหนัก(Wehr, 1976: 142) แต่ในแง่ของการฟื้นฟูอิสลามหมายถึง ความพยายามในการให้คำตอบที่ถูกต้องแม่นยำต่อปัญหาต่าง ๆ ที่ซับซ้อนของยุคสมัย โดยอาศัยคัมภีร์คาสอนอิสลาม พร้อมกับการใช้ปัญญาที่กว้างขวางลึกซึ้ง กล่าวได้ว่า อิจญติฮาด เป็นกระบวนการทางปัญญาของคัมภีร์คาสอนอิสลามที่ถูกวางไว้สำหรับการฟื้นฟูอิสลามตั้งแต่ยุคของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นต้นมา อัน-นัควิ (al-Nadwī, 1992: 131) กล่าวถึงบทบาทของ อิจญติฮาด ว่า “... เป็นศักยภาพในการแก้ปัญหาอย่างถูกต้องต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นต่อชีวิตมุสลิม ต่อโลก และต่อประชาชาติต่าง ๆ ...” อัล-เกาะเราะฎอวีย(al-Qaradāwī, 1968 : 34) ได้กล่าวถึงกระบวนการอิจญติฮาด ในฐานะการฟื้นฟูชีวิตอิสลามให้กลับคืนมาอีกครั้งเอาไว้ว่า “...มีความจำเป็นที่ต้องตั้งญัตติ(ฟื้นฟู)แนวคิด ปัญญาและวัฒนธรรมที่กว้างขวางและลึกซึ้ง เป็นการตั้งญัตติ(ฟื้นฟู)ที่นำเอาการอิจญติฮาดต่อชีวิตและกิจกรรมของมันกลับคืนมาใหม่”

ส่วนคำว่า ญิฮาด นั้น เมื่อกระจายจากรากศัพท์ของมันก็จะมีความหมายว่า ต่อสู้ คัณรน (Wehr, 1976: 142) เมื่อใช้ในสนามการฟื้นฟูอิสลามก็ให้ความหมายว่า ความพยายามอย่างที่สุดในการผลักดันสิ่งต่าง ๆ ให้บรรลุผล อัน-นัควิ (al-Nadwī, 1992: 130) กล่าวถึงคำว่า

ญิฮาด เอาไว้ว่า “...การอุทิศตนอย่างเต็มกำลัง และการทุ่มเทอย่างที่สุด เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายอันยิ่งใหญ่” ในทัศนะคำสอนอิสลาม ถือว่า ญิฮาดเป็นการปฏิบัติการเพื่อให้คำสอนอิสลามบรรลุผลที่เป็นจริงได้ ดังเมื่อท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ถูกถามถึงลักษณะของการญิฮาดท่านได้กล่าวว่า

((... مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ))

(رواه مسلم : 3635)

ความว่า: “... ผู้ที่ต่อสู้เพื่อให้พระคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ สูงส่ง เขาได้อยู่ในวิถีทางของอัลลอฮ์”

(รายงาน โดย Muslim : 3635)

อัน-นัควีย (al-Nadwī, 1992: 130) กล่าวว่า

“...แต่ที่จริงการญิฮาดของมุสลิม นั้น คือการทำให้ชะรีอะฮ์ (กฎหมาย) ของอัลลอฮ์ ﷻ ที่นำมาโดยบรรดาศาสนทูตทั้งหลายถูกนำไปปฏิบัติ ทำให้ถ้อยคำของพระองค์สูงส่งบนหน้าแผ่นดิน ทำให้กฎหมายของพระองค์ถูกนำไปใช้ ไม่มีอำนาจใดนอกจากอำนาจของพระองค์ ไม่มีพระบัญชาใด นอกจากพระบัญชาของพระองค์ ญิฮาดเช่นนี้จะดำเนินต่อไปจนถึงวันสิ้นโลก ญิฮาดนั้นมีหลายรูปแบบ ซึ่งจะไม่มีการจำกัดในแบบใดแบบหนึ่ง ...”⁸

2.2 การตีความประวัติศาสตร์ในทัศนะของอิสลาม

การศึกษาการตีความประวัติศาสตร์ในทัศนะของอิสลามนั้น ต้องอาศัยความเข้าใจในแนวคิดสำคัญที่สุดในอิสลามเป็นเบื้องต้น นั่นคือ แนวคิดอภิปรายญา แนวคิดว่าด้วยมนุษย์ และแนวคิดความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ ประเด็นเหล่านี้สามารถทำความเข้าใจได้ดังนี้

⁸ ญิฮาด จึงควรให้ความหมายว่า การต่อสู้ดิ้นรนอย่างสุดกำลัง ซึ่งมีมิติที่ครอบคลุมหลาย ๆ ด้าน แม้ว่าความหมายของญิฮาดที่ถูกใช้มากที่สุด ในอัล-กุรอานคือ ญิฮาดด้วยการรบ(กีดาล) ก็ตาม

2.2.1 แนวคิดอภิปรัชญา⁹

ในการศึกษาอภิปรัชญาในอิสลาม ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นสำคัญเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่งคือปัญหาญาณวิทยา¹⁰ หรือวิธีการรับรู้สังขธรรม ส่วนที่สองคือปัญหาแก่นแท้ของสังขธรรม ส่วนที่หนึ่งอิสลามได้ตอบคำถามด้วยแนวคิด อัล-วะหฺยฺ (al-Wahy) หรือ ‘การเปิดเผยจากพระเจ้า’ (Revelation) และส่วนที่สองอิสลามได้ตอบคำถามด้วยแนวคิด อัล-เตอาฮีด (al-Tawhīd) หรือ ‘ความเป็นหนึ่งของพระเจ้า’ (Oneness of God)

2.2.1.1 อัล-วะหฺยฺ แนวคิดว่าด้วยแหล่งกำเนิดทางนำของมนุษย์

ในทัศนะของอิสลาม อิสลามถือว่าสังขธรรมมิใช่ผลิตผลจากปัญญาของมนุษย์ แต่เป็นการเปิดเผยจากพระเจ้าผู้สร้างเท่านั้น วิธีการรับรู้สังขธรรมเช่นนี้ในภาษาอาหรับเรียกว่า ‘อัล-วะหฺยฺ’ (al-Wahy) หมายถึงการเปิดเผยจากพระเจ้าผู้สร้างหรือการวิวรณ์ (Revelation) อิสลามอธิบายว่า สังขธรรมเป็นคำตอบที่จะไขความลับทั้งหมดของชีวิตของเขาและสรรพสิ่งทั้งหมด สังขธรรมจึงยิ่งใหญ่เกินกว่ากำลังความคิดของมนุษย์เอง เพราะฉะนั้น สังขธรรมจึงมิใช่สิ่งที่นักคิด นักปรัชญาต่าง ๆ หรือ ชุมชนทางความรู้ทั้งหลาย สามารถบรรลุถึงความถูกต้องและแม่นยำแต่เพียงลำพังได้

Muhammad Asad¹¹ (Asad, 1991: 6) กล่าวสรุปถึงความจำกัดของเหตุผลมนุษย์ในการเข้าถึงความลับของสรรพสิ่งเอาไว้ว่า “... มนุษย์ไม่สามารถอธิบายความลับของชีวิตแก่ตัวเองได้ ไม่สามารถอธิบายความลับของการกำเนิดและการตาย ไม่สามารถอธิบายความลับของภาวะที่ไม่สิ้นสุด และดำเนินไปตลอดกาลได้ การใช้เหตุผลของมนุษย์ก็หยุดลงตรงหน้ากำแพงที่มีอาจจะทะลุผ่านไป... ”อัล-กุรอานกล่าวถึงวิธีการเช่นนี้ว่าเป็นแค่การคาดเดา ซึ่งไม่อาจใช้เป็นวิธีการนำเสนอสังขธรรมได้

﴿ وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا ﴾

(سورة طه : 36)

⁹ อภิปรัชญา (metaphysics) เป็นการศึกษาสิ่งที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ เป็นการหาคำตอบต่อสภาวะที่ปรากฏอยู่ และความจริงแท้คืออะไร (Iannone, 2001: 342) ซึ่งได้รับคำตอบในอิสลามด้วยแนวคิดที่เรียกว่า อัล-เตอาฮีด

¹⁰ ญาณวิทยา (epistemology) เป็นการศึกษาวิธีการที่จะได้รับความรู้ที่แท้จริง นักปรัชญาบางคนอาจเรียกสาขานี้ว่าทฤษฎีความรู้ (theory of knowledge) (Iannone, 2001: 342) ซึ่งได้รับคำตอบในอิสลามด้วยแนวคิดอัล-วะหฺยฺ

¹¹ มูฮัมหมัด อะซัด (ค.ศ. 1900-1992) ปัญญาชนชาวยิวที่หันมารับอิสลาม เดิมชื่อว่า Leopold Weiss เกิดในประเทศออสเตรีย มีอาชีพเป็นนักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ ปี ค.ศ. 1926 เขาได้รับอิสลาม ชีวิตในช่วงหลังหมดไปกับการทำงานเพื่อปกป้องโลกมุสลิมจากความตกต่ำ โดยเฉพาะการถ่ายทอดศาสนแห่งอิสลาม

ความว่า: “และส่วนใหญ่ของพวกเขามิได้ปฏิบัติตามสิ่งใด นอกจาก
‘การนึกคิด’ แท้จริง‘การนึกคิด’ นั้นไม่อาจจะแทนสังขรณ์ใด ๆ ได้”

(ฎอฮา :36)

อิสลามยอมรับสังขรณ์ผ่านบุคคลที่พระเจ้าติดต่อมา เรียกบุคคลที่ทำหน้าที่ในภาษา
อาหรับว่า ‘นบี’ (ผู้ประกาศข่าว) หรือ ‘เราะฮ์ลูล’ (ผู้มาสาส์น) บุคคลเหล่านี้นอกจากจะต้องเผยแผ่สัง
ขรณ์แล้ว ยังต้องพิสูจน์ให้ผู้คนประจักษ์ด้วยว่า สิ่งที่คุณนำมานั้นเป็นการติดต่อจากพระเจ้าจริง¹²

2.2.1.2 อัต-เตาฮีด แนวคิดว่าด้วยความเป็นหนึ่งในพระเจ้า

ในทัศนะของอิสลาม แก่นแท้ของความจริงที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทั้งหมดใน
อิสลามนั้น ได้รับการอธิบายด้วยแนวคิดอัต-เตาฮีด (al-Tawhīd) ‘ความเป็นหนึ่งในพระเจ้า’ (Oneness
of God) ซึ่งไม่เพียงเป็นรากฐานสำคัญที่สุดเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญที่สุดในฐานะตัวหลอม
มุมมองทุกสิ่งทุกอย่างและการสร้างองค์ประกอบต่าง ๆ ของคำสอนอิสลามขึ้นมา

ก) แนวคิดพื้นฐานของอัต-เตาฮีด

อัต-เตาฮีด (al-Tawhīd) เป็นคำนามในภาษาอาหรับแปลว่า “การทำให้เป็นหนึ่ง”
หรือ “การยืนยันความเป็นหนึ่ง” มาจากคำกริยาในภาษาอาหรับคำว่า وَحَدَّ “wahhada” ซึ่งแปลว่า
การยืนยันความเป็นหนึ่ง (Wehr, 1976: 1054) เมื่อคำว่าอัต-เตาฮีด โยงเข้ากับอัลลอฮ์ ﷻ จะให้
ความหมายว่าการตระหนักถึงและการดำรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นหนึ่งของอัลลอฮ์ ﷻ ในทุกแง่มุม
มุมมองของชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม (Philips, 2003: 1) แนวคิดอัต-เตาฮีด เริ่มต้นด้วยการ
ให้คำตอบว่ามีพระเจ้าผู้สร้างเพียงหนึ่งเดียว ผู้สร้างที่ให้ทุกสิ่งทุกอย่างบังเกิดขึ้น ผู้เป็นเจ้าของทุกสิ่ง
ทุกอย่าง ผู้ควบคุมให้ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปได้อย่างสมบูรณ์แบบ จุดเริ่มต้นของอัต-เตาฮีดคือ
การปฏิเสธอำนาจต่าง ๆ ที่จัดการธรรมชาติให้เคลื่อนไหวไปได้แล้วยืนยันอำนาจทั้งหมดว่ามีเพียง
อำนาจที่แท้จริงแต่เพียงหนึ่งเดียว ปราศจากการแบ่งแยกในอำนาจนี้ออกเป็นส่วนย่อย ๆ ไม่ว่าจะใน
รูปแบบใดก็ตาม Isma‘īl al-Farūqī¹³ (al-Farūqī, 1983: 42) กล่าวว่า “....(แนวคิดอัต-เตาฮีด)เท่ากับ

¹² ข้อพิสูจน์นี้ในหลักการอิสลามเรียกว่า *มูอฺญิฮาด* (สิ่งมหัศจรรย์) ข้อพิสูจน์ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่สำคัญก็
คืออัล-กุรอาน รวมทั้งความถูกต้องที่ปรากฏในเนื้อหาคำสอนที่ท่านถ่ายทอด ซึ่งทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูอิสลามเป็นส่วน
หนึ่งของข้อพิสูจน์นี้เช่นกัน

¹³ ศาสตราจารย์ ดร. อิสมาอีล รออูฟี อัล-ฟารูกียฺ (ค.ศ. 1921-1986) นักคิดของโลกมุสลิมชาวปาเลสไตน์ เชี่ยวชาญ
ทั้งในด้านอิสลาม ปรัชญาและศาสนาเปรียบเทียบ

ปฏิเสศการเริ่มต้นใด ๆ ในธรรมชาติของอำนาจอื่นไปจากอำนาจของพระเจ้า เท่ากับการถอนรากถอนโคนไสยศาสตร์ เวทมนต์คาถา ภูติผีต่าง ๆ และแนวคิดอิทธิพลของอำนาจที่สอเคล็ดแทรก ซึ่งได้เข้ามาสู่กระบวนการทางธรรมชาติโดยผ่านสื่อชนิดใด ๆ”

แนวคิด **อิต-เตาสีค** จึงมิใช่แค่การเชื่อว่ามีผู้สร้างเพียงหนึ่งเดียวในแบบเอกเทววิทยาอื่น ๆ แต่ยังย้ำความเป็นหนึ่งเดียวของการเป็นผู้สร้าง ผู้ควบคุมดูแลอย่างครอบคลุมบริบูรณ์เหนือทุกสรรพสิ่ง มิยอมรับการมีภาคใด ๆ โดยเด็ดขาด แนวคิดอิต-เตาสีคจึงเท่ากับเป็นการเริ่มต้นประกาศแยกธรรมชาติออกจากเทพต่าง ๆ จากการแอบอ้างในอำนาจลึกลับของคนพิเศษบางคน **อิต-เตาสีค** ได้เชื่อมมนุษย์เข้ากับสิ่งที่จริงแท้ที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทั้งหมดแต่เพียงหนึ่งเดียว **อิต-เตาสีค** จึงมิได้เป็นแนวคิดในแบบเทววิทยาที่ตัดขาดกับธรรมชาติและมนุษย์ ตรงกันข้ามแนวคิดอิต-เตาสีคเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงธรรมชาติและมนุษย์ ในฐานะที่เป็นสิ่งถูกสร้าง(*มัลดูค*)ของพระเจ้า และด้วยการย้ำความเป็นหนึ่งเดียวของพระเจ้าผู้สร้างเป็นผลให้ธรรมชาติเชื่อมโยงอยู่กับ อำนาจเพียงหนึ่งเดียว มีความเป็นระเบียบ และมีเป้าหมาย **อิต-เตาสีค** จึงได้สร้างมุมมองใหม่ที่มีต่อธรรมชาติและปรากฏการณ์ต่าง ๆ โดยเป็นเอกภาพที่เชื่อมโยงไปยังพระเจ้าผู้สร้างเพียงหนึ่งเดียว (al-Farūqī, 1983: 59-66)

อิต-เตาสีค เป็นคำตอบต่อคำถามแห่งชีวิต เป็นการเปิดเผยความลับของการมีอยู่ของมนุษย์ เป็นคำอธิบายต่อทุกสรรพสิ่งที่มีอยู่ เป็นเป้าหมายและจุดยืนของชีวิตมนุษย์ กุฎบ(Qutb, 1998 :25) ได้กล่าวว่า “ประเด็นอิต-เตาสีคเป็นประเด็นครอบคลุมประเด็นทั้งหลาย เป็นคำอธิบายต่อศูนย์กลางการมีอยู่ของมนุษย์ทั้งหมด ด้วยแนวคิดนี้ที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ส่งศาสนทูตทั้งหลายมา แนวคิดนี้เองที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ใช้กำหนดเป้าหมายของมนุษย์ในโลกหน้า รวมทั้งรูปแบบการใช้ชีวิตของมนุษย์ในโลกนี้ ...” **อัน-นัควี**(al-Nadwī, 1983:67) ได้กล่าวถึงความสำคัญอย่างที่สุดของการรับรู้ในแนวคิดอิต-เตาสีคเอาไว้ว่า “...(ความรู้ในเรื่องอิต-เตาสีค)เป็นความรู้ที่จะทำให้มนุษย์รู้จักตัวของตัวเอง เป็นความรู้ที่จะเชื่อมตัวของเขากับความลึกลับแห่งจักรวาล และเปิดเผยความลับแห่งชีวิต ความรู้ชนิดนี้เองที่ช่วยให้มนุษย์สามารถพบที่ยืนของตัวเองได้ใน โลกแห่งนี้ ช่วยจัดระเบียบแบบแผนของความสัมพันธ์และการปฏิสัมพันธ์ของตัวเขากับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ความรู้นี้จึงได้วางวิถีแห่งชีวิตและกำหนดเป้าหมายที่ต้องดำเนินไป อย่างมั่นใจ ชัดเจน กระจ่าง และเชื่อมั่น ...”

ข) **อิต-เกาะดร์** การจัดมุมมองจากแนวคิดอิต-เตาสีค

แนวคิดอิต-เตาสีคได้เข้ามาจัดวางมุมมองใหม่ในการขับเคลื่อนชีวิตมนุษย์ ด้วยการให้คำอธิบายต่อประวัติศาสตร์ของมนุษย์เสียใหม่ โดยได้ปฏิเสธแนวคิดที่มีต่อประวัติศาสตร์มนุษย์

2 แบบที่สุดโต่ง แบบแรก คือพระเจ้ากำหนดทุกอย่างแล้ว โดยมนุษย์ไม่ต้องรับผิดชอบใดๆ¹⁴ กับแบบที่สอง คือแนวคิดมนุษย์ต้องรับผิดชอบการกระทำ เพราะพระเจ้าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทำของมนุษย์¹⁵ แต่แนวคิดอัต-เตอาฮิดได้ให้คำอธิบาย ด้วยหลักการใหม่ เรียกว่า อัล-เกาะดาร์(al-Qadar) ดังปรากฏในอัล-กุรอานว่า

﴿ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ﴾

(سورة القمر: 49)

ความว่า: “แท้จริงทุก ๆ สิ่งนั้น เราสร้างมันด้วย เกาะดาร์”

(อัล-เกาะมร์ :49)

ซาบิก (Sābiq, 2000 :83) อธิบายแนวคิด อัล-เกาะดาร์(al-Qadar)ว่า “คือระบอบที่แน่นอนที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้กำหนดมันให้กับสิ่งที่มีอยู่ มันเป็นกฎที่ครอบคลุมและเป็นแบบแผนที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้เอามันเชื่อมโยงสาเหตุและสิ่งที่ก่อให้เกิดสาเหตุนั้นเข้าด้วยกัน” แนวคิด อัล-เกาะดาร์ อธิบายถึงการกำหนดทุกอย่างของอัลลอฮฺ ﷻ เป็นไปอย่างสมบูรณ์แบบ ทั้งในการสร้าง การกำหนดสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไป ให้เกิดขึ้นและสลายไปในเวลาและสถานที่ ซึ่งทั้งหมดถูกจัดให้ลงตัวบนสัดส่วนที่ถูกกำหนดไว้แล้ว แต่ภายใต้การจัดการนี้มนุษย์ยังคงดำรงอยู่บนความรับผิดชอบ Ja'far Idris¹⁶ (Idris ,1993: 21) กล่าวว่า “ ...ใครก็ตามที่ศรัทธาในพระเจ้าที่แท้จริง เขาจะต้องศรัทธาว่า ไม่มีเหตุบังเอิญอยู่ในธรรมชาติ” แต่ขณะเดียวกันหลักการนี้ก็อธิบายว่า อัลลอฮฺ ﷻ ก็ได้สร้างเจตนารมณ์อิสระให้แก่มนุษย์ ดังนั้น มนุษย์ก็ต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตัวเองกระทำ แต่การที่มนุษย์กระทำไปตามเจตนารมณ์ก็ยังเป็นสิ่งที่อยู่ภายใต้การกำหนดทุกอย่างของอัลลอฮฺ ﷻ แล้วเช่นกัน” ในอัล-กุรอานจึงปรากฏหลักการด้านที่หนึ่งซึ่งแสดงถึงอำนาจที่อยู่เหนือกาลเวลาและสถานที่ของอัลลอฮฺ ﷻ อาทิเช่น

¹⁴ แนวคิดนี้เรียกว่า al-Jabarīyah เป็นแนวคิดแสดงถึงความสุดโต่งในแง่ปฏิเสธความรับผิดชอบในการกระทำของตัวมนุษย์ โดยให้เหตุผลว่าพระเจ้ากำหนดทุกสิ่งทุกอย่างไว้หมดสิ้นแล้ว (Muhasinah, 2002 :108)

¹⁵ แนวคิดนี้เรียกว่า al-Qadarīyah เป็นแนวคิดที่ สุดโต่งในการให้มนุษย์กำหนดชะตากรรมตัวเองได้ จนลดทอนความสามารถในการรู้อนาคตของพระเจ้าลง

¹⁶ ยูเซฟ อิบราฮิม อิบราฮิม (ค.ศ. 1931-ปัจจุบัน) นักวิชาการชาวซูดานที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติ เป็นผู้เชี่ยวชาญทั้งแนวคิดอิสลามและแนวคิดตะวันตก ปัจจุบันเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัย American Open University ในสหรัฐอเมริกา

﴿ قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا... ﴾

(سورة التوبة : ๕๑)

ความว่า: “จงกล่าวเถิด(มุฮัมมัด)ว่า จะไม่ประสบแก่เราเป็นอันขาด นอกจากสิ่งที่อัลลอฮ์ได้กำหนดไว้ให้แก่เราเท่านั้น ...”

(อัล-เตาบะฮ์: 51)

แต่ในอีกด้านหนึ่งปรากฏในอัล-กุรอานที่ยืนยันหลักการความรับผิดชอบของมนุษย์ไว้เช่นกัน ดังตัวอย่างเช่น

﴿ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ۚ ... ﴾

(سورة فصلت : ๔๖)

ความว่า: “ผู้ใดกระทำความดีก็จะได้แก่ตัวของเขาเอง และผู้ใดกระทำความชั่วก็จะได้แก่ตัวของเขาเอง...”

(ฟุศสิลัต:46)

แนวคิดอัล-เตฮีดได้เชื่อมระหว่างสองส่วนให้กลมกลืนกัน เป็นการเชื่อมอำนาจที่ไม้อาจหยั่งถึงและเปรียบได้ของพระเจ้าเพียงหนึ่งเดียวเข้ากับความรับผิดชอบในการกระทำของมนุษย์ Ja'far Idrīs (Idrīs ,1993: 22) กล่าวว่า “ ...ไม่ยากเลยที่จะบูรณาการการกำหนดของพระเจ้าเข้ากับความรับผิดชอบของมนุษย์ พระเจ้าได้สร้างมนุษย์เป็นแบบสิ่งถูกสร้างที่อิสระ แต่พระองค์ย่อมรู้ก่อนการสร้างมนุษย์ทุก ๆ คนว่า เขาจะใช้เจตนารมณ์อิสระนี้ไปแบบไหน...” การมองประวัติศาสตร์มนุษย์ผ่านมุมมองของอัล-เตฮีด ถือว่าเป็นการตีความประวัติศาสตร์ ผ่านหลักการศรัทธาที่เรียกว่า อัล-เกาะดร์ ซึ่งประกอบไปด้วยกรอบ 2 ชนิด กรอบชนิดแรกคืออัลลอฮ์ ﷻ กำหนดทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว เป็นระดับการรับรู้ที่มนุษย์ยอมรับแต่ไม่สามารถเข้าถึงได้ กรอบชนิดที่สองซึ่งอยู่ในระดับที่มนุษย์เข้าถึงได้ คือการเคลื่อนไหวในกรอบความสามารถของมนุษย์ ทั้งนี้กรอบนี้ถูกยอมรับว่าอยู่ภายใต้กรอบชนิดแรกที่ใหญ่กว่า

Isma'īl al-Farūqī (al-Farūqī,1983: 42) กล่าวว่า “มุสลิมมีความเชื่อมั่นว่า พระเจ้าเป็นผู้กำหนดประวัติศาสตร์ไปจนถึงตอนจบ ในฐานะที่มันเป็นผลลัพธ์โดยตรงของพฤติกรรมของมุสลิมเองในประวัติศาสตร์ ทั้งที่วางอยู่ในระดับส่วนบุคคลและปัจเจกชน เช่นเดียวกับระดับสังคมและสาธารณะ” มุมมองประวัติศาสตร์ผ่านอัล-เตฮีด จึงเป็นมุมมองที่ตระหนักในความสมบูรณ์ของพระบัญชาของอัลลอฮ์ ﷻ พร้อม ๆ กับยอมรับความพยายามของมนุษย์ที่สามารถกระทำให้

สอดคล้องกับแบบแผนแห่งการสร้างได้เช่นกัน กล่าวได้อีกอย่างว่า การกำหนดของพระเจ้าที่สิ้นสุดแล้วนั้น สามารถอธิบายผ่านเงื่อนไขต่าง ๆ ของการเคลื่อนไหวของมนุษย์ได้เช่นกัน

2.2.2 แนวคิดว่าด้วยมนุษย์

การทำความเข้าใจมุมมองอิสลามว่าด้วยมนุษย์นั้น สามารถทำความเข้าใจผ่านเป้าหมายของการสร้างมนุษย์ และภารกิจของมนุษย์ที่ถูกกำหนดมาบน โลกนี้ เป้าหมายการสร้างมนุษย์ในอิสลามเรียกว่า **อิบาดะฮฺ** (‘Ibādah) หมายถึงการแสดงความป่าวที่ต่อยอมจำนน¹⁷ ต่ออัลลอฮฺ ﷻ ในทุกสภาพของชีวิต และภารกิจของมนุษย์ในโลกนี้ เรียกว่า **คิลาฟะฮฺ** (Khilāfah) หมายถึงการสืบทอดอำนาจ

2.2.2.1 อัล-อิบาดะฮฺ แนวคิดว่าด้วยเป้าหมายการดำรงอยู่ของมนุษย์

สังขธรรมในคำสอนอิสลามถูกนำเสนอผ่านแนวคิดอัต-เตอาฮีด และนำไปสู่การอธิบายชีวิตของมนุษย์ว่า จะต้องดำเนินไปเพื่ออัต-เตอาฮีดเท่านั้น แนวคิด อัต-เตอาฮีด ยังได้รับการอธิบายผ่านวิถีทางของมนุษย์ด้วยคำว่า **อิบาดะฮฺ** หรือการยอมจำนนต่ออัลลอฮฺ ﷻ เพียงผู้เดียวเท่านั้น¹⁸ ดังปรากฏในอัล-กุรอานได้ยืนยันว่าเป็นเป้าหมายในการดำรงอยู่ของมนุษย์

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾

(سورة الذاريات : ٥٦)

ความว่า: “และข้ามิได้สร้างญิน และมนุษย์เพื่ออื่นใด เว้นแต่เพื่อ **อิบาดะฮฺ ต่อข้า**”

(อิซ-ซารียาต:56)

¹⁷ คำแปลของคำว่า **อิบาดะฮฺ** มีปัญหาในการถ่ายทอดเป็นภาษาไทย เท่าที่ปรากฏมีการแปลว่า การสักการะ การบูชา การเคารพภักดี ซึ่งมีความจำกัดในการสื่อสาร เพราะความหมายของมันแสดงถึงภาวะการเป็นป่าวที่ต่อยอมจำนนและภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ โดยมีพื้นฐานจากความรักต่อพระองค์อย่างแท้จริง (al-Qaradāwī, 1983 :49)

¹⁸ อุลละมาอีจิงกล่าวถึงหลักการสำคัญนี้ว่า **อัต-เตอาฮีด ฮุวัล อิบาดะฮฺ** แปลว่า การยื่นหยัดความเป็นหนึ่งต่ออัลลอฮฺ คือการแสดงความป่าวที่ต่อยอมจำนนต่อพระองค์เพียงผู้เดียว (Ibn ‘Abd al-Wahhab ,1986: 3-5)

แนวคิดอิบาดะฮ์ คือแนวคิดที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ที่แท้จริงระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ ระหว่างพระเจ้าที่เป็นผู้สร้างและผู้ทำให้มนุษย์มีชีวิตขึ้นมา กับมนุษย์ผู้ถูกสร้างและได้รับชีวิตมา จากการประทานของพระเจ้า สถานะระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์เช่นนี้ ได้ทำให้มนุษย์รู้สึกผูกพันต่อ พระเจ้าอยู่ภายใน เป็นความรู้ที่รักใคร่ต่อผู้ที่ทำให้ตัวเขามีตัวตนขึ้นมา ขณะเดียวกันก็ตระหนักถึง อำนาจที่ยิ่งใหญ่ จนเกิดความหวั่นเกรงต่อผู้ที่สร้างเขา มา กระบวนการเช่นนี้ นำไปสู่สถานะที่ เรียกว่าอิบาดะฮ์ (Idris, 1993: 7-8) เป้าหมายของการสร้างมนุษย์บนโลกนี้เรียกว่า อิบาดะฮ์ ที่แท้จริง แล้วเป็นการหวนกลับไปสู่สถานะที่แท้จริงและดั้งเดิมที่สุดของตัวมนุษย์เอง คั้งนั้น ในอิสลามถือว่าการ ได้ใช้ชีวิตทุกแง่ทุกมุมบนหลักการอิบาดะฮ์ ก็คือการ ได้บรรลุถึงสถานะที่แท้จริงอันสูงส่งของ มนุษย์ และเป็นชีวิตที่เข้าถึงความสุขอย่างแท้จริง

2.2.2.2 อัล-คิลาฟะฮ์ แนวคิดที่ว่าด้วยการกิจของมนุษย์บนโลกนี้

ประเด็นของมนุษย์ในคำสอนอิสลามนั้น มีการกล่าวถึงความสัมพันธ์ที่ถูกต้อง ระหว่างมนุษย์กับโลกนี้ไว้อีกด้วย ดังปรากฏในอัล-กุรอาน ได้กล่าวถึงภารกิจของท่านนบีอาดัม ผู้ เป็นมนุษย์คนแรกเอาไว้ว่า

﴿... إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً...﴾

(سورة البقرة : 30)

ความว่า: “...แท้จริงข้า(อัลลอฮ์ ﷻ) จะให้มีผู้สืบทอดอำนาจคนหนึ่ง ในโลกนี้....”

(อัล-บะเกาะเราะฮ์ : 30)

มนุษย์ในคำสอนอิสลามจึงมีสถานะเป็น **เคาะลีฟะตุลลอฮ์ ฟิ อัล-อَرْض** หรือผู้สืบ อำนาจของพระเจ้าในแผ่นดินนี้ นั่นคือจัดการดูแลทุกสิ่งทุกอย่างโดยอาศัยสัจธรรม มนุษย์ในทัศนะ ของอิสลามจึงมิได้ถูกนิยามว่าเป็นสัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล หรือเป็นสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งที่รู้จักสร้าง ผลิตผล แต่มีสถานะที่สูงส่งในฐานะเป็นผู้สืบทอดอำนาจของพระเจ้าบนผืนแผ่นดิน(Siddiqi, 1979: 118-120)

ในฐานะที่มุสลิมเป็นมนุษย์ที่ยอมรับในสัจธรรมแห่งอัล-เตอาฮีด ภารกิจแห่งการ เป็นเคาะลีฟะฮ์นี้จึงถูกมอบให้แก่พวกเขา ฉะนั้น ภารกิจนี้ทำให้มุสลิมมองโลกนี้แตกต่างจาก แนวคิดอื่น ๆ การดำเนินการสร้างสรรค์บนโลกนี้มีเพียงแต่ไม่ถูกประณาม แต่ยังจัดว่าเป็นการ ประเมินคุณค่าของการมีอยู่ของเขาด้วย al-Farūqī(al-Farūqī, 1983: 43) กล่าวว่า “คั้งนั้น อัล-เตอาฮีด

ได้ทำให้มุสลิมสามารถมองเห็นตัวเองในฐานะระลอกคลื่นแห่งประวัติศาสตร์ เพราะว่าเขาเป็นผู้สืบอำนาจ(เคาะลีฟะฮฺ) ผู้ที่จะนำเอาเจตนารมณ์ของพระเจ้าไปทำให้บรรลุผลในหน้าประวัติศาสตร์” ด้วยเหตุนี้เอง ภารกิจของการเป็นเคาะลีฟะฮฺได้ผลักดันให้มุสลิมจำเป็นต้องเดินทางไปสู่การเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2.2.3 การอธิบายความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ในอิสลาม

ประวัติศาสตร์ในทัศนะของอิสลามได้ถูกกำหนดโดยอัลลอฮฺ ﷻ จนจบสิ้นไปแล้ว อย่างไรก็ตาม มีคำอธิบายที่สำคัญในการดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องของประวัติศาสตร์มนุษย์ คำอธิบายนั้นได้วางเงื่อนไขให้ขึ้นอยู่กับภารกิจของสังฆกรรม หากสังฆกรรมสูญสิ้นไปจากโลกแล้ว นั่นคือวันที่โลกจะสลายไปเช่นกัน ดังนั้น การสืบเนื่องของประวัติศาสตร์มนุษย์จึงได้รับการค้ำพุงจากการมีอยู่อย่างต่อเนื่องของการเคลื่อนไหวเพื่อสังฆกรรมนั่นเอง

2.2.3.1 อัน-นุบวะฮฺ แนวคิดว่าด้วยความต่อเนื่องของการนำสาส์น

แนวคิดการสืบทอดคำสอนผ่านบรรดาศาสนทูตต่าง ๆ เรียกว่า อัน-นุบวะฮฺ(al-Nubuwwah)หรือสถานะของผู้นำสาส์น ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า เป็นการดำรงอยู่ของสังฆกรรมท่ามกลางมนุษยชาติ อัล-กูรอานได้ยืนยันถึงหลักการการส่งสังฆกรรมไปในทุก ๆ ประชาชาติเอาไว้ว่า

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ...﴾

(سورة النحل : 36)

ความว่า: “และโดยแน่นอน เราได้ส่งเราะสุลมาในทุก ๆ ประชาชาติ (โดยบัญญัติว่า) พวกท่านจงอิบาดะฮฺต่ออัลลอฮฺ และจงหลีกเลี่ยงจากภูมิจุด(เจวีค)....”

(อัล-นะหุล : 36)

เรื่องราวในอัล-กูรอานจำนวนมากได้กล่าวถึงบรรดาศาสนทูตที่ถูกส่งมาก่อนการมาของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ตลอดหน้าประวัติศาสตร์ อาทิเช่น ท่านนบีนูหฺ(โนอา) ท่านนบีอิบรอฮีม (อับราฮัม) ท่านนบีมูซา(โมเสส) ท่านนบีอิซา(เยซู) เป็นต้น สถานะการเป็นผู้นำสาส์น(al-

Nubuawah)ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มิได้เป็นการเริ่มต้นครั้งแรกของภารกิจนี้ แต่เป็นการสืบช่วงจากอดีตของประวัติศาสตร์อันยาวนาน ย้อนหลังไปถึงบิดาของมนุษยชาติ ได้แก่ท่านนบีอาดัม จนถึงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในฐานะผู้นำศาสน์ท่านสุดท้าย เรื่องราวทั้งหมดปรากฏอยู่มากมายในอัล-กุรอาน เหล่านี้แสดงถึงความเป็นเอกภาพเดียวกันของสังขรณ์ที่ถูกสืบต่อกันมาตลอดประวัติศาสตร์ และเป็นการส่งผ่านบทบาทของผู้สืบทอดการต่อสู้เพื่อดำรงไว้ซึ่งสังขรณ์เหล่านี้บนหน้าแผ่นดินตลอดไป(Qutb, 1998: 1/342-343)

2.2.3.2 อัค-คัจญ์คีด แนวคิดว่าด้วยความต่อเนื่องของสังขรณ์ในยุคสุดท้าย

คำสอนอิสลามถือว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นผู้นำศาสน์ท่านสุดท้ายว่า จะไม่มีผู้นำศาสน์ท่านใดภายหลังจากท่านอีกแล้ว แต่กระนั้นกระบวนการสืบช่วงทางประวัติศาสตร์แห่งสังขรณ์ก็ยังมิต่อไป โดยอิสลามได้เสนอผ่านอีกทฤษฎีหนึ่ง นั่นคือ ทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟู ดังปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอานและอัล-หะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จำนวนมากมาย ดังที่ได้อ้างหลักฐานมาจากบางอายะฮ์ในอัล-กุรอานอาทิเช่น

﴿ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً يَهْتَدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴾

(سورة الأعراف : ١٨١)

ความว่า: “และส่วนหนึ่งจากผู้ที่เราได้บังเกิดนั้นคือ ‘กลุ่มชนหนึ่ง’ ซึ่งพวกเขาเฝ้าทางด้วยสังขรณ์ และด้วยสังขรณ์นั้น พวกเขาปฏิบัติโดยเที่ยงธรรม”

(อัล-อะอูรอฟ :181)

คำว่า ‘กลุ่มชนหนึ่ง’ ที่ถูกอ้างถึงในอัล-กุรอานนี้ นั้น หมายถึง กลุ่มที่ถูกกระบุในอัล-หะดีษว่าเป็นกลุ่มแห่งซัยชนะหรืออ็ญ-ญออิฟะฮ์ อัล-มันศูเราะฮ์ (Ibn Kathir,2000: 4/215-216)

ทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูจะอธิบายถึงการดำรงอยู่ของประวัติศาสตร์มนุษยชาติอย่างต่อเนื่อง โดยวางอยู่บนเงื่อนไขของการดำรงอยู่ของสังขรณ์บน โลกนี้ ทฤษฎีนี้จึงกำหนดความจำเป็นถึงการมีอยู่ของกลุ่มฟื้นฟูสังขรณ์ที่สืบทอดกันมาจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ไปจนถึงวันสิ้นโลก ตามทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟู จะกล่าวถึงกลุ่มที่จะดำรงอยู่ตลอดไป แม้แต่ในยุคที่สภาพโลกมุสลิมโดยรวมตกต่ำก็ตาม โดยกลุ่มนี้จะสืบต่อเป็น ‘สายโซ่’ จะไม่ถูกทำให้ขาดตอนลงไม่ว่าในช่วงใดของประวัติศาสตร์(al-Nadwi ,1992: 135)

2.3 การกำหนดทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูในคำสอนอิสลาม

2.3.1 ประมวลหลักฐานจากตัวบท

ในการกำหนดทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูในอิสลาม จะต้องดำเนินการเชื่อมโยงตัวบทที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มฟื้นฟู ทั้งที่ปรากฏอยู่ในอัล-กุรอาน และอัล-สุนนะฮฺ พร้อมกับคำอธิบายของอุละมาฮ์ที่เชื่อถือ ในการดำเนินการนี้ผู้วิจัยจะเริ่มต้นจากอายะฮ์จากอัล-กุรอานและอัล-หะดีษที่เกี่ยวข้อง โดยแยกเป็นประเภทตามเนื้อหาของหลักฐาน หลังจากนั้นก็นำหลักฐานทั้งหมดมาทำความเข้าใจร่วมกันและกำหนดเป็นองค์ประกอบของทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟู

2.3.1.1 คำอธิบายจากอัล-กุรอาน

อายะฮ์อัล-กุรอานที่กล่าวถึงกลุ่มฟื้นฟูนั้น แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) กลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อสังคมในอัล-กุรอาน

อัล-กุรอานที่ถูกนำมาใช้กำหนดทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูโดยตรงนั้น จะมีเนื้อหาว่าด้วยกลุ่มที่ได้รับมอบภารกิจแห่งสังคม อาทิเช่น

﴿ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴾

(سورة الأعراف : ١٨١)

ความว่า: “และส่วนหนึ่งจากผู้ที่เราได้บังเกิดนั้นคือ ‘กลุ่มชนหนึ่ง’ ซึ่งพวกเขาแนะนำด้วยสังคม และด้วยสังคมนั้น พวกเขาปฏิบัติโดยเที่ยงธรรม”

(อัล-อะอฺรอฟ : 181)

คำว่า “อุมมะฮฺ” หรือ “กลุ่มชนหนึ่ง” นั้น หมายถึง ญะมาอะฮ์(กลุ่มหรือหมู่คณะ)ในประชาชาติของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นกลุ่มที่ผูกพันอยู่กับสังคม โดยพวกเขายึดมั่นต่อสังคม นำสังคมไปสู่ผู้คน และใช้สังคมในการตัดสิน (al-Tabarī, 1992: 6/133; al-Shawkānī, 2004: 2/271) บรรดานักอรรถาธิบายอัล-กุรอาน กล่าวถึง ‘กลุ่มชนหนึ่ง’ ในอายะฮ์นี้ว่า หมายถึง กลุ่มชนที่เรียกว่า **อ็ญ-ญออิฟะฮ์ อัล-มันสุเราะฮ์** หรือกลุ่มแห่งชัยชนะที่จะปรากฏตัวอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งถึงยุคนบีอีซาที่ลงมาจากฟากฟ้า(Ibn Kathīr, 2000: 4/2529; al-Suyūṭī, 1986: 3/962; al-Shawkānī,

2004: 2/271) อัล-หะดีษชุด อัล-ญออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ จึงถูกนำมาอธิบายคำว่า “กลุ่มชนหนึ่ง” ในอายะฮฺนี้เอาไว้ด้วยว่า

((لَا يَزَالُ مِنْ أُمَّتِي أُمَّةٌ قَائِمَةٌ بِأَمْرِ اللَّهِ مَا يَضُرُّهُمْ مَنْ كَذَّبَهُمْ وَلَا مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ عَلَى ذَلِكَ))

(رواه البخاري : 2975)

ความว่า: “จะยังคงมีจากประชาชาติของฉัน ซึ่ง ‘กลุ่มชนหนึ่ง’ อย่างต่อเนื่อง ที่ยืนหยัดในบัญชาของอัลลอฮฺ ผู้ปฏิเสธพวกเขาและขัดแย้งกับพวกเขามีอาจทำอันตรายพวกเขาได้ จนกระทั่งพระบัญชาของอัลลอฮฺจะมาถึง พวกเขาที่ยังคงอยู่ทางนี้”

(รายงาน โดย al-Bukhārī: 2975)

อัล-กูรฏูบียฺ(al-Qurtubī, 1988:4/209) ได้อธิบายอายะฮฺข้างต้นว่า “อายะฮฺนี้ชี้ให้เห็นว่า โลกนี้จะไม่ละทิ้งเวลาใดเวลาหนึ่งเลยจากผู้เชิดชว่น ไปสู่สังฆกรรม”อัน-นะสะฟีเย(al-Nasafi, 1995:1/452) กล่าวว่า “นี่เป็นหลักฐานที่เป็นอิจญฺมาอฺ(มติเอกฉันท์)ที่ว่าทุก ๆ ยุคจะต้องมีการพิสูจน์สังฆกรรมให้เห็นแจ้ง” คำว่า “อุมมะฮฺ” หรือ “กลุ่มชนหนึ่ง” ยังปรากฏในอายะฮฺอัล-กูรอ่านอีกหลายอายะฮฺ ดังเช่นอายะฮฺที่เป็นที่รู้จักกันดี คือ

﴿ وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾

(سورة آل عمران : 104)

ความว่า “และจงให้มีขึ้นจากพวกเจ้าซึ่ง ‘กลุ่มชนหนึ่ง’ ที่จะเชิดชว่นไปสู่ความดีและใช้ให้กระทำการที่ชอบ และห้ามมิให้กระทำการที่มิชอบ และชนเหล่านั้นแหละพวกเขาคือผู้ได้รับความสำเร็จ”

(อาละ อิมรอน :104)

คำว่า “อุมมะฮฺ” หรือ “กลุ่มชนหนึ่ง” ในอายะฮฺนี้ก็หมายถึง ญะมาอะฮฺ(กลุ่มหรือหมู่คณะ)จากบรรดาผู้ศรัทธา(al-Tabarī, 1998: 4/2529) ท่านอัญ-ญาอะหฺหฺาก กล่าวว่า “พวกเขาจะจงเฉพาะบรรดาสหายนของท่านเราะฮฺลุลลอฮฺ และพวกเขาจะจงเฉพาะฮฺ-รฺวฺฮฺ(บรรดาผู้รายงาน)”¹⁹

¹⁹ อัล-รฺวฺฮฺ หมายถึง ผู้ต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮฺ และบรรดาผู้ทรงความรู้อิสลาม(Ibn Kathīr, 2000: 4/2529)

(al-Tabarī , 1992: 3/110; Ibn Kathīr ,2000: 4/2529; al-Suyūti ,1986: 3/110)กล่าวสรุปได้อีก เช่นกันว่า “กลุ่มชนหนึ่ง” ในอายะฮ์นี้ หมายถึง กลุ่มที่เรียกว่า *อัฏ-ฏอฮิฟะฮ์ อัล-มันศูเราะฮ์* หรือกลุ่มชน แห่งชัยชนะ (al-‘Awdah, 1434: 196)

2) คำสัญญาต่อกลุ่มที่เคลื่อนไหวเพื่อธรรมในอัล-กุรอาน

อายะฮ์ในอัล-กุรอานจำนวนมากได้ให้คำมั่นสัญญาต่อบรรดาผู้ศรัทธา ซึ่ง โดยมากแล้วเป็นคำสัญญาถึงการตอบแทนหลังจากชีวิตหลังความตาย อย่างไรก็ตาม ปრაกฏ อายะฮ์อัล-กุรอานจำนวนหนึ่งที่ได้กล่าวถึงคำมั่นสัญญาที่บรรดาผู้ศรัทธาจะได้รับในโลกนี้ เอาไว้ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์นี้ได้ระบุถึง “คำสัญญา” โดยตรง ดังอายะฮ์ที่สำคัญมากที่เกี่ยวกับ เรื่องนี้ก็คือ

﴿ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ
فِي الْاَرْضِ... ﴾
(سورة النور : ٥٥)

ความว่า “อัลลอฮ์ทรงสัญญากับบรรดาผู้ศรัทธา ‘ในหมู่พวกเจ้า’ และ บรรดาผู้กระทำความดีทั้งหลายว่า แน่แน่นอนพระองค์จะทรงให้พวกเขา เป็นตัวแทนสืบช่วงในแผ่นดิน”

(อัน-นุร : 55)

อายะฮ์เหล่านี้ได้สร้างความมั่นใจแก่ผู้ศรัทธาในยุคแรกและต่อมาสภาพแห่งความ หวาดกลัวก็ได้ถูกแทนด้วยชัยชนะและความปลอดภัย ดังปรากฏข้อพิสูจน์ให้เห็นจริงในทาง ประวัติศาสตร์แล้วว่า คำสัญญานี้ได้เกิดขึ้นจริงแล้วในสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และเคาะลีฟะฮ์ ผู้ได้รับทางนำที่สืบอำนาจต่อจากท่าน (Ibn Kathīr,2000: 7/116) ซึ่งพวกเขาได้ครอบครองอำนาจ เหนือแผ่นดินอย่างกว้างขวางและดำเนินไปอย่างรวดเร็ว อัล-มาอูดียุ (al-Mawdūdī,2529:115) อธิบายอายะฮ์นี้เอาไว้ว่า

“...บุคคลที่คำสัญญานี้กล่าวถึงโดยตรงคือบรรดามุสลิมที่ อาศัยอยู่ในสมัยท่านเราะฮ์ลุล ﷺ แม้ว่าโดยทางอ้อมจะหมายถึงมุสลิม รุ่นต่อไปในอนาคตด้วยเช่นกัน ในตอนแรกที่อัลลอฮ์ ﷻ ให้คำ สัญญานั้นบรรดามุสลิมอยู่ในสภาพที่หวาดกลัว และขณะนั้น

อิสลามก็ยังมีได้หยั่งรากลงอย่างมั่นคงแม้ในทิวเขาเองก็ตาม อีกสองสามปีต่อมา สภาพแห่งความหวาดกลัวนี้ไม่เพียงแต่เปลี่ยนเป็นความสงบสันติเท่านั้น แต่อิสลามยังได้แผ่ขยายออกไปนอกคาบสมุทรอาหรับ ยังดินแดนแอฟริกาและเอเชียด้วย อีกทั้งยังมีเพียงมั่นคงอยู่เฉพาะในดินแดนถิ่นที่เกิดเท่านั้น แม้แต่ภายนอกก็มั่นคงเช่นกัน นี่คือข้อพิสูจน์ทางประวัติศาสตร์ถึงความจริงที่ว่า อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงทำให้คำสัญญาของพระองค์เป็นจริงในสมัยท่านอับบัก อุมร์ และอุษมาน”

นอกจากนี้ยังปรากฏใจความเดียวกันในอัล-กูรอานหลาย ๆ ครั้ง ที่ได้แสดงให้เห็นถึง “ความประจักษ์แจ้ง” ของอิสลาม ซึ่งหมายถึงชัยชนะของสัจธรรมในขอบเขตที่กว้างอย่างยิ่ง ได้แก่ พระคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَىٰ الدِّينِ كُلِّهِ ...﴾
(سورة التوبة: 33)

ความว่า: “พระองค์(อัลลอฮ์) ผู้ได้ส่งเราะสุลของพระองค์(คือมุฮัมมัด) พร้อมด้วยทางนำและศาสนาแห่งสัจธรรม เพื่อพระองค์จะทำให้มันประจักษ์แจ้งเหนือระบอบทั้งหมด...”

(อัต-เตาบะฮ์: 33)

อิบนุ กะษีร์ (Ibn Kathīr, 2000: 7/116) อธิบายว่า “...เป็นข่าวดีแก่ผู้ศรัทธาทั้งหลายถึงการช่วยเหลือที่มีต่อเราะสุล ﷺ ให้มีชัยชนะเหนือศัตรูของท่านและต่อผู้คนแห่งแผ่นดินนี้ทั้งหมด...” ชัยชนะที่กล่าวถึง เป็นไปได้ทั้งทางทหารและด้วยหลักฐานทางความรู้(al-Qurtūbī, 1988: 4/209) และเป็นชัยชนะที่ประจักษ์แจ้งจนกระทั่งนักบิชอปจะลงมาจากฟากฟ้า(al-Tabarī, 1998: 4/2529) ซึ่งหมายถึงใกล้วันสิ้นโลกอย่างมากแล้ว

2.3.1.2 คำอธิบายจากอัล-หะดีษ

ปรากฏอัล-หะดีษจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มฟื้นฟู ผู้วิจัยได้นำอัล-หะดีษเหล่านี้มาอธิบายทำความเข้าใจตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1) อัล-หะดีษ ตัจญิดิก(การฟื้นฟู)

อัล-หะดีษที่กล่าวชี้ชัดถึง “การฟื้นฟู” และเป็นที่ยึดมั่นกันแพร่หลาย คืออัล-หะดีษที่ได้กล่าวถึงการปรากฏตัวของผู้ฟื้นฟูในทุก ๆ ศตวรรษ ดังปรากฏเนื้อหา จากวจนะท่านนบี ﷺ ว่า

((إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا
(دِينَهَا))

(رواه ابو داود : 3743)

ความว่า “แท้จริง อัลลอฮ์จะส่งให้แก่ประชาชาตินี้ ในทุก ๆ ศตวรรษปี ผู้ซึ่งจะฟื้นฟูศาสนาของประชาชาตินี้แก่ประชาชาตินี้”

(Abu Dawūd: 3743)

อิบนุ ตัยมียะฮฺ (Ibn Taymiyah, n.d.: 18/295-297) ได้นำอัล-หะดีษนี้ไปอธิบาย ประกอบร่วมกับอัล-หะดีษอัฏ-ฏออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ และอัล-หะดีษ ชุเราะบอ์ อัล-หะดีษนี้จึงมีส่วนสำคัญในการช่วยอธิบายรูปแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มฟื้นฟู อย่างไรก็ตาม มีประเด็นสำคัญในอัล-หะดีษนี้ที่จำเป็นต้องนำมาอภิปราย เพื่อสร้างความกระจ่างชัด 2 ประเด็น ได้แก่

ก. ประเด็นการระบุตัวนักฟื้นฟู(มุญ์คิดีค)

มีการอภิปรายว่า นักฟื้นฟูที่ปรากฏตัวในทุก ๆ ศตวรรษตามที่กล่าวไว้ในอัล-หะดีษนี้เป็นบุคคลเพียงคนเดียวหรือหลายคน ทั้งนี้ปัญหานี้เกิดจากการตีความคำว่า مَنْ “ผู้...” (ฟื้นฟู) ความเข้าใจของผู้คนจำนวนมาก คือเป็นเอกพจน์(คนเดียว) แต่ความเข้าใจนี้มีปัญหาในการกำหนดบุคคลที่เป็นนักฟื้นฟู(มุญ์คิดีค)ในแต่ละศตวรรษ ยิ่งกว่านั้น ความเข้าใจว่าเป็นเอกพจน์ยังขัดแย้งกับการใช้คำว่า مَنْ “ผู้...” ในภาษาอาหรับ ซึ่งสามารถตีความเป็นได้ทั้งเอกพจน์และพหูพจน์ ดังนั้น ทักษะที่ยอมรับกันของนักวิเคราะห์อัล-หะดีษในแง่ภาษาถือว่า นักฟื้นฟูในแต่ละศตวรรษมิได้หลายคน(al-Manāwi,1992: 127; al-Mawdūdī, 1992: 127; al-Qaradāwī, 1992: 127) แนวคิดในการยืนยันความหลากหลายของนักฟื้นฟู มีความสมเหตุสมผล เมื่อได้รับการเชื่อมโยงเข้ากับหลักฐานจากอัล-หะดีษที่เรียกว่า อัฏ-ฏออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ(กลุ่มแห่งชัยชนะ) ซึ่งได้ยืนยันสถานะความเป็น “กลุ่ม” เอาไว้ว่า

((لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ))

(رواه مسلم : 3659)

ความว่า: “จะยังคงมี ‘กลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉันได้ต่อสู้บน
สัจธรรม โดยปรากฏอย่างชัดเจน จนกระทั่งถึงวันกิยามะฮ์”

(รายงานโดย Muslim :3659)

อัล-อัสเกาะลานียุ(al-'Asqalānī, 1986: 18/308) กล่าวยืนยันสนับสนุนทัศนะนี้เอาไว้
เช่นกันว่า

“...แท้จริง(หะดีษ ตัจญีดีด)ไม่จำเป็นต้องไปยึดมั่นว่า ในทุก ๆ
ต้นหนึ่งร้อยปี จะมีนักฟื้นฟูเพียงคนเดียวเท่านั้น แต่ทว่ากิจการที่
เกิดขึ้นในการฟื้นฟูนี้ ดังที่กล่าวในฎอฮีฟะฮ์ และมันควรเป็น
ทิศทางนี้ ดังนั้น แท้จริงการรวมเอาคุณลักษณะที่จำเป็นของการ
ฟื้นฟู จะต้องไม่จำกัดเฉพาะรูปแบบความดีงามแบบใดแบบหนึ่ง
และไม่จำเป็นต้องรวมเอาคุณลักษณะความดีงามทั้งหมดให้อยู่ใน
บุคคลเพียงคนเดียว...”

ฉะนั้น เมื่อมีการเชื่อมหลักฐานเข้ากับหลักฐานอื่น ๆ การให้ความหมายของนัก
ฟื้นฟูสามารถระบุว่าเป็น “กลุ่ม” หรืออาจปรากฏในรูปญะมาอะฮ์ สำนัก หรือขบวนการเคลื่อนไหว
ไม่ว่าขบวนการทางความคิด ขบวนการฝึกรบม ขบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้(al-Qaradāwī, 1968 :24)
อย่างไรก็ตาม ทัศนะนี้ก็ไม่ได้คัดค้านการเรียกผู้นำการฟื้นฟูหรือผู้ที่บทบาทสำคัญยิ่งในการฟื้นฟู ให้
เป็น “นักฟื้นฟู” หรือ *มุญ์ดิด* แม้ว่าในศตวรรษหนึ่งอาจจะมีผู้ถูกเรียกเช่นนี้ได้หลายคนก็ตาม ใน
ทรรศนะของอัล-มาวูดียุ (al-Mawdūdī, 1979: 142) แม้ท่านจะเห็นว่า ผู้ฟื้นฟูในอัล-หะดีษตัจญีดีด
นั้นสามารถเป็นได้ทั้งเอกพจน์และพหูพจน์ แต่คำว่า *มุญ์ดิด* หรือนักฟื้นฟู นั้นจะถูกใช้กับปัจเจก
ชนที่มีบทบาทเป็นผู้นำการฟื้นฟู แต่ท่านก็ได้แยกฐานะของ *มุญ์ดิด*(นักฟื้นฟู)กับการตัจญีดีด(การ
ฟื้นฟู)เอาไว้ว่า

“...การเรียกรื่องให้มีความพยายามใดๆในการตัจญีดีด(การ
ฟื้นฟู) ไม่ได้หมายความว่าเขาได้พยายามที่จะได้รับการเรียกขานว่า
เป็น *มุญ์ดิด*(นักฟื้นฟู) ที่ไม่ใช่คนธรรมดา เป็นมุญ์ดิดแห่ง
ศตวรรษ การวางอิฐสองสามก้อนด้วยกันเพื่อสร้างกำแพงนั้น ไม่
ต้องสงสัยเลยว่าเป็นงานก่อสร้าง แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้วางอิฐทุก

ๆ คนจะถูกเรียกว่าวิศวกรหรือยิ่งกว่านั้นคือเป็นวิศวกรแห่งศตวรรษ...”

เพราะฉะนั้น คำศัพท์ว่า **มุญ์คุดิด** หรือนักฟื้นฟู สามารถนำไปมอบให้กับผู้นำคนสำคัญของการฟื้นฟูในยุคนั้น ๆ ดังการมอบฉายานี้ให้กับท่านอุมร์ อิบну อับดุล อะซีซ ในศตวรรษที่ 1 และอัส-ซาฟีอีย ในศตวรรษที่ 2 โดยที่ยังสามารถใช้เรียกบุคคลที่บทบาทสำคัญในงานฟื้นฟูร่วมสมัยเดียวกันได้ ดังสามารถเรียกอิบну คัยมียะฮุ และอิบну กอยยิม อัล-ญะฮิยะฮุ ซึ่งอยู่สมัยเดียวกันว่าเป็นมุญ์คุดิด(นักฟื้นฟู)ได้ทั้งคู่เช่นกัน

ข.ประเด็นการตีความช่วงเวลาแห่งการปรากฏการฟื้นฟู

ตามอัล-หะดีษ **ตัจญุดิด** นั้นได้กำหนดเวลาปรากฏตัวของนักฟื้นฟู คือ “..ในทุก ๆ **ศักราช**..” นักอธิบายอัล-หะดีษต่างอภิปรายกันเกี่ยวกับเรื่องนี้ และที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือ การประกาศชื่อของนักฟื้นฟูแห่งศตวรรษ ด้วยการกำหนด “ปีเสียชีวิต” ของนักฟื้นฟูคนสำคัญคนใดคนหนึ่งในทุก ๆ ศักราช ผู้คนจำนวนมากได้จัดเรียงนักฟื้นฟูแห่งศตวรรษด้วยวิธีนี้ ทำให้ปรากฏชื่อนักฟื้นฟูคนสำคัญ ๆ ออกมา นั่นก็คืออุมร์ อิบну อับดุล อะซีซ(เสียชีวิต ฮ.ศ.101) อัส-ซาฟีอีย (เสียชีวิต ฮ.ศ. 204) อิบну สุรอยจญ(เสียชีวิต ฮ.ศ.306) อัล-บากิลาณีย(เสียชีวิต ฮ.ศ. 403) อัล-ฆะมาซาลีย (เสียชีวิต ฮ.ศ. 505) อัส-รอซีย(เสียชีวิต ฮ.ศ. 606) อิบну คะกิก อัล-อิด(เสียชีวิต ฮ.ศ. 703) อัล-อิรอกีย(เสียชีวิต ฮ.ศ. 808)(al-Qaradāwī, 1968: 26) แต่วิธีการนี้ประสบปัญหาหลายประการ ประการแรกวิธีนี้ยังอิงอยู่กับการกำหนดนักฟื้นฟูที่เป็นปัจเจกชนเพียงคนเดียวในแต่ละศตวรรษ ซึ่งนับว่ามีปัญหาในการกำหนดตัวบุคคลมาก ดังในศตวรรษที่ 3 ก็มีการขัดแย้งว่า ควรเป็นอิบну สุรอยจญ หรือ อิบну อัล-หะสัน อัล-อัสอะรีย หรือในศตวรรษที่ 6 ควรเป็นอัส-รอซีย หรืออัส-รอฟีอีย (al-Manāwī, 1994: 2/357)

เหตุผลที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือ การกำหนดเพียงคนเดียวในแต่ละศตวรรษนั้นขัดแย้งกับหลักฐานอื่น ๆ ซึ่งให้น้ำหนักกับนักฟื้นฟูที่เป็นพหุพจน์ ดังที่ได้กล่าวมาในหัวข้อประเด็น “การระบุตัวนักฟื้นฟู” ประการต่อมา การกล่าวถึงช่วงเวลา “..ในทุก ๆ **ศักราช**..” โดยอิงอยู่กับปีที่เสียชีวิตของนักฟื้นฟูในทุก ๆ ศักราชนั้น เป็นความเห็นที่ยังขาดหลักฐานอื่นรองรับ และในเนื้อหาของอัล-หะดีษ **ตัจญุดิด** ไม่ได้ระบุว่า ‘จะให้มุญ์คุดิดเสียชีวิต’ ในทุก ๆ ศตวรรษ แต่กล่าวว่า ‘...จะส่งให้แก่ประชาชาตินี้...’ ในทุก ๆ ศตวรรษต่างหาก

นักวิชาการบางคนจึงได้ชี้ให้เห็นความหมายของถ้อยคำที่ว่า ... **بِأَمْرِ اللَّهِ يَبْعَثُ** “แท้จริงอัลลอฮ์ **يَبْعَثُ** จะส่ง...” คือการปรากฏตัวของภารกิจการฟื้นฟู ดังนั้น อัล-หะดีษนี้ให้ความหมายอย่างชัดเจนด้วยการใช้คำว่า ‘การส่ง’ ซึ่งมีความหมายว่าให้บรรดานักฟื้นฟูนั้น ๆ มีคุณสมบัติในการ

เข้ารับงานเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ผู้คนได้ และให้เขามีลักษณะที่จะเผยแพร่อิสลามได้ (al-Qaradāwī, 1968: 26) การกำหนดปีที่เสียชีวิตจึงขาดน้ำหนักมาก นอกจากนี้ยังทำให้นักฟื้นฟูระดับนำ เช่น อิบน์ คัยมียะฮ์ ถูกตัดออกจากรายชื่อนักฟื้นฟูแห่งศตวรรษ แม้ว่าขบวนการฟื้นฟูของเขาเป็นขบวนการระดับใหญ่โตมากในแง่แนวคิดอิสลามด้านต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพราะว่าวันที่เขาเสียชีวิตนั้นล่าช้าออกไปจากต้นศตวรรษ ท่านเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 728 (al-Qaradāwī, 1968: 27)

อย่างไรก็ตาม การไม่ได้กำหนดตัวนักฟื้นฟูโดยอิงอยู่กับการเสียชีวิตในต้นศตวรรษก็ไม่ได้เป็นการตัดรายชื่อนั้นทั้งหมดไป แต่ประเด็นสำคัญก็คือความเข้าใจเรื่องของการระบุช่วงเวลาในการปรากฏตัวของนักฟื้นฟู **“..ในทุก ๆ ต้นร้อยปี..”** ควรได้รับการพิจารณา ร่วมกับอัล-หะดีษที่มีน้ำหนักมากกว่า นั่นก็คือ อัล-หะดีษ อัฏ-ฏออิพะฮ์ อัล-มันซูเราะฮ์ ที่มีใจความถึง **“การมีอยู่อย่างต่อเนื่อง”** (อัล-อิสติมรอรฺ) ของกลุ่มฟื้นฟู

อัล-มะนาวี (al-Manāwī, 1994: 1/12) กล่าวว่า “อาจจะมีการฟื้นฟูขึ้นในระหว่างศตวรรษได้เช่นกัน บางทีอาจจะดีกว่าผู้ที่ถูกส่งไปในต้นศตวรรษก็เป็นได้ การที่มีการเจาะจงไปที่ต้นศตวรรษ ด้วยเพราะสภาพเวลานั้น อยู่ในสภาพที่ผู้รู้โดยส่วนใหญ่ระล่ำระสาย การปรากฏขึ้นของอุตริกรรมพวกหลอกลวงทั้งหลายก็เกิดขึ้น” ธรรมเนียมกล่าวถึง **“..ในทุก ๆ ต้นร้อยปี..”** นั้นอัล-เกาะเราะฮ์อูวียฺ (al-Qaradāwī, 1968: 26) ได้อธิบายเชื่อมโยงระหว่างการฟื้นฟูกับศตวรรษได้อย่างสมเหตุสมผล โดยได้กล่าวว่า

“การที่อัล-หะดีษอ้างอิงไปยังการเริ่มต้นของศตวรรษนั้น ก็เพราะว่าเป็น **‘การเริ่มต้นยุคใหม่’** เป็นการเริ่มต้นความหวังใหม่ การฟื้นคืนชีวิตใหม่ เพื่อให้ประชาชาติมุสลิมต้อนรับศตวรรษนั้น ๆ ด้วยหัวใจที่ถูกกระตุ้นด้วยความใฝ่ฝันว่าวันพรุ่งนี้ย่อมดีกว่า ด้วยการตัดสินใจที่ถูกกำหนดขึ้นในการทำงานในแบบอุดมคติ ด้วยเจตนาที่ซื่อสัตย์ในการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นจริงโดยสอดคล้องกับความจำเป็น ... **อัล-หะดีษ มุญ์คิดีดไม่ได้ปฏิเสธการมีอยู่ของเหล่ามุญ์คิดีดในช่วงกลางหรือช่วงท้ายของศตวรรษ** ยิ่งกว่านั้น เป็นความจริงที่สังเกตเห็นได้ สำหรับผู้ที่อ่านประวัติศาสตร์ของอุมมะฮ์ฮ์นี้ จะได้พบมุญ์คิดีดที่มีคุณสมบัติเหมาะสม เป็นแบบอย่างของประชาชาติคนอื่น ๆ อีก(ที่**ไม่ได้**เสียชีวิตในต้นศตวรรษ) เช่น อิบน์ ญะซีฮ์, อิบน์ คัยมียะฮ์, อิบน์ กอยฮิม, อัช-ชาฎิบี, อิบน์ อัล-วะซีร, อิบน์ หะญูร, อัค-คะฮ์ละวี, อัช-เซกาเนีย, และยังมีนักฟื้นฟูคนสำคัญคนอื่น ๆ อีกหลายคน”

ดังนั้น ช่วงเวลาแห่งการฟื้นฟูจึงสามารถเกิดขึ้นได้ทุกยุค แต่การเน้นคำว่า “..ใน
ทุก ๆ ศักราช..” เพื่อย้ำให้ตระหนักและตื่นตัวในยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลง หรือเป็นการชี้ให้
เห็นถึงการขยายตัวของงานฟื้นฟูที่กว้างขวาง ไม่ใช่การระบุดังเวลาของการปรากฏตัวหรือการตาย
จากไปของนักฟื้นฟู ด้วยเหตุนี้ นักฟื้นฟู(และงานฟื้นฟู)สามารถปรากฏอยู่ได้ตลอดศตวรรษ

ความสำคัญของอัล-หะดีษ **ตัจญีดีด** ช่วยให้รายละเอียดที่ชัดเจนให้แก่การ
เคลื่อนไหวของกลุ่มฟื้นฟูที่ “**ต่อสู้นัศวรรร**” นั่นคือการเข้ามาทำงานฟื้นฟูอิสลาม ด้วยการฟื้นฟู
ชีวิตให้อิสลามที่อยู่ในหมุ่คน นี่คือการกิจของกลุ่มฟื้นฟู (al-‘Awdah,1424: 145)

2) อัล-หะดีษ อัฎ-ฎออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ(กลุ่มแห่งชัยชนะ)

อัล-หะดีษที่แข็งแกร่งที่สุดในการกล่าวถึงกลุ่มฟื้นฟูและบทบาทของพวกเขาในการ
อธิบายความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ คือกลุ่มอัล-หะดีษที่นักวิชาการอิสลามเรียกว่า **อัฎ-ฎออิฟะฮฺ
อัล-มันศูเราะฮฺ** หรือ กลุ่มที่ได้รับความช่วยเหลือ(จากอัลลอฮฺ ﷻ) หรือกลุ่มแห่งชัยชนะ²⁰
ความสำคัญประการแรกอัล-หะดีษชุดนี้คือ มันเป็นอัล-หะดีษที่ถูกอ้างถึงในการอธิบายถึงกลุ่มที่
ขับเคลื่อนนัศวรรรในอัล-กูรออัน ประการต่อมาอัล-หะดีษชุดนี้ก็คือ มันถูกจัดว่าเป็นอัล-หะดีษ **มุตะวา
ติร** ซึ่งเป็นระดับอัล-หะดีษที่เชื่อถือได้สูงสุดในกระบวนการของวิชา **มุศฏอละหฺุด หะดีษ**(วิชาว่าด้วย
การจัดระดับอัล-หะดีษ) นั่นคือในแต่ละระดับของสายรายงานมีผู้รายงานจำนวนมาก โดยอุตมะอ์ใน
อดีตต่างได้ยืนยันไว้ถึงระดับการเป็นอัล-หะดีษ **มุตะวาติร** ของอัล-หะดีษชุดนี้ไว้อย่างชัดเจน เช่น อิบน์
ตัยมียะฮฺ, อัศ-สุยูฎียฺ, อัช-ชูบัยคียฺ, อัล-กัตตาบียฺ เป็นต้น(al-‘Awdah,1424: 127) ลักษณะตัวบท
ของอัล-หะดีษชุด อัฎ-ฎออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺนั้นมีความหมายไปในทิศทางเดียวกัน แต่จะมี
สำนวนที่แตกต่างกัน ดังนั้น นักวิชาการจึงจัดว่า เป็นอัล-หะดีษ **มุตะวาติร** โดยความหมาย ผู้วิจัยจะ
ขอนำตัวบทอัล-หะดีษชุดนี้มานำเสนอไว้ โดยระบุชื่อเสาหาบะฮฺไว้ตอนต้นของรายงานมาเป็น
ตัวอย่างไว้ ดังต่อไปนี้

จากรายงานของ อัล-มุมีเราะฮฺ อิบน์ หุอบะฮฺ ~~ﷺ~~ เล่าว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((لَا يَزَالُ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ حَتَّى يَأْتِيَهُمْ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ
ظَاهِرُونَ))

(رواه البخاري : ٣٣٩٢)

²⁰ กลุ่มแห่งชัยชนะ เป็นคำแปลที่ผู้วิจัยได้เลือกมาใช้ หากแปลตามตัวอักษร จะแปลว่า “กลุ่มผู้ได้รับการช่วยเหลือ”

ความว่า: “จะยังคงมี ‘ผู้คนกลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉันอย่าง ต่อเนื่อง โดยปรากฏ(ชัดชนะ)อย่างชัดเจน จนกระทั่งพระบัญชา ของอัลลอฮ์²¹ จะมาถึงพวกเขา พวกเขาที่ยังปรากฏอย่างชัดเจน”

(รายงาน โดย al-Bukhārī: 3392)

จากรายงานของ มุอาวิยะฮฺ อิบนุ อบี สุฟยาน رضي الله عنه เล่าว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((... لَا يَزَالُ مِنْ أُمَّتِي أُمَّةٌ قَائِمَةٌ بِأَمْرِ اللَّهِ مَا يَضُرُّهُمْ مَنْ كَذَّبَهُمْ وَلَا مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ عَلَى ذَلِكَ))
(رواه البخاري : ٢٩٧٥)

ความว่า: “จะยังคงมีจากประชาชาติของฉัน ซึ่ง ‘กลุ่มชนหนึ่ง’ อย่าง ต่อเนื่อง ที่ยืนหยัดในบัญชาของอัลลอฮ์ ผู้ปฏิเสธพวกเขาและ ขัดแย้งกับพวกเขามีอาจทำอันตรายพวกเขาได้ จนกระทั่งพระ บัญชาของอัลลอฮ์จะมาถึง พวกเขาที่ยังคงอยู่ทางนี้”

(รายงาน โดย al-Bukhārī: 2975)

จากรายงานของเชาบาน رضي الله عنه เล่าว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((... لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَذَلِكَ))
(رواه مسلم : ٣٦٥٦)

ความว่า: “จะยังคงมี ‘กลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉันอย่าง ต่อเนื่อง โดยปรากฏอย่างชัดเจนอยู่บนสัจธรรม ผู้ที่มุ่งหวังให้พวกเขาพ่ายแพ้ไม่สามารถทำอันตรายพวกเขาได้ จนกระทั่งพระบัญชา ของอัลลอฮ์จะมาถึง พวกเขาที่ยังคงอยู่เช่นนี้”

(รายงาน โดย Muslim :3656)

จากรายงานของ ฉุอาบิร อิบนุ สะมุเราะฮฺ رضي الله عنه เล่าว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

²¹ คำว่า พระบัญชาของอัลลอฮ์ คือเมื่อจวนเจียนจะเกิดวันสิ้นโลกก็จะมีลมพายุอาชีวะผู้ศรัทธาทั้งหมดไป(al-Nawawi,1992: 142)

((لَنْ يَبْرَحَ هَذَا الدِّينُ قَائِمًا يُقَاتِلُ عَلَيْهِ عِصَابَةٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ))

(رواه مسلم : 3658)

ความว่า: “ศาสนานี้(จะยังคงดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยมี ‘หมู่คณะหนึ่ง’ จากบรรดามุสลิมได้ต่อสู้เพื่อมันจนกระทั่งวันสิ้นโลกได้อุบัติขึ้น”

(รายงาน โดย Muslim :3658)

จากรายงานของ ญาบิร อิบนุ अबดุลลอฮ رضي الله عنه เล่าว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า ((لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ))

(رواه مسلم : 3659)

ความว่า: “จะยังคงมี ‘กลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉันได้ต่อสู้บน สัจธรรม โดยปรากฏอย่างชัดเจน จนกระทั่งถึงวันกิยามะฮ์”

(รายงาน โดย Muslim :3659)

จากรายงานของ อุบะฮุ อิบนุ อามิร رضي الله عنه เล่าว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((لَا تَزَالُ عِصَابَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى أَمْرِ اللَّهِ قَاهِرِينَ لِعَدُوِّهِمْ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ وَهُمْ عَلَى ذَلِكَ))

(رواه مسلم : 3662)

ความว่า: “จะยังคงมี ‘หมู่คณะหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต่อสู้บนพระบัญชาของอัลลอฮ์ โดยพิชิตศัตรูของพวกเขา เขาหลง ผู้ที่ขัดแย้งกับพวกเขาไม่สามารถทำอันตรายพวกเขาได้ จนกระทั่งวันสิ้นโลกได้มาถึง พวกเขา ก็ยังคงอยู่บนทางนี้”

(รายงาน โดย Muslim :3662)

จากรายงานของ ซัยดุ อิบนุ อรกออม رضي الله عنه เล่าว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ ...))

(رواه أحمد : 18950)

ความว่า: “จะยังคงมี ‘กลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉันอยู่บนสังฆกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยปรากฏอย่างชัดเจน ...”

(รายงาน โดย Ahmad: 18950)²²

จากรายงานของอิหมรอน อิบน์ อูตอยน์ رضي الله عنه เล่าว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ عَلَى مَنْ نَاوَأَهُمْ حَتَّى يُقَاتِلَ آخِرُهُمُ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ))

(رواه ابو داود : ٢١٢٩)

ความว่า: “จะยังคงมี ‘กลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้ต่อสู้บนสังฆกรรม อย่างประจักษ์ชัดต่อผู้ที่ต่อต้านพวกเขา จนกระทั่งรุ่นหลังสุดของพวกเขาจะได้ออกสู้กับมะสือห์ อัค-คัจญาล²³”

(รายงาน โดย Abu Dawūd: 2129)²⁴

จากรายงานของกรเราะฮ์ อิบน์ อียาส อัล-มุจันนี رضي الله عنه เล่าว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((...) لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي مَنْصُورِينَ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ))

(رواه الترمذي : ٢٢١٢)

ความว่า: “...จะยังคงมี ‘กลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉันอย่างต่อเนื่อง ปรากฏอย่างผู้ได้รับชัยชนะ โดยผู้ที่มุ่งหวังให้พวกเขาพ่ายแพ้ไม่สามารถทำอันตรายพวกเขาได้ จนกระทั่งวันสิ้นโลกได้อุบัติขึ้น”

(รายงาน โดย al-Tirmizī: 2212)²⁵

²² หะดีษ เศาะฮี้หฺ ใน *Silsilat al-‘ahadīth al-Sahīhah* หมายเลข 1959 (al-Albānī, 1995: 4/603)

²³ คัจญาล ฝ่ายต่อต้านกลุ่มฟื้นฟูในยุคสุดท้าย เป็นผู้หลอกลวงมนุษย์ที่อันตรายที่สุดเท่าที่ปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์ (al-Ashqar, 1997 : 224)

²⁴ หะดีษ เศาะฮี้หฺ ใน *Sahīh Sunan ‘abī Dāwūd* หมายเลข 2170 (al-Albānī, 1989 : 2/471)

²⁵ หะดีษ เศาะฮี้หฺ ใน *Silsilat al-‘ahadīth al-Sahīhah* หมายเลข 403 (al-Albānī, 1995 : 1/760)

จากรายงานของอบู สุรอยเราะฮฺ رضي الله عنه เล่าว่าท่านนบี صلى الله عليه وسلم ได้กล่าวว่า

((لَنْ يَزَالَ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ عَصَابَةٌ عَلَى الْحَقِّ لَا يَضُرُّهُمْ خِلَافٌ مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَهُمْ أَمْرُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَهُمْ عَلَى ذَلِكَ))
(رواه أحمد : ٨٧٦٦)

ความว่า: “จะยังคงมีบนกิจการนี้ซึ่ง ‘หมู่คณะหนึ่ง’ บนสังฆกรรมอย่างต่อเนื่อง ความขัดแย้งของผู้ที่ขัดแย้งกับพวกเขาเมื่ออาจทำอันตรายต่อพวกเขาได้ จนกระทั่งพระบัญชาของอัลลอฮฺจะมาถึงพวกเขาก็ยังคงอยู่เช่นนี้”

(รายงานโดย Ahmad: 8766)²⁶

จากรายงานของสะละมะฮฺ อิบน์ นุฟัยล อัล-กินดี رضي الله عنه เล่าว่าท่านนบี صلى الله عليه وسلم ได้กล่าวว่า

((.. وَلَا يَزَالُ مِنْ أُمَّتِي أُمَّةٌ يُفَاتِلُونَ عَلَى الْحَقِّ وَيُزِيغُ اللَّهُ لَهُمْ قُلُوبَ أَقْوَامٍ وَيَرْزُقُهُمْ مِنْهُمْ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ ...))
(رواه النسائي : ٣٣١٢)

ความว่า: “... จะยังคงมีจากประชาชาติของฉัน ซึ่ง ‘กลุ่มชนหนึ่ง’ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งพวกเขาได้ต่อสู้บนสังฆกรรม และอัลลอฮฺได้เอนเอียงหัวใจของกลุ่มชนต่าง ๆ ให้แก่พวกเขา และพระองค์ได้ประทานปัจจัยยังชีพแก่พวกเขา เนื่องจากกลุ่มชนนั้น จนกระทั่งวันสิ้นโลกได้อุบัติขึ้น ...”

(รายงานโดย al-Nasa'i: 3312)²⁷

อัล-หะดีษ อัฏ-ฏออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะจากรายอธิบายอัล-หะดีษ โดยตรง หรือตำราอรรถุตุคคิน (รากฐานของศาสนา) ไม่ว่าจะเป็นการในอดีตรวมสมัย แม้ว่าอัล-หะดีษชุดนี้มีสำนวนหลากหลาย แต่ก็จะพบเนื้อหาหลัก ๆ ที่อัล-หะดีษชุดนี้รายงานไว้ร่วมกัน นั่นคือ การระบุถึง “ความต่อเนื่อง” (al-Istimrārīyah) ในเชิงประวัติศาสตร์ของกลุ่มที่เคลื่อนไหวเพื่อสังฆกรรม หลายสำนวนจะระบุต่อไปจนกระทั่งถึงวันสิ้น

²⁶ หะดีษ เศาะฮี้หฺ ใน *Silsilat al-'ahādīth al-Sahīhah* หมายเลข 1195 (al-Albānī, 1995: 3/193)

²⁷ หะดีษ เศาะฮี้หฺ ใน *Silsilat al-'ahādīth al-Sahīhah* หมายเลข 1935 (al-Albānī, 1995: 4/571)

โลก โดยจะผนวกเข้ากับคำศัพท์ที่มีความหมายถึง “กลุ่ม”(al-Jamā‘ah)ที่เป็นส่วนหนึ่งของประชาชาติอิสลามและจะตามด้วยการกล่าวถึงรูปแบบการเคลื่อนไหวของพวกเขานั้นเพื่อพิทักษ์ “สัจธรรม”(al- Haqq)หลายรายงานจะกล่าวถึงผลกระทบของการต่อสู้จนถึงระดับ “ความประจักษ์ชัด”(al-Zāhir)

กลุ่มที่ปรากฏอยู่ในอัล-หะดีษชุดนี้ ได้รับการขนานนามจากบรรดาอุละมาอ์ว่า **อัญญาอิมมุฮะซัน อัล-มันสุเราะฮฺ** (กลุ่มแห่งชัยชนะ) เพราะท่านนบี ﷺ ได้พยากรณ์ถึงกลุ่มนี้ด้วยการได้รับความช่วยเหลือจากอัลลอฮฺ ﷻ ถือเป็นคำสัญญาแห่งชัยชนะ(al-‘Awdah,1992: 132) ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า ผู้ที่พระองค์ช่วยเหลือย่อมได้รับชัยชนะเอาไว้ว่า

﴿وَنَصَرْنَهُمْ فَاكْتَوَىٰ هُمُ الْغَلِيْبِ﴾

(سورة الصفات : 116)

ความว่า: “และเราได้ช่วยเหลือพวกเขา ดังนั้น พวกเขาจึงเป็นผู้มีชัยชนะ”

(อัศ-ศ็อฟฟาต : 116)

อัล-อุษัยมีน(al-Uthaymīn,1416: 2/378) กล่าวถึง **อัญญาอิมมุฮะซัน อัล-มันสุเราะฮฺ** เอาไว้ว่า

“นี่คือกลุ่ม(อัญญาอิมมุฮะซัน)ที่ปราศจากการจำกัดด้วยจำนวน ปราศจากการจำกัดด้วยพื้นที่ ปราศจากการจำกัดด้วยเวลา กลุ่มนี้อาจเกิดขึ้นในพื้นที่หนึ่ง โดยได้รับชัยชนะในพื้นที่นั้นด้วยบางสิ่งจากกิจการของศาสนา และในพื้นที่อื่น ๆ ก็อาจชนะด้วยกับกลุ่ม(อัญญาอิมมุฮะซัน อัล-มันสุเราะฮฺ)กลุ่มอื่น ๆ และด้วยการรวมกันของทั้งสองกลุ่มเช่นนี้ ก็จะทำให้ศาสนายังคงดำรงอยู่อย่างมีชัยชนะ”

อัล-เกาะเราะฮฺอวีย์ (al-Qaradawī,2547: 102) กล่าวไว้เกี่ยวกับกลุ่มฟื้นฟูและความจริงในแง่ประวัติศาสตร์เอาไว้ว่า

“...กลุ่มนี้(อัญญาอิมมุฮะซัน อัล-มันสุเราะฮฺ)จะให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ที่ขาดความรู้ จะตอบโต้ต่อผู้ใช้ปัญญาในการบิดเบือน และจะยื่นหัตถ์ต่อกรกับเหล่าผู้เบี่ยงเบนสัจธรรมทั้งหลาย ครอบคลุมถึงวันสิ้นโลก สำหรับข้อพิสูจน์ทางประวัติศาสตร์นั้น ได้เกิดขึ้นสมจริงดังอัล-กุรอาน

และอัล-สุนนะฮฺได้กล่าวไว้แล้ว ไม่มีเวลาใดที่ว่างเว้นจากบรรดาอุ
ลมะอ์ที่ได้อุบัติขึ้นมาก็คำนอุตริกรรมและได้ต่อกรกับความหลงผิด”

เนื่องจากอัล-หะดีษชุดนี้มีความหนักแน่นในประเด็นกลุ่มฟื้นฟู มากกว่าอัล-หะ
ดีษชุดอื่น ๆ อัล-หะดีษชุดนี้ได้กล่าวถึงลักษณะและองค์ประกอบต่าง ๆ ของกลุ่มฟื้นฟูไว้อย่าง
ชัดเจน อีกทั้งถูกจัดว่าเป็นอัล-หะดีษมุตะวาติร ดังนั้น ผู้วิจัยจะได้ใช้อัล-หะดีษชุดนี้เป็น
ศูนย์กลางในการกำหนดทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟู

3) อัล-หะดีษ อัล-ฟิรเกาะฮฺ อัน-นาญียะฮฺ (กลุ่มที่รอดพ้น)

อัล-หะดีษ อัล-ฟิรเกาะฮฺ อัน-นาญียะฮฺ เป็นกลุ่มอัล-หะดีษที่มีใจความกล่าวถึงความ
แตกแยกของประชาชาติมุสลิม บางอัล-หะดีษกล่าวถึงความแตกแยกของกลุ่มชาวอะฮฺลุดดีนและนะศอ
รอไว้ก่อน บางอัล-หะดีษกล่าวว่าพวกที่แตกแยกลงนรกจนหมดสิ้น เว้นแต่พวกเดียว และมีการเฉลย
กลุ่มที่รอดพ้นเอาไว้ด้วย อย่างไรก็ตาม อัล-หะดีษเหล่านี้จำนวนมากเป็นอัล-หะดีษ *ญะฮิฟ* (อ่อน
หลักฐาน) บางอัล-หะดีษเป็นหะดีษเมฆูอฺ (อุปโลกน์) จึงเกิดการโต้แย้งกันอย่างมากในหมู
นักวิชาการอิสลาม อย่างไรก็ตามในทัศนะของนักวิชาการอัล-หะดีษชั้นนำอย่างอิบน์ ญะอฺร อัล-อัส
กอลานียฺ เห็นว่าอัล-หะดีษเหล่านี้บางอัล-หะดีษอยู่ระดับหะซัน (ดี) คือสามารถนำไปใช้เป็นหลักฐาน
ได้ และนักวิชาการชั้นนำในอดีตอย่างอิบน์ ญะอฺร อัล-อัสกอลานียฺ เห็นว่าอัล-หะดีษเหล่านี้บางอัล-หะดีษเป็น
ระดับเศาะฮิหฺ (al-Qaradāwī, 2001: 38)

ผู้วิจัยก็เห็นว่า อัล-หะดีษเหล่านี้บางอัล-หะดีษสามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้
โดยต้องทำการอธิบายอย่างรอบคอบ และต้องทำความเข้าใจประกอบกับหลักฐานอื่น ๆ ซึ่ง
สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของอัล-กุรอาน ร่วมกับคำอธิบายจากนักวิชาการที่มีความลึกซึ้งในอิสลาม
ด้วย ตัวอย่าง อัล-หะดีษ อัล-ฟิรเกาะฮฺ อัน-นาญียะฮฺ (กลุ่มรอดพ้น) ที่เชื่อถือได้ คืออัล-หะดีษที่ท่านน
บี ﷺ ได้กล่าวว่า

((اُفْتَرَقَتِ الْيَهُودُ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ
وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَأُفْتَرَقَتِ النَّصَارَى عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً
فَإِحْدَى وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ
بِيَدِهِ لَتَفْتَرِقَنَّ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَثِنْتَانِ
وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هُمْ قَالَ الْجَمَاعَةُ))

(رواه ابن ماجة : ٤٠٢٣)

ความว่า “ชาวยะฮูดียันั้นได้แตกออกเป็น 71 กลุ่ม และกลุ่มเดียวเท่านั้น อยู่ในสวรรค์ อีก 70 กลุ่มจะอยู่ในนรก ชาวนะศอรอได้แตกออกเป็น 72 กลุ่ม และ 71 กลุ่มอยู่ในนรก กลุ่มเดียวเท่านั้นที่จะได้เข้าสวรรค์ และขอสาบานด้วยผู้ที่ชีวิตของมุฮัมมัดอยู่ในพระหัตถ์ของพระองค์ว่าแน่นอน ประชาชาติของฉันจะแตกออกเป็น 73 กลุ่ม และกลุ่มเดียวที่อยู่ในสวรรค์ อีก 72 กลุ่มอยู่ในนรก มีผู้ถามว่า “โอ้ เราะฮูตของอัลลอฮ์ พวกเขา(ที่ได้เข้าสวรรค์นั้น)เป็นใคร?” ท่านตอบว่า “อัล ญะมาอะฮ์” (หมู่คณะ)

(รายงาน โดย Ibn Majah : 4023)²⁸

((... وَتَفْتَرُقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً قَالُوا وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي))
(رواه الترمذي : ٢٦٨٨)

ความว่า “...ประชาชาติของฉันจะแตกออกเป็น 73 กลุ่ม ทุกกลุ่มอยู่ในนรก เว้นแต่กลุ่มเดียว มีคนถามว่า กลุ่มนั้นคือใครกัน โอ้เราะฮูตของอัลลอฮ์? ท่านตอบว่า สิ่งของฉันและเกาะหาบะฮ์ของฉันดำรงอยู่”

(รายงาน โดย al-Tirmizī: 2688)²⁹

ก.กลุ่มที่ถูกกระบวรอดคพัน

ปัญหาแรกก็คือการให้คำจำกัดความของกลุ่มที่รอด ซึ่งมีเพียงกลุ่มเดียว และจากอัล-หะดีษข้างต้นท่านนบี ﷺ ได้ตอบคำถามถึงกลุ่มเดียวที่รอดเอาไว้ว่า

((... قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هُمْ قَالَ الْجَمَاعَةُ))

ความว่า “... มีผู้ถามว่า “โอ้ เราะฮูตของอัลลอฮ์ พวกเขา(ที่ได้เข้าสวรรค์นั้น)เป็นใคร?” ท่านตอบว่า “อัล ญะมาอะฮ์” (หมู่คณะ) ”

((... قَالُوا وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي))

ความว่า: “...มีคนถามว่า กลุ่มนั้นคือใครกัน โอ้เราะฮูตของอัลลอฮ์? ท่านตอบว่า สิ่งของฉันและเกาะหาบะฮ์ของฉันดำรงอยู่”

²⁸ หะดีษ เศาะฮิหฺ ใน *Silsilat al-'ahadūth al-Sahihah* หมายเลข 1492 (al-Albānī, 1995: 3/480)

²⁹ หะดีษ หะสัน ใน *Silsilat al-'ahadūth al-Sahihah* หมายเลข 1348 (al-Albānī, 1995: 3/335)

คำอธิบายของกลุ่มที่รอดนี้มักใช้คำว่า “อัล-ญะมาอะฮฺ” (หมู่คณะ) เป็นสำคัญ และบางสำนวนมักเสริมด้วยประโยค “สิ่งที่ฉันและเกาะหาบะฮฺของฉันดำรงอยู่” ซึ่งสามารถเอาความหมายเชื่อมเข้าอายะฮฺอัล-กุรอานที่ว่า

﴿... أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ ...﴾

(سورة الشورى: 13)

ความว่า: “... พวกท่านจง**ยืนหยัดในศาสนา**และพวกท่านอย่า**แตกแยกกัน**ในศาสนา”

(อิซ-ชูรอ: 13)

อายะฮฺนี้อัลลอฮฺ ﷻ ได้ให้หลักการสำคัญ 2 ประการ ส่วนที่หนึ่งคือ การ**ยืนหยัดในศาสนา** ซึ่งหมายถึง การปฏิบัติศาสนาตามที่ได้ถูกประทานลงมา และส่วนที่สองก็คือ เป็นการเตือนว่า **อย่าแตกแยก**ในศาสนาที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้สั่งให้ยืนหยัด เพราะความแตกแยกคือหนทางแห่งหายนะ ดังนั้นให้ยึดมั่นกับ “อัล-ญะมาอะฮฺ” (al-Tabari, 1992: 5/51) อิบ努 กะษีร์ (Ibn Kathir, 2000 : 4/221) อธิบายว่า “อัลลอฮฺ ﷻ ได้สั่งให้หนีทั้งหมดด้วยหลักการปรองดองและญะมาอะฮฺ และห้ามพวกเขาจากการแตกแยกเป็นกลุ่มนิกายและความขัดแย้งกัน” อัล-อุษัยมีน (Ibn al-Uthaymin, 1992: 2/371) ได้อธิบายอัล-หะดีษนี้โดยเชื่อมโยงระหว่างเอกภาพและสังฆกรรมเอาไว้ว่า “...พวกเขา(กลุ่มที่รอดพ้น) รวมกันบนสังฆกรรมและไม่แตกแยกกันบนสังฆกรรม”

การเชื่อมโยงหลักฐานนี้เข้ากับอัล-กุรอาน ก็จะพบคำอธิบายที่ชัดเจนยิ่งของกลุ่มที่รอด นั่นคือต้องเป็นกลุ่มที่ประกอบไปด้วยหลัก 2 ประการ คือ ประการที่ 1 คือการยึดมั่นกับสังฆกรรม และประการที่ 2 คือการรวมตัวกันบนสังฆกรรม คำอธิบายนี้มีความหมายเช่นเดียวกับเนื้อหาที่ปรากฏคล้ายคลึงกันในอายะฮฺอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٥٦﴾ وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا ... لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾﴾

(سورة ال عمران : 102 - 103)

ความว่า: “โอ้ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! **จงยำเกรงอัลลอฮฺ ด้วยการยำเกรงอย่างจริงจัง** และพวกเจ้าจงอย่าตายเป็นอันขาด นอกจากพวกเจ้าเป็นผู้

ยอมจำนน และพวกเจ้าจงยึดสายเชือกของอัลลอฮ์โดยพร้อมกัน
ทั้งหมดและจงอย่าแตกแยกกัน ...เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับแนวทางอัน
ถูกต้อง”

(อาละอิมรอน: 102-103)

อิบนุ มัสอูด رضي الله عنه ได้ให้ความหมายหนึ่งของ “สายเชือกของอัลลอฮ์” ว่า คือ อัล-ญะมาอะฮ์
นอกจากที่ได้ให้ความหมายว่าอัล-กูรออัน(al-Suyūṭī,1986: 3/102-103) นักคัมภีร์จำนวนมากจึงนำ
อัล-หะดีษ ฟิรเกาะฮ์ นะญียะฮ์ ที่ได้ระบุว่าทางรอดคือ “อัล-ญะมาอะฮ์” มาใช้อธิบายร่วมกับอายะฮ์นี้
ทำให้ความหมายของอัล-ญะมาอะฮ์ได้รับการอธิบายอย่างชัดเจน (al-Suyūṭī,1986: 3/107-111)

เนื้อหาของอายะฮ์อัล-กูรออันนี้เป็นการบอกลักษณะของกลุ่มที่รอดพ้น(al-
‘Awdah,1992: 371) ซึ่งประกอบไปด้วยลักษณะสำคัญ 2 ประการ ส่วนแรกคือการยืนหยัดในสัง
ฆกรรมผ่านการยำเกรงอัลลอฮ์ ﷻ “...ด้วยการยำเกรงอย่างจริงจัง...” และส่วนที่สองคือการดำรงอยู่
บนอัล-ญะมาอะฮ์ “...และจงอย่าแตกแยกกัน...” และผู้มีคุณสมบัติเช่นนี้ “...จะได้รับแนวทางอัน
ถูกต้อง” คือแนวทางอันเที่ยงตรงอันนำไปสู่หนทางที่รอดพ้น (al-‘Awdah,1992: 195-196) ดังนั้น
คนยุคแรกของอิสลามได้ให้ความหมายของผู้คนที่รอดพ้นเอาไว้ว่า เป็นผู้ที่ดำรงยึดมั่นอยู่กับสัง
ฆกรรม ซึ่งก็คือวิถีทางแห่งท่านนบี ﷺ และเป็นผู้ที่ดำรงยึดมั่นอยู่กับอัล-ญะมาอะฮ์ ซึ่งก็คือการไม่
แตกแยกกันบนสังฆกรรม

ความหมายทั้งสองส่วนถูกสรุปเป็นถ้อยคำในภาษาอาหรับว่า **อะฮฺลุสฺ สุนนะฮฺ
วัล-ญะมาอะฮฺ** หมายถึง ผู้คนที่ยึดมั่นในวิถีทางแห่งท่านนบี ﷺ และรวมตัวกันบนญะมาอะฮ์ อิบนุ
นุ ตัยมียะฮ์ (Ibn Taymīyah ,1987: 41) อธิบายนิยามของ อะฮฺลุสฺ สุนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ ทั้งสอง
ส่วนไว้อย่างชัดเจนว่า

“...อะฮฺลุสฺ สุนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ นั้นคือ ผู้ที่รับรู้ว่าเป็น
สิ่งที่ดีที่สุด คือ ถ้อยคำของอัลลอฮ์ และรับรู้ว่าเป็นแนวทางที่ประเสริฐสุด
คือแนวทางของท่านเราะฮูต ﷺ เพราะฉะนั้น พวกเขาได้รับเอา
ถ้อยคำของอัลลอฮ์ ﷻ ให้มีอิทธิพลเหนือชีวิตของเขา มากกว่าถ้อยคำ
ของคนอื่นๆ ไม่ว่าจะป็นถ้อยคำของบุคคลระดับไหนก็ตาม และพวก
เขานำเอาแนวทางของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มานำหน้าเหนือแนวทาง
ของบุคคลอื่นทุก ๆ คน นี่แหละที่พวกเขาได้รับการเรียกด้วยชื่อว่า
อะฮฺลุสฺ กิตาบ วัล-สุนนะฮฺ(ผู้ที่ยึดมั่นต่อคัมภีร์อัล-กูรออันและแนวทาง

ของเราะฮฺ) ³⁰ พวกเขายังได้รับการขนานนามอีกว่า **อะฮฺลุล ญะมาอะฮฺ** (ผู้คนแห่งกลุ่มคณะ) เพราะคำว่า ญะมาอะฮฺ ให้ความหมายว่าการเห็นพ้องต้องกัน (อิญมาอ) ส่วนคำที่ตรงข้ามกับคำว่า **ญะมาอะฮฺ** คือคำว่า **ฟุรเกาะฮฺ** (การแตกแยกออกเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อย) แม้ว่าคำว่า ญะมาอะฮฺ จะกลายมาเป็นคำนามที่บ่งบอกถึงความเป็นกลุ่มของผู้คนที่ได้มารวมกันก็ตาม”

อัล-อุษัยมีน (al-Uthaimin, 1992: 2/371) ได้สรุปทั้งสองทิศทางนี้เอาไว้ว่า “... พวกเขาคือผู้ยึดมั่นอิสลามที่บริสุทธิ์ ปราศจากสิ่งเจือปนใด ๆ พวกเขาคือ อะฮฺลุล สุนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ ... พวกเขาคือผู้ที่ดำเนินตามท่านนบี ﷺ และเสาะหาบะฮฺของท่าน” ³¹ พวกเขาคือ อัล-ญะมาอะฮฺ (หมู่คณะ) ที่ได้รวมตัวกันบนชะรีอะฮฺ” ดังนั้น นักวิชาการในอดีตต่างก็เรียกกลุ่มที่รอดในอัล-หะดีษนี้ว่า **อะฮฺลุล สุนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ** (al-Mubarakbūī, n.d.: 2/168) อย่างไรก็ตามก็ยังมีศัพท์อื่น ๆ ที่ใช้เรียกกลุ่มที่รอดพ้นนี้ อาทิเช่น **อะฮฺลุล อะษฺร** (ผู้ปฏิบัติตามที่สืบทอดจากท่านนบี ﷺ) **อะฮฺลุล หะดีษ** (ผู้ที่ยึดอัล-หะดีษเป็นแนวทาง) **อะฮฺลุล อิตติบาอฺ** (ผู้ดำเนินตามหลักการอิสลาม) เป็นต้น กระนั้นก็ตาม คำศัพท์ที่แพร่หลายมาก และเป็นการแสดงถึงลักษณะของกลุ่มที่รอดพ้น ได้อย่างชัดเจน นั่นคือคำว่า **อะฮฺลุล สุนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ** ดังนั้น ถ้อยคำนี้จึงไม่ได้หมายถึงชื่อของคู่มือที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่ แต่กำลังชี้ให้เห็นถึงลักษณะของกลุ่มที่รอดพ้นในลักษณะของวิถีทาง มิใช่การชี้ไปยังกลุ่มทำงานใด ๆ เพื่อการแบ่งแยก กลุ่มที่รอดพ้นนี้จะมีหลากหลายในกลุ่มทำงาน แต่เป็นหนึ่งเดียวในอุดมการณ์ ทิศทาง และเจตนารมณ์ การใช้คำนี้ของอุละมาอ์ในยุคแรก ๆ เพื่อต้องการภาพที่ชัดเจนของทางรอดกับแนวทางที่เบี่ยงเบนออกไป ยิ่งกว่านั้น กลุ่มฟื้นฟูอิสลามจะนำคำนี้มาใช้เพื่อชำระอิสลามที่บิดเบือนสู่คำสอนที่บริสุทธิ์

ข. กลุ่มที่ถูกกระบุว่าอยู่ในนรก

ความเข้าใจต่อมา ซึ่งถือว่าสำคัญมากในการทำความเข้าใจอัล-หะดีษนี้ก็คือ การทำความเข้าใจกลุ่มที่ถูกกระบุในอัล-หะดีษนี้ว่า

((... وَتَتَّانِ وَتَبْعُونَ فِي النَّارِ ...))

ความว่า “... 72 กลุ่มอยู่ในนรก ...”

³⁰ เราเรียกสั้น ๆ ว่า **อะฮฺลุล สุนนะฮฺ** คือผู้ที่ดำเนินตามวิถีแห่งท่านนบี ﷺ

³¹ การดำเนินตามบนพื้นฐานของสังฆธรรม จะไม่ครอบคลุมถึงผู้คนที่เบี่ยงเบนออกไปอย่างเช่นพวกเคาะวาริจญ์ อะฮฺลุล สุนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺยังครอบคลุมถึงอิหม่ามแห่งมัซฮับทั้งสี่ (อับู หะนีฟะฮฺ , มาลิก, อัชชาฟีอีย, อิบน์ หันบัล) ยิ่งกว่านั้นยังถือว่าพวกเขาคืออิหม่ามแห่งอะฮฺลุล สุนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ ด้วยซ้ำ (al-Jabrīn, 1998 : 1/61)

นักวิชาการมีความเห็นที่แตกต่างกันในการระบุจำนวน 72 กลุ่ม ว่ามันเป็นไปตามตัวอักษรจริง ๆ หรือเป็นการแสดงความมาก ในความเป็นจริงวิธีการนับจำนวนให้ เป็น 72 กลุ่ม โดยใช้อะไรอยู่ 5 กลุ่มหลักในอดีต³² แล้วนับกลุ่มย่อยให้เป็น 72 กลุ่มนั้นมีปัญหามาก(al-Uthaymīn, 1416: 370) สาเหตุก็เนื่องมาจากยังมีกลุ่มใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น โดยไม่ได้อิงกับ 5 กลุ่มหลักในอดีตเลยก็มีมากมาย อีกทั้งกลุ่มที่แหวกแนวจำนวนมากในอดีตที่สูญหายไปก็มีจำนวนมากเช่นกัน และบางยุคก็มีกลุ่มที่แตกแยกเกิดขึ้นมาก และบางยุคก็มีน้อยมาก ขึ้นอยู่กับว่ายุคนั้น ๆ ผู้คนยึดมั่นกับสัจธรรมมากน้อยเพียงใด อัล-อุษัยมีน (al-Uthaymīn, 1416: 370-371) กล่าวว่า

“...แท้จริงท่านเราะสูล ﷺ ไม่ได้ให้ความกระจ่างกับกลุ่มต่าง ๆ เหล่านั้น จึงไม่มีความจำเป็นที่เราจะให้ทรศนะ โดยการแบ่งผู้คนที่กระทำอุศริกรรมที่มีอยู่ทุกวันนี้ไปเป็น 5 กลุ่มหลัก แล้วไปแบ่งต่อเป็นกลุ่มย่อยๆ เพื่อจะทำให้เต็มจำนวน(72 กลุ่ม) บางทีเรากำลังทำให้ข้อปลีกย่อยหนึ่งต้องกลายเป็นกลุ่มเอกเทศเต็มตัวเพียงสาเหตุมาจากข้อแตกต่างในประเด็นปลีกย่อยเดียวเท่านั้น ดังนั้น ที่คิดว่านั้น เราควรให้ทรศนะว่า กลุ่มต่างๆเหล่านี้ไม่เป็นที่รู้จักสำหรับเรา แต่เราสามารถกล่าวได้ว่า ไม่ต้องสงสัยเลยว่า กลุ่มต่างๆ(ทั้ง 72 กลุ่ม)เหล่านี้ ได้ออกนอกแนวทางที่เที่ยงตรง(ศิรอฎ มุสตะกิม) บางกลุ่มได้ออกไปเสียไกล บางกลุ่มออกไปพอสมควร บางกลุ่มออกไปเพียงเล็กน้อย เราไม่จำเป็นต้องไปวางขอบเขตที่แน่ชัดของมัน เพราะบางที่มีกลุ่มที่สังกัดอยู่ในประชาชาติอิสลามได้ออกไป(จากเส้นทางที่เที่ยงตรง) โดยที่อุละมาอ์มิได้นับมันไว้ ดังเป็นความจริงว่า เคยมีกลุ่มที่สังกัดกับอิสลามได้ออกนอกเส้นทางที่เที่ยงตรง แต่มิใช่กลุ่มที่เคยถูกนับโดยอุละมาอ์ยุคก่อน...”

ผู้วิจัยจึงให้นำหนักกับทัศนะที่ว่า ไม่ควรตีความตามเลขที่ถูกอ้างอิงถึง และควรพิจารณาในความมากของกลุ่มที่เบี่ยงเบนออกไป อะซัด (Asad, 1990: 60) ให้ความเห็นเกี่ยวกับอัล-หะดีษนี้เอาไว้ว่า “...การใช้เลข 70 ในดินแดนอาหรับนั้น มักหมายถึง ‘มาก’ และ ไม่จำเป็นต้องให้ความหมายตามตัวเลขจริง ๆ...”

³² ห้ากลุ่มในอดีตได้แก่ เคาวาริจญ์ รอฟีฎะฮ์ มุรญูอะฮ์ เกาะดะรียะฮ์ และญะฮีมียะฮ์ นี่คือนปัญหาอีกเช่นกัน เพราะนักวิชาการบางคนในอดีตบอกว่ามี 4 กลุ่มหลัก บางคนบอกว่ามี 6 กลุ่มหลัก บางท่านเพิ่มมากกว่านั้น (al-‘Awdah, 1992: 41-44)

ประเด็นต่อมากลุ่มที่ถูกระบุว่า ไปสู่นรกนั้นคือใคร? คำตอบที่ชัดเจนได้จากคำอธิบายกลุ่มที่รอดข้างต้น นั่นคือ กลุ่มที่ขาดลักษณะกลุ่มที่รอด หรือขาดลักษณะของ **อะฮฺลุส สุนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ** ในหลักการสำคัญนั่นเอง หากบกพร่องไปในบางประเด็นก็อาจทำให้สูญเสียระดับของกลุ่มที่รอดพ้น แต่บางประเด็นก็ทำให้หลุดออกจากกรอบของกลุ่มที่รอดพ้นได้ โดยเฉพาะเป็นประเด็นรากฐานสำคัญ (al-Uthaimin, 1416: 371)

อัล-เกาะเราะฮฺอูวีย (al-Qaradāwī, 2001: 38) กล่าวว่า "...คำว่า **ในนรก** นั้นไม่ได้หมายถึง การอยู่ในนรกตลอดไป เหมือนกับบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธา แต่พวกเขาจะเข้าอยู่ในนรก ดัง การเข้าไปอยู่ในนรกของผู้กระทำความบาปที่ยังมีอัล-เตฮิคอยู่..." คำอธิบายนี้ได้มาจากการที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า **"ประชาชาติของฉัน"** ซึ่งประชาชาติของท่านนบี ﷺ นั้น ย่อมมิใช่ผู้ปฏิเสธศรัทธา อัล-อุษัยมัยน (al-Uthaymīn, 1416: 371) กล่าวว่า "คำกล่าวที่ว่า ทุกกลุ่มอยู่ในนรก เว้นแต่กลุ่มเดียนั้น ไม่ใช่การกำหนดว่า ต้องอยู่ในนรกตลอดไป แต่ความหมายของมันก็คือ การงานของกลุ่มนั้น ๆ ควรที่จะเข้านรก" อิบน์ คัยมียะฮฺ (al-'Awdah, 1424: 49) ยืนยันถึงความผิดพลาดของความเข้าใจที่ว่า 72 กลุ่มเป็นผู้ปฏิเสธศรัทธาเอาไว้ว่า

"...ผู้ที่กล่าวว่า แท้จริง 72 กลุ่ม แต่ละกลุ่มถือว่าเป็นผู้ปฏิเสธศรัทธา จนออกไปจากประชาตินี้ (อิสลาม) ดังนั้น คำกล่าวนี้ขัดแย้งกับอัล-กุรอาน อัล-สุนนะฮฺ และอิญมาอฺ (มติเอกฉันท์) ของบรรดาเศาะหาบะฮฺ ยิ่งกว่านั้นเป็นอิญมาอฺของอิมาม สัมซฮับ (หะนะฟีฮฺ มาลิกียฺ ซาฟีอียฺ หันบะลียฺ) และนอกเหนือจาก สัมซฮับ ดังนั้น ต้องไม่มีการกล่าวว่ แต่ละกลุ่มใน 72 กลุ่มนี้เป็นผู้ปฏิเสธศรัทธา ทว่าแต่ละกลุ่มถูกกล่าวว่เป็นผู้ปฏิเสธศรัทธาได้ในเนื้อหาบางประการ..."

อัล-เอาดะฮฺ (al-'Awdah, 1424: 49) กล่าวว่า "...เป็นความจริงที่ว่า อัล-หะดีษนี้ไม่ใช่หลักฐานในการกล่าวว่ (72กลุ่ม) เป็นผู้ปฏิเสธศรัทธา การเตือนด้วยนรกนั้น ไม่ใช่การกำหนดว่า ต้องอยู่ในนั้นตลอดกาล บางที่ท่านนบี ﷺ อาจกล่าวเตือนด้วยนรกเกี่ยวกับบาปและการฝ่าฝืนมากมาย³³ ซึ่งผู้คนแห่งสังฆกรรมไม่ขัดแย้งกันเลยว่า นั่นไม่ใช่การกล่าวว่ เป็นผู้ปฏิเสธศรัทธาอย่างแน่นอน..." เพราะฉะนั้น กลุ่ม 72 กลุ่มที่หลุดจากกลุ่มที่รอดพ้น ยังอยู่ในประชาชาติอิสลาม มิใช่การหลุดโดยสิ้นเชิง เช่นการสิ้นสภาพการเป็นมุสลิม (มรุดด์)

³³ เช่นหะดีษที่บอกว่า "การฆ่ามุสลิม เป็นกุฟร" เป็นต้น ในความเป็นจริงกุฟรครั้งนี้มิใช่ "กาฟิร" หรือผู้ปฏิเสธศรัทธา

4) อัล-หะดีษ **ฆุเราะบะอ์**(เหล่าคนแปลกหน้า)

อัล-หะดีษที่กล่าวถึงกลุ่มฟื้นฟูที่โด่งดังมากอีกชุดหนึ่ง คืออัล-หะดีษที่กล่าวถึงกลุ่มคนที่เรียกว่า “**ฆุเราะบะอ์**” หรือ เหล่าคนแปลกหน้า เนื้อหาของอัล-หะดีษนี้ปรากฏตามวจนะของท่านนบี ﷺ ที่ได้กล่าวว่า

((بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيْبًا وَسَيَعُوْدُ كَمَا بَدَأَ غَرِيْبًا فَطُوْبِي لِلْغُرَبَاءِ))

(رواه مسلم : ٢٤٠)

ความว่า “อิสลามเริ่มอย่างแปลกหน้า และมันจะกลับมา ดังที่มันเคยเริ่มมาอย่างแปลกหน้า ดังนั้น ความดีจึงงประสพกับเหล่าคนแปลกหน้าทั้งหลาย”

(รายงาน โดย Muslim: 240)

คำว่า **ฆุเราะบะอ์** (เหล่าคนแปลกหน้าทั้งหลาย)เป็นพหูพจน์ของคำว่า **เฆาะรีบ** และมีความหมายที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะการมีลักษณะของคนต่างถิ่นแปลกหน้าไม่ใช่ คนแปลกประหลาด(al-Qaradāwī,2003:45) อัล-หะดีษ **ฆุเราะบะอ์** ที่รายงานผ่านสำนวนอื่น ๆ จึงปรากฏคำตอบที่ท่านนบี ﷺ ได้อธิบายถึง “คนแปลกหน้าทั้งหลาย” เอาไว้ในคำตอบที่คล้ายคลึงกัน ดังตัวอย่างเช่น

((بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيْبًا ثُمَّ يَعُوْدُ غَرِيْبًا كَمَا بَدَأَ فَطُوْبِي لِلْغُرَبَاءِ قِيلَ يَا

رَسُوْلَ اللهِ وَمَنْ الْغُرَبَاءُ قَالَ الَّذِيْنَ يُصْلِحُوْنَ إِذَا فَسَدَ النَّاسُ...))

(رواه احمد : ١٦٤٤٣)

ความว่า “ “อิสลามเริ่มอย่างแปลกหน้า หลังจากนั้นมันจะกลับมาอย่างแปลกหน้า ดังที่มันเคยเริ่มมา ดังนั้น ความดีที่ไม่สิ้นสุด(กุบา) เป็นของเหล่าคนแปลกหน้าทั้งหลาย’ มีผู้ถามว่า ‘โอ้ เราะฮะตุลของอัลลอฮ์ แล้วใครคือเหล่าคนแปลกหน้า’ ท่านตอบว่า ‘บรรดาผู้ที่ปฏิรูปความดีงาม เมื่อผู้คนตกอยู่ในความเสื่อมเสีย...’ ”

(รายงานโดย Ahmad: 16443)³⁴

³⁴ หะดีษ เศาะฮีหฺ ใน *Silsilat al-‘ahadīth al-Sahīhah* หมายเลข 1273 (al-Albānī, 1995: 3/267)

((...طَوْبَى لِلْغُرَبَاءِ فَقِيلَ مِنَ الْغُرَبَاءِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَنَسٌ صَالِحُونَ فِي
 أَنَسٍ سُوءٍ كَثِيرٍ مِنْ يَعَصِيهِمْ أَكْثَرُ مِمَّنْ يُطِيعُهُمْ))

(رواه أحمد : 6491)

ความว่า “... ความดียิ่งจะประสบกับเหล่าคนแปลกหน้าทั้งหลาย’ มีผู้ถามว่า ‘โอ้ เราะฮ์ของอัลลอฮ์ แล้วใครคือเหล่าคนแปลกหน้า’ ท่านตอบว่า ‘ผู้คนที่มีความดีงามท่ามกลางผู้คนที่ชั่วร้ายจำนวนมาก ซึ่งบุคคลที่ดีคือสิ่งต่อพวกเขา มีมากกว่าผู้ที่เชื่อฟังพวกเขา”

(รายงาน โดย Ahmad: 6491)³⁵

อัล-ญะฮิยะฮ์(al-Jawzīyah, 2003: 2/362) ได้กล่าวถึงเหตุของการที่พวกเขาถูกเรียกว่า “เหล่าคนแปลกหน้า” เอาไว้ว่า “... พวกเขาเหล่านั้นคือเหล่าคนแปลกหน้าที่ได้รับการยกย่องและได้รับความเปี่ยมสุข และพวกเขามีจำนวนน้อยอย่างยิ่งเมื่อเทียบกับผู้คนที่ทั้งหลาย เหตุที่พวกเขาถูกเรียกว่า เหล่าคนแปลกหน้า ก็เพราะผู้คนที่ส่วนใหญ่หาได้มีคุณลักษณะเช่นนั้นไม่...” ดังนั้น ความแปลกหน้าของเหล่าผู้แปลกหน้าทั้งหลายจึงมิใช่ความแปลกประหลาด แต่เป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากผู้คนโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นความแตกต่างของวิถีทาง การกลับมาอย่างแปลกหน้า หมายถึงการปรากฏตัวของพวกเขาท่ามกลางบรรยากาศที่เต็มไปด้วยการหลงผิด แต่ก็ยังมีผู้คนที่ดำรงไว้บนสังขธรรม นั่นคือผู้ที่ถูกเรียกว่า **ฆุเราะบาอ์** (al-‘Awdah, 1426:189) อัล-ญะฮิยะฮ์(al-Jawzīyah , 2003: 2/365) ได้อธิบายสรุปถึงลักษณะของ “เหล่าคนแปลกหน้า” ไว้ว่า

“ดังนั้น เขาคือคนแปลกหน้า เนื่องจากศาสนาของเขาที่มีต่อความเสื่อมทรามของศาสนาของพวกเขา เป็นคนแปลกหน้าเนื่องจากการยึดมั่นในสุขของเขาที่มีต่อการยึดถือวัตรกรรมของพวกเขา เป็นคนแปลกหน้าเนื่องจากหลักยึดมั่นของเขาที่มีต่อหลักยึดมั่นของพวกเขา เป็นคนแปลกหน้าเนื่องจากการละหมาดของเขาที่มีต่อการละหมาดที่ไม่ดีของพวกเขา เป็นคนแปลกหน้าเนื่องจากวิถีทางของเขาที่มีต่อทางที่หลงผิดและความเสื่อมทรามของวิถีทางของพวกเขา เป็นคนแปลกหน้าเนื่องจากสายสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อความแตกต่างกับสายสัมพันธ์ของพวกเขา เป็นคนแปลกหน้าในการปฏิบัติสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อพวกเขา เนื่องจากเขาปฏิบัติต่อพวกเขาบนสิ่งที่ปราศจากอารมณ์ใฝ่ต่ำ กล่าวสรุปได้ว่า เขาคือคนแปลกหน้าในกิจการของโลกนี้และ

³⁵ ษะดีษ เศาะฮิหฺ ใน *Silsilat al-‘ahādīth al-Sahīhah* หมายเลข 1619 (al-Albānī, 1995: 4/153)

โลกหน้าเขาจะไม่พบจากคนทั่วไปซึ่งผู้ช่วยเหลือสนับสนุน เขาคือผู้รู้
ท่ามกลางบรรดาคนเขลา เป็นผู้ครอบครองสุนนะฮ์ท่ามกลางผู้คน
แห่งอุตริกรรม(อะหฺลุ อัล-บิตะฮฺ) เป็นนักเชิดชวนไปสู่อัลลอฮ์ ﷻ และ
เราะฮฺลุ ﷻ ของพระองค์ ท่ามกลางนักเชิดชวนไปสู่อารมณ์ใฝ่ต่ำแล
อุตริกรรม เป็นผู้สั่งใช้กันใน ความดีและห้ามปรามความชั่วท่ามกลาง
ผู้คนแห่งความดี แต่ทว่ามีความชั่ว และมีความชั่วเป็นความดี”

จากความเข้าใจข้างต้นจึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า อัล-หะดีษนี้ เป็นการกล่าวถึงลักษณะ
ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มฟื้นฟูที่เรียกว่า อัฎ-ฎออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ ดังที่อิบนุ คัยมียะฮฺได้
อธิบายอัล-หะดีษนี้ โดยได้นำอัล-หะดีษอัฎ-ฎออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ มาอธิบายประกอบเพื่ออธิบาย
“ความแปลกหน้า” ของผู้คนที่ถูกกล่าวไว้ในอัล-หะดีษนี้ (Ibn Taymiyah, n.d.: 18/295-297)

2.3.1.3 ความเข้าใจที่ได้จากคำอธิบายหลักฐานจากตัวบทพร้อมกัน

เมื่อมีการนำหลักฐานทั้งหมดเข้าเชื่อมโยงกัน พร้อมกับคำอธิบายที่สอดคล้อง
กลมกลืนกันของอูลมะฮฺอิสลาม ทำให้สามารถพบความสัมพันธ์ของผู้คนที่เกี่ยวกับการฟื้นฟู และ
พบคำอธิบายที่ชัดเจนต่อกลุ่มฟื้นฟู ซึ่งจะนำไปสู่การจัดระเบียบของทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูต่อไป

1) ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชาติอิสลามและกลุ่มที่รอดพ้น

กลุ่มอัล-ฟิรเกาะฮฺ อัน-นาฎียะฮฺ เป็นส่วนหนึ่งของประชาชาติอิสลามเป็นกลุ่มที่รอด
พ้นท่ามกลางประชาชาติอิสลาม ส่วนประชาชาติอิสลาม(อัล-อุมมะฮฺ อัล-อิสลามียะฮฺ) โดยทั่วไปนั้นถือ
ว่าเป็นกลุ่มชนที่เชื่อมั่นศรัทธาในหลักการฮัด-เตฮิด แม้ว่าจะกระทำความผิดหรือฝ่าฝืน พวกเขา
ก็ยังคงถูกจัดอยู่ในหมู่มุศรืทฮาอยู่เช่นกัน เว้นแต่เขาฝ่าฝืนหลักการที่ทำให้หลุดพ้นจากสภาพของ
ประชาชาติอิสลาม ซึ่งทำให้สวรรค์เป็นที่ต้องห้ามแก่เขาตลอดไป ดังพระคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿ ... إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ ... ﴾

(سورة المائدة: ٧٢)

ความว่า “... แท้จริงผู้ใดตั้งภาคีแก่อัลลอฮ์ แน่นอนอัลลอฮ์จะทรงให้
สวรรค์เป็นที่ต้องห้ามแก่เขา”

(อัล-มาอิดะฮฺ : 72)

และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวยืนยันหลักการนี้ไว้ว่า

((...أَنَّ الْجَنَّةَ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا نَفْسٌ مُسْلِمَةٌ...))

(رواه مسلم: 166)

ความว่า: “...แท้จริง สวรรค์นั้น จะไม่มีผู้ใดได้เข้าไปได้ เว้นแต่ชีวิต
ที่ยอมจำนนต่ออัลลอฮ์เท่านั้น...”

(รายงาน โดย Muslim : 166)

จากอัล-หะดีษ อัล-ฟิรเกาะฮฺ อัน-นาญียะฮฺ ได้ชี้ให้เห็นว่า ประชาชาติแตกออกไป
และมีกลุ่มเคี้ยวที่รอดพ้นจากไฟนรก ไม่ต้องได้รับการลงโทษเลย จากคำอธิบายของอัล-หะดีษ อัล-
ฟิรเกาะฮฺ อัน-นาญียะฮฺ ได้ลักษณะของกลุ่มที่นิยมเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า อะฮฺลุส สุนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ
อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามุสลิมโดยทั่วไปจะเรียกตัวเองว่าเป็นอะฮฺลุส สุนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ แต่ใครจะ
รอดพ้นหรือไม่ นั่นขึ้นอยู่กับ การดำรงไว้ซึ่งแนวทาง ในท้ายที่สุดคำตัดสินนี้เป็นของอัลลอฮ์ ﷻ
เท่านั้น

อัล-อุษัยมีน(al-Uthaymīn, 1416: 2/371) กล่าวว่า “...การสูญเสียคุณลักษณะที่พิเศษนี้
ยังไม่ได้ทำให้ผู้นั้นต้องหลุดออกจากกลุ่มที่รอดพ้น แต่มันก็ต้องดูระดับที่เขาได้กระทำลงไป การ
สูญเสียในด้านของอัต-เตาฮีดบางอย่าง อาจทำให้เขาต้องพ้น ไปจากกลุ่มที่รอดพ้น เช่น การขาดซึ่ง
ความอิกลาศ(ความบริสุทธิ์ของอัต-เตาฮีด) เช่นเดียวกับในเรื่องบิอะฮฺ(อุตริกรรม) บางทีการกระทำ
บิอะฮฺของเขานั้นอาจนำให้เขาหลุดพ้นจากสภาพของกลุ่มที่รอดพ้นก็ได้...” อัล-เกาะเราะฎอวียฺ(al-
Qaradāwī, 2001: 37) กล่าวถึงสภาพการสูญเสียความเป็นกลุ่มที่รอดพ้นของมุสลิมบางส่วนเอาไว้
ว่า

“...และบางทีพวกเขาจะได้รับการสงเคราะห์(ชะฟาอะฮฺ) จาก
บรรดาศาสนทูต บรรดามลาอิกะฮฺ หรือผู้ศรัทธาบางคน และบางที
พวกเขาอาจมีคุณงามความดี ซึ่งสามารถลบล้างความชั่วได้ หรือการ
ทดสอบและภัยพิบัติที่ร้ายแรงจากอัลลอฮ์ ﷻ (ที่เขาเคยประสบ)
สามารถไถ่ถอนบาปเหล่านี้ได้ สิ่งเหล่านี้ อาจผลักดันให้พวกเขารอด
พ้นจากการลงโทษก็ได้ และบางทีอัลลอฮ์ ﷻ อาจยกโทษให้กับพวก
เขา ด้วยความประเสริฐและความสูงเกียรติพระองค์ โดยเฉพาะเมื่อ
พวกเขาพากเพียรเพื่อการรับรู้สัจธรรม แต่พวกเขาไม่บรรลุผล ทำให้

เกิดความผิดพลาดในแนวทาง และแท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ มิทรงเอาผิดจากประชาชาตินี้ เมื่อพวกเขาผิดพลาด หลงลืม และเมื่อถูกบังคับ”

การปรากฏในหลักการว่า มีกลุ่มที่แตกต่างกันเช่นนี้ เป็นการกล่าวถึงสภาพความเป็นจริงของผู้คน เป็นไปไม่ได้ที่ประชาชาติอิสลามทั้งหมดสามารถปฏิบัติหลักการที่ถูกต้องได้เสมอเหมือนกันหมด อิสลามจึงกล่าวในสิ่งที่จริงและปฏิเสธการอ้างในสิ่งที่มีใช่เป็นความจริง (al-Qaradawi,1996 :167) ประการต่อมา การกำหนดเช่นนี้เป็นการกระตุ้นให้ประชาชาติมุสลิมมีความพยายามขับเคลื่อนตัวเองไปสู่ “แนวทางที่รอดพ้น” อันถือว่าการสร้างแรงกระตุ้นในการเปลี่ยนแปลงตนเอง (al-‘Awdah,1426: 71)

2) ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่รอดพ้นกับกลุ่มแห่งชัยชนะ

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มอ็ภฺฎอฮฺฟะฮฺ อัล-มันซูเราะฮฺ เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มฟิรเกาะฮฺ นาญียะฮฺ โดยถือว่าเป็นผลผลิตชั้นยอดเยี่ยมของกลุ่มอัล-ฟิรเกาะฮฺ อัน-นาญียะฮฺ เพื่อแบกรับศาสนแห่งสัจธรรม แนวคิดนี้ถูกอ้างมาจากอัล-กูรออันที่ว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾ وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا ... لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠٣﴾ وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

(سورة ال عمران : ١٠٢ - ١٠٤)

ความว่า: “**โอ้ผู้ศรัทธาทั้งหลาย!** จงยำเกรงอัลลอฮ์อย่างแท้จริงเถิด และพวกเจ้าจงอย่าตายเป็นอันขาด นอกจากในฐานะที่พวกเจ้าเป็นผู้ยอมจำนน(เป็นมุสลิม)เท่านั้น และพวกเจ้าจงยึดสายเชือกของอัลลอฮ์โดยพร้อมกันทั้งหมดและจงอย่าแตกแยกกัน ...เพื่อว่า**พวกเจ้าจะได้รับแนวทางอันถูกต้อง**

และจง**ให้มีขึ้นจากพวกเจ้า** ซึ่งกลุ่มชนหนึ่งที่จะเชิญชวนไปสู่ความดีและใช้ให้กระทำสิ่งที่ชอบ และห้ามมิให้กระทำสิ่งที่มิชอบและชนเหล่านั้นแหละ**พวกเขาคือผู้ได้รับความสำเร็จ**”

(อาละ อิมรอน: 102-104)

จากอายะฮ์ข้างต้น ได้มีการแบ่งมุสลิมออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกเป็นมุสลิมที่ ... **ได้รับแนวทางอันถูกต้อง...** คือกลุ่ม อัล-ฟิรเกาะฮ์ อัน-นาฎียะฮ์³⁶ และกลุ่มที่สองคือ ... **ผู้ได้รับความสำเร็จ** ... คือกลุ่มปฏิบัติงานของประชาชาติอิสลาม เรียกว่า อัฎ-ฎออิฟะฮ์ อัล-มันศูเราะฮ์³⁷ (al-‘Awdah,1426: 127)จากหลักฐานนี้แสดงให้เห็นว่า กลุ่มอัฎ-ฎออิฟะฮ์ อัล-มันศูเราะฮ์ ถือกำเนิดขึ้นมาท่ามกลางการจัดการของกลุ่มอัล-ฟิรเกาะฮ์ อัน-นาฎียะฮ์ อัล-เอาดะฮ์ (al-‘Awdah,1426: 127) กล่าวไว้ว่า “...ดังนั้น จำเป็นที่ต้องก่อให้เกิดท่ามกลางอัล-ฟิรเกาะฮ์ อัน-นาฎียะฮ์ ซึ่งอัฎ-ฎออิฟะฮ์ อัล-มันศูเราะฮ์ อันเป็นกลุ่มชนหนึ่ง ซึ่งพวกเขาต้องเข้ามารับงานที่สำคัญยิ่ง คืองานอะฮ์วะฮ์(การเชิญชวนไปสู่อัลลอฮ์) การสั่งใช้ในความดี การห้ามปรามในความชั่ว และพระองค์ได้สัญญาแก่พวกเขาเหล่านี้ ด้วยความสำเร็จ...”

3) ความหมายของเหล่าคนแปลกหน้า

จากการศึกษาลักษณะสำคัญของ “เหล่าคนแปลกหน้า” ในอัล-หะดีษมุเราะบบาอันนั้น คือผู้ที่มีความแตกต่างกับผู้อื่น โดยทั่วไปในการยึดมั่นกับสัจธรรมของเขา นี่คือนิยามที่อัล-ญะฮิยะฮ์ (al-Jawziyah , 2003: 2/363) ได้อธิบายลักษณะของพวกเขาไว้ว่า

“...ส่วนหนึ่งจากคุณลักษณะของเหล่าคนแปลกหน้าเหล่านี้ ผู้ที่ท่านนบี ﷺ ได้ยกย่องพวกเขา นั่นก็คือ การยึดมั่นกับสุนนะฮ์ ในขณะที่ผู้คนรังเกียจมัน และได้ละทิ้งในสิ่งที่ผู้คนเสนอให้แก่เขา แม้ว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดีแก่เขาก็ตาม พวกเขาขจัดสิ่งแปลกเปื้อนออกจากอัล-เดาฮิด แม้ว่าผู้คนส่วนมากจะปฏิเสธมันก็ตาม พวกเขาปฏิเสธการอ้างอิงสังกัดต่อคนใด ๆ ที่นอกเหนือไปจากอัลลอฮ์ ﷻ และเราะซูล ﷺ ของพระองค์ ไม่มีซัยคุ ไม่มีฎอริเกาะฮ์ ไม่มีมิชฮับ ไม่มีกลุ่ม³⁸ แต่เหล่าคนแปลกหน้าเหล่านี้ คือผู้ที่สังกัดตัวกับอัลลอฮ์ ﷻ ด้วยกับการเป็นบ่าว(อูบูคียะฮ์)ต่อพระองค์เพียงหนึ่งเดียว และสังกัดกับเราะซูล ﷺ ในการดำเนินตาม(อิตติบาอฺ)สิ่งที่ท่านได้นำมาแต่เพียงผู้เดียว ผู้คนที่เป็นเช่นนี้คือผู้ที่กำถ่านร้อนอย่างแท้จริง ผู้คนส่วนใหญ่

³⁶ เริ่มจากต้นอายะฮ์ที่ว่า **โอ้ผู้ศรัทธาทั้งหลาย!** ... จนถึง **เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับแนวทางอันถูกต้อง**

³⁷ เริ่มจากอายะฮ์ที่ว่า **และจงให้มีขึ้นจากพวกเจ้า ซึ่งกลุ่มชนหนึ่ง** จนถึง **และชนเหล่านี้แหละพวกเขาคือผู้ได้รับความสำเร็จ**

³⁸ คำกล่าวนี้ ไม่ได้ปฏิเสธมิชฮับหรือกลุ่ม แต่ปฏิเสธความคลั่งไคล้

ยิ่งกว่านั้นอาจทั้งหมด ได้ตำหนิพวกเขา ดังนั้น ความแปลกหน้าของ พวกเขาจึงเกิดขึ้นท่ามกลางผู้คน กลุ่มคนที่แปลกประหลาดและอูฐริ กรรมต่างเป็นศัตรูกับพวกเขา ผู้คนส่วนใหญ่แยกตัวออกจากพวกเขา”

จากลักษณะดังกล่าว แสดงถึงการเป็นผู้ที่ยึดมั่นต่อวิถีทางแห่งอะฮฺลุส สุนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ ทำให้พวกเขามีความแตกต่างกับผู้อื่นโดยทั่วไป นั่นหมายถึง พวกเขาคืออัล-ฟิรเกาะฮฺ อัน-นาญียะฮฺ นั่นเอง ดังคำกล่าวของอัล-ญะฮิยะฮฺ (al-Jawziyah , 2003: 2/364)ที่ว่า “... จะไม่ให้(พวกเขา)เป็นกลุ่มเดียวที่เล็กน้อย มีความแปลกหน้าท่ามกลาง 72 กลุ่มได้อย่างไรกัน....” หากอัล-ฟิรเกาะฮฺ อัน-นาญียะฮฺ(กลุ่มที่ร็อคพัน) คือเหล่าผู้แปลกหน้าท่ามกลางกลุ่มที่เบี่ยงเบนต่าง ๆ ดังนั้น กลุ่มอ็ฎฎ-ฎออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ(กลุ่มแห่งชัยชนะ) จึงมีคุณสมบัติของความเป็นผู้แปลกหน้ามากยิ่งขึ้นกว่าอีก (al-‘Awdah, 1426: 190) เหล่าคนแปลกหน้าจึงหมายถึงทั้งอัล-ฟิรเกาะฮฺ อัน-นาญียะฮฺ และอ็ฎฎ-ฎออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ แม้ว่าน้ำหนักการระบุกลุ่มจะวางที่อ็ฎฎ-ฎออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺมากกว่าก็ตาม

4) ความหมายของกลุ่มพันพู

คำอธิบายจากอัล-กุรอานและอัล-หะดีษที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มต่าง ๆ ในประชาชาติอิสลามนั้น แสดงให้เห็นว่า กลุ่มใหญ่ที่สุดคือ กลุ่มอัล-อุมมะฮฺ อัล-อิสลามียะฮฺ(ประชาชาติอิสลาม) โดยทั่วไป กลุ่มเล็กลงไปคือ กลุ่มอัล-ฟิรเกาะฮฺ อัน-นาญียะฮฺ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประชาชาติอิสลาม และกลุ่มที่เล็กลงไปอีกก็คือ อ็ฎฎ-ฎออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ ซึ่งเป็นผลผลิตของอัล-ฟิรเกาะฮฺ อัน-นาญียะฮฺ ความสัมพันธ์ของผู้ศรัทธาทั้งสามระดับสามารถทำความเข้าใจโดยวาดเป็นวงกลมซ้อนกันขึ้นมา 3 วงกลม เพื่อใช้อธิบายความสัมพันธ์ให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น ดังต่อไปนี้

วงกลมที่ 1 เป็นวงกลมที่กว้างที่สุด คือ “วงกลมอัล-อุมมะฮฺ อัล-อิสลามียะฮฺ” (ประชาชาติอิสลาม) วงนี้รวมเอาผู้ใดก็ได้ที่ได้กล่าว “ชะฮาดะฮฺ” ทั้งสอง และไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นเหตุให้ออกนอกอิสลาม(ริคอะฮฺ) โดยหลักการแล้วมุสลิมทุกคนเป็นสมาชิกของวงกลมนี้ รวมไปถึงกลุ่มคนที่กระทำการฝ่าฝืนต่าง ๆ หรือกระทำการที่เป็นอูฐริกรรม(บิคอะฮฺ)ก็ตาม³⁹ พวกเขาที่ยังถูกนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของประชาชาติอิสลาม

วงกลมที่ 2 เป็นวงกลมที่เรียกว่าวงกลม “ฟิรเกาะฮฺ นาญียะฮฺ”(กลุ่มชนที่ร็อคพัน) ซึ่งเป็นวงกลมวงเล็กที่วางอยู่ในพื้นที่ของ “วงกลมอัล-อุมมะฮฺ อัล-อิสลามียะฮฺ” ที่ใหญ่กว่า หมายความว่า

³⁹ ดังปรากฏในหะดีษที่เรียกบุคคลเหล่านี้ว่าเป็นพวก “72 กลุ่ม” ที่ถูกระบุการลงโทษด้วยนรก แต่เป็นนรกชั่วคราว ภายหลังจะได้เข้าสู่สวรรค์ เนื่องจากเป็นผู้ศรัทธาต่ออัล-เตฮิฮฺ

ว่าฟิรเกาะฮุ นาญียะฮุเป็นส่วนหนึ่งของประชาชาติอิสลาม กลุ่มนี้ได้แก่ผู้คนที่ไม่ได้กระทำความผิดที่เป็น อุดริกรรม(บิคอะฮุ)และบาปใหญ่(กะบาอิร) นั่นก็คือกลุ่มคนที่สามารถรักษาวิถีทางของ อะฮฺลุส สุหนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ ได้อย่างครบถ้วนตามเงื่อนไข เป็นกลุ่มคนที่เข้าสู่สวรรค์โดยตรง ไม่มีเหตุที่ทำให้พวกเขาต้องถูกลงโทษในนรก

วงกลมที่ 3 เป็นวงกลมที่เล็กที่สุด คือวงกลมที่เรียกว่า “อฎฺ-ฏออิฟะฮฺ อัล-มันสุเราะฮฺ”(กลุ่มแห่งชัยชนะ) ซึ่งเป็นวงกลมวงเล็กที่อยู่ในพื้นที่ของวงกลม “ฟิรเกาะฮุ นาญียะฮฺ”(กลุ่มคนที่รอดพ้น) อีกทีหนึ่ง หมายความว่าอฎฺ-ฏออิฟะฮฺ อัล-มันสุเราะฮฺเป็นส่วนหนึ่งของฟิรเกาะฮุ นาญียะฮฺ พวกเขาเหล่านี้คือ กลุ่มคนที่ดีเลิศที่สุด เป็นกลุ่มคนที่ต้องแบกภาระหนักที่สุด และมีสถานะสูงส่งที่สุด พวกเขาคือกลุ่ม “แถวหน้า” ของ อะฮฺลุส สุหนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ(al-‘Awdah, 1426:237) การแบ่งวงกลมเป็น 3 วงนี้สอดคล้องกับพระดำรัสของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ว่า

﴿ثُمَّ أَوْرَثْنَا الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ﴾

(سورة الفاطر: ๓๒)

ความว่า: “และเราได้ให้คัมภีร์สืบทอดมาแก่บรรดาผู้ที่เราเลือกแล้ว จากปวงบ่าวของเรา บางคนในหมู่พวกเขาเป็น**ผู้ธรรมแก่ตัวเอง** และบางคนในหมู่พวกเขาเป็น**ผู้อยู่ระดับกลาง**และบางคนในหมู่พวกเขาเป็น**ผู้ที่ล่วงหน้าด้วยความดีทั้งหลาย**ด้วยอนุมุติของอัลลอฮฺ นั่นคือความโปรดปรานอันใหญ่หลวง”

(อัล-ฟาฏีร : 32)

อัล-เอาดะฮฺ (al-‘Awdah, 1426: 237) อธิบายระดับของผู้ศรัทธาที่ 3 กลุ่ม เอาไว้ว่า

“...คำว่า **“ผู้ที่ธรรมแก่ตัวเอง”** นั้นนับรวมถึงบรรดาผู้ที่ละเมิดขอบเขตของอัลลอฮฺด้วยการกระทำความบาปฝ่าฝืนต่างๆ(มะอูตียะฮฺ) และรวมไปถึงผู้ที่กระทำอุดริกรรม(บิคอะฮฺ) ซึ่งอุดริกรรมที่เขากระทำยังไม่เป็นอุดริกรรมที่ทำให้เขาหลุดออกนอก “วงกลม” ของอิสลาม คำว่า **“ผู้ที่อยู่ระดับกลาง”** คือผู้ที่ยึดมั่นกับวิถีทางที่อยู่คนละด้านกับอุดริกรรม (บิคอะฮฺ)และบาปต่างๆ(มะอูตียะฮฺ) โดยปราศจากความดีอื่นๆที่เพิ่มมากขึ้นไปกว่านี้ ไม่ว่าจะเป็นการกุศล หรือการ อิศลาหฺ(การฟื้นฟูสภาพสู่ความ

ดี) หรือการนำเสนอถ้อยคำแห่งสัจจะเบื้องหน้าผู้ปกครองที่อธรรม เป็น
 ดัน ส่วนคำว่า “ผู้ที่ล่องหน้าด้วยความดีทั้งหลาย” คือ ผู้ที่ვნวนอยู่กับ
 ความดี ทั้งการฉุษาการเสียดละ การมุงแสวงหาความโปรดปราน
 จากอัลลอฮ์ การอดทนอดกลั้น และการยื่นหยัดสอดส่องในแฉวแห่ง
 การต่อสู้ และนั่นคือความโปรดปรานอันยิ่งใหญ่”

คำอธิบายนี้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ดังอิมนุ อับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า “พวกเขาคืออุม
 มะฮฺ(ประชาชาติ)ของมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งอัลลอฮ์ ﷻ ได้ตั้งพวกเขาเป็นผู้สืบทอดคัมภีร์ทุก ๆ เล่มที่ถูก
 ประทานลงมา ดังนั้น ผู้ที่อธรรม(แก่ตัวเอง)ของพวกเขา ย่อมได้รับการอภัย ส่วนผู้ที่อยู่ระดับกลาง
 ของพวกเขา ย่อมถูกสอบสวนเพียงเล็กน้อย ส่วนผู้ที่ล่องหน้าไปของพวกเขา ย่อมได้เข้าสู่สวรรค์
 โดยปราศจากการสอบสวนใดๆ”(al-Suyūṭī ,1986: 5/462) ทศนะในทิศทางเดียวกันนี้ยังมาจาก
 อาอิชะฮ์ رضي الله عنها , อับดุลลอฮ์ อิบนุ มัสอูด رضي الله عنه , อุมร์ อิบนุ อัล-ค็อฏฏอบ رضي الله عنه , อุษมาน อิบนุ อีฟฟาน رضي الله عنه
 , อัล-บรัรอฮ์ อิบนุ อาชิบ رضي الله عنه , กะอฺบ์ อัล-อะหฺบาร رضي الله عنه , อุบัยดฺ อิบนุ อุมัยร رضي الله عنه และผู้ทรงความรู้ใน
 หมู่เศาะหาบะฮ์และตาบิอินท่านอื่น ๆ (al-Suyūṭī , 1986: 5/472-474)

กล่าวสรุปได้ว่า ความเข้าใจเรื่องกลุ่มฟื้นฟูที่ได้รับจากการศึกษาหลักฐานทั้งหมด
 ก็คือกลุ่มอัฏ-ฏอฮิยะฮ์ อัล-มันศูเราะฮ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประชาชาติอิสลาม กลุ่มนี้จึงถือกำเนิด
 พัฒนาขึ้นมาท่ามกลางประชาชาติอิสลาม กลุ่มฟื้นฟูยังเป็นผลผลิตของกลุ่มอัล-ฟิรเกาะฮ์ อัน-นาญี
 ยะฮ์ ดังนั้น ทำให้กลุ่มฟื้นฟูมีลักษณะ “รอดพ้น” ตามกลุ่มอัล-ฟิรเกาะฮ์ อัน-นาญียะฮ์ นั่นคือดำรงตน
 อยู่ในวิถีทางแห่งอะฮฺลุส สุนนะฮ์ วะล-ญะมาอะฮ์ คุณลักษณะสำคัญของกลุ่มฟื้นฟูคือ “ความแปลก
 หน้า” อย่างครบถ้วนที่สุด หมายความว่า มีความโดดเด่นท่ามกลางมนุษยชาติอย่างยิ่ง พวกเขา
 ได้เคลื่อนไหวจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ก็คือ การทำงานฟื้นฟู
 (ตัจญิด) หมายถึงการฟื้นฟูสัจธรรมให้กลับมามีบทบาทต่อเนื่องกันไปจนถึงวันสิ้น โลก
 ภายใต้การนำของมุญัดดีด(นักฟื้นฟู)ในแต่ละยุคสมัย

2.3.2 การกำหนดทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟู

จากการประมวลหลักฐานต่าง ๆ ข้างต้นร่วมกันทั้งหมด นำไปสู่บทสรุปที่ว่า ความ
 ต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่เริ่มต้นถึงจุดจบนั้นขึ้นอยู่กับกลุ่มคนที่แบกรับสัจธรรม และต่อสู้
 เพื่อสัจธรรมให้คงอยู่บนโลกนี้ อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ถึงเงื่อนไขแห่งชัยชนะเอาไว้ว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ﴾

(سورة محمد: ٧)

ความว่า: “โอ้บรรดาผู้ศรัทธา หากพวกเจ้าช่วยเหลืออัลลอฮ์
พระองค์ก็จะช่วยเหลือพวกเจ้า และพระองค์จะทรงตรึงเท้าของ
พวกเจ้าให้มั่นคง”

(มุฮัมมัด: 7)

ซัยนูว (Zaynū, n.d. : 100) กล่าวว่า “มุสลิมจะได้รับการช่วยเหลือ(ด้วยชัยชนะ)
เมื่อเขาได้กลับไปสู่การนำอัล-กุรอานและอัล-สุนนะฮ์มาดำเนินการสู่ภาคปฏิบัติ และด้วยการทำ
ให้อัต-เตาฮีดแพร่ขยาย พร้อมกับการเตือนให้ระวังถึงชิรค(การตั้งภาคี)ตามปรากฏการณ์ที่แสดง
ออกมาให้เห็นแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังต้องเตรียมพลังอำนาจอย่างสุดความสามารถเพื่อต่อต้าน
เหล่าศัตรู”

กลุ่มคนที่ได้รับความช่วยเหลือด้วยชัยชนะ(อัญ-ญออิฟะฮ์ อัล-มันซูเราะฮ์)เหล่านี้
ปรากฏองค์ประกอบในกลุ่มอัล-หะดีษญออิฟะฮ์มันซูเราะฮ์ ซึ่งสามารถจัดทำเป็นทฤษฎีได้ เรียกว่า
ทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูอิสลาม ผู้วิจัยได้จัดทำเป็นองค์ประกอบของทฤษฎีเป็น 3 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

2.3.2.1 ภูมิหลังของกลุ่มฟื้นฟู

องค์ประกอบแรก เป็นการกล่าวถึงภูมิหลัง รูปแบบ แหล่งกำเนิด หรือที่มาของ
กลุ่มฟื้นฟู ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

1) การสืบทอดที่ต่อเนื่อง: การกำเนิดของกลุ่มฟื้นฟู

จากเนื้อหาที่ปรากฏในอัล-หะดีษ อัญ-ญออิฟะฮ์ อัล-มันซูเราะฮ์ แม้จะมีหลาย
สำนวน แต่ทุกสำนวนจะกล่าวถึงความต่อเนื่องที่ไม่ขาดตอนลงของกลุ่มฟื้นฟูทั้งหลายตลอดหน้า
ประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จนถึงผู้นำกลุ่มฟื้นฟูคนสุดท้าย ด้วยสำนวนคล้ายคลึงกัน
ดังตัวอย่างเช่น

((لَا يَزَالُ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي ...))

ความว่า: “จะยังคงมี ‘ผู้คนกลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉันอย่าง
ต่อเนื่อง...”⁴⁰

((لَا يَزَالُ مِنْ أُمَّتِي أُمَّةٌ ...))

⁴⁰ จากรายงานของท่านอัล-มุจิเราะฮ์ อิบน์ ขุบะฮ์

ความว่า: “**จะยังคงมี** จากประชาชาติของฉัน ซึ่ง ‘**กลุ่มชนหนึ่ง**
อย่างต่อเนื่อง ...”⁴¹

((لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ...))

ความว่า: “**จะยังคงมี** ‘**กลุ่มหนึ่ง**’ จากประชาชาติของฉัน **อย่าง**
ต่อเนื่อง ...”⁴²

((لَا تَزَالُ عِصَابَةٌ مِنْ أُمَّتِي ...))

ความว่า: “**จะยังคงมี** ‘**หมู่คณะหนึ่ง**’ จากประชาชาติของฉัน **อย่าง**
ต่อเนื่อง ...”

((لَنْ يَزَالَ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ عِصَابَةٌ عَلَى الْحَقِّ ...))

ความว่า: “**จะยังคงมี**บนกิจการนี้ซึ่ง ‘**หมู่คณะหนึ่ง**’ บนสังฆกรรม
อย่างต่อเนื่อง ...”⁴³

อัล-อุษัยมีน (al-Uthaimin, 1416: 2/378) ได้อธิบายคำศัพท์นี้เอาไว้ว่า

“... **لَا تَزَالُ** (จะยังคงมี ... **อย่างต่อเนื่อง**)” นี้คือคำชนิดหนึ่งจาก
อัฟอาด อัล-อิสติมรอรุ (กริยาที่แสดงถึงความต่อเนื่อง) ซึ่งอัฟอาด อิส
ติมรอรุมี 4 คำ ได้แก่ **فِيء** (หยุด) **انفك** (แยก) **برح** (จากไป) **زال**
(หายไป) โดยจะมีคำปฏิเสธหรือที่คล้าย ๆ เข้ามาใช้ร่วมด้วย⁴⁴ ดังนั้น
อัล-หะดีษที่ว่า ... **لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ** ... (จะยังคงมี กลุ่ม
หนึ่งจากประชาชาติของฉันอยู่บนสังฆกรรม **อย่างต่อเนื่อง ...**) มี
ความหมายว่า (กลุ่มนี้) **มีความต่อเนื่องกันไปบนสังฆกรรม**”

ส่วนใหญ่ของอัล-หะดีษนี้แม้จะใช้สำนวนว่า **لَا تَزَالُ** **ลา ตะซาอุ** (จะยังคงมี ...
อย่างต่อเนื่อง) แต่ก็ปรากฏสำนวน **لَنْ يَزَالَ** **ลัน ยับเราะหะ** อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ศัพท์คำนี้ก็ยังเป็น
ส่วนหนึ่งของ **อัฟอาด อัล-อิสติมรอรุ** (กริยาที่แสดงถึงความต่อเนื่อง) จึงให้ความหมายถึงความ
ต่อเนื่องเช่นเดียวกัน ดังปรากฏในสำนวนหนึ่งว่า

⁴¹ จากรายงานของท่านมูอาวียะฮฺ อิบน์ อุบัย สุฟยาน رضي الله عنه และท่านสะละมะฮฺ อิบน์ นุฟัยล อัล-กินดี رضي الله عنه

⁴² จากรายงานของท่านเชาบาน رضي الله عنه ท่านญาบิร อิบน์ अबดุลลอฮฺ رضي الله عنه ท่านซัยด์ อิบน์ อรกีอม رضي الله عنه ท่านอิมรอน อิบ
นุ อุษอยน رضي الله عنه ท่านกูเราะฮฺ อิบน์ อียาส อัล-มุซันนีย์ رضي الله عنه

⁴³ จากรายงานของท่านอบู สุรอยเราะฮฺ رضي الله عنه

⁴⁴ เอาคำปฏิเสธมาวางข้างหน้าเช่น **لَنْ يَزَالَ** เป็นต้น จะทำให้ความหมายเปลี่ยนไปเป็นตรงกันข้าม

((لَنْ يَبْرَحَ هَذَا الدِّينُ قَائِمًا يُقَاتِلُ عَلَيْهِ عَصَابَةٌ مِنْ الْمُسْلِمِينَ ...))

ความว่า: “ศาสนานี้(อิสลาม)จะยังคงดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยมี ‘หมู่คณะหนึ่ง’ จากบรรดามุสลิมได้ต่อสู้เพื่อมัน....”⁴⁵

อัล-มะนาวิ (al-Manāwi, 1994: 6/514) กล่าวถึงความต่อเนื่องของกลุ่มฟื้นฟูเอาไว้ว่า “...แผ่นดินจะไม่ว่างเว้นซึ่งผู้ที่ยืนหยัดเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ ด้วยหลักฐาน” อัล-เกาะเราะฎอวีย (al-Qaradāwī, 1968: 37) กล่าวว่า “บรรดาอัล-หะเคียเหล่านี้ทั้งหมดมีความหมายว่า ความดียังคงมีอยู่อย่างไม่ขาดสายในประชาชาตินี้ และจะไม่มีช่วงที่ขาดหายไปซึ่งบุคคลที่ยืนหยัดเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ ด้วยกับหลักฐาน(หุจญะฮฺ) และบุคคลที่ช่วยเหลือสังฆกรรม ผู้ที่ยึดมั่นต่อมัน トラบจนวันสิ้นโลก”

“ความต่อเนื่อง” ของกลุ่มฟื้นฟูนี้จะสืบต่อกันมาอย่างมีขาดสาย แม้ว่าสภาพของประชาชาติมุสลิมจะอยู่ในสมัยตกต่ำโดยทั่วไปก็ตาม แต่กลุ่มฟื้นฟูก็ยังดำรงบทบาทของมันไว้ตลอดเวลา อัน-นัควีย (al-Nadwī, 1992: 135) ได้กล่าวถึงยุคที่มุสลิมตกต่ำและสูญเสียอำนาจความเข้มแข็งเอาไว้ว่า

“แม้ตลอดช่วงสมัยแห่งการตกต่ำของประชาชาติอิสลาม กระนั้นอิสลามก็ยังคงมีชีวิตชีวาอย่างต่อเนื่อง โดยถูกปกป้องรักษาไว้ให้พ้นจากการถูกบิดเบือน ด้วยการร้องเตือนต่อมุสลิมกลุ่มหนึ่งถึงการหันเหจากวิถีทางของมัน กระโจมไฟแห่งอิสลามจึงยังคงสูงส่ง และแสงของมันยังคงส่องสว่างอย่างต่อเนื่อง ... อัล-กูรอานและอัล-สุนนะฮฺ จึงยังคงถูกส่งอย่างต่อเนื่องไปสู่หัวใจของผู้อ่าน ด้วยการปฏิบัติต่อการตั้งภาคี(ชิริก)และอูตริกรรม(บิโคฮะฮฺ) เพื่อขจัดความเขลาและความหลงผิด เป็นการปฏิบัติต่อบุคลิกภาพแห่งความเขลา(ญาฮิลียะฮฺ)และประเพณีของมัน เป็นการปฏิบัติต่อด้านความสุขของเหล่าผู้แสวงสุขทั้งหลาย และต่ออำนาจเผด็จการของเหล่ากษัตริย์ทั้งหลาย อิทธิพลของอัล-กูรอานและอัล-สุนนะฮฺ ยังคงลุกฮืออย่างต่อเนื่อง ในยุคสมัยต่าง ๆ ในหน้าประวัติศาสตร์ ในดินแดนต่าง ๆ ของโลกมุสลิมได้ปรากฏ “เหล่าบุรุษ”(ริฎาล)⁴⁶ ที่ยืนหยัดขึ้นท่ามกลางประชาชาติที่บนวิถีทางเดียวกับเหล่าศาสนทูตทั้งหลาย ... พวกเขาได้ฟื้นฟูกิจการของ

⁴⁵ จากรายงานของท่านญาบิร อิบน์ สะมุเราะฮฺ

⁴⁶ al-Nadwī(al-Nadwī, 1992: 135) ได้กล่าวถึง “เหล่าบุรุษ” ในอายะฮ์อัล-กูรอานไว้ในฐานะนักฟื้นฟูอิสลาม

ศาสนาแก่ประชาชาตินี้ พวกเขาได้เป่าวิญญานแห่งการอิจญ์ฮาดลงสู่ประชาชาตินี้ พวกเขาได้เปิดประตูแห่งการอิจญ์ฮาด(กระบวนการวินิจฉัยทางวิชาการ)แก่ประชาชาตินี้ พวกเขาได้พยายามสถาปนารัฐบาลอิสลาม ตามแนวทางของเคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรม พวกเขาบางส่วนก็ได้รับชะฮีด(การพลีชีวิตในหนทางของอัลลอฮ์ ﷻ) ในแนวทางนี้ พวกเขาบางส่วนสามารถแสดงบทบาทระยะหนึ่งของระบอบเคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรม ดังพระคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَّن يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا ﴾

(سورة الأحزاب: 23)

ความว่า: “ในหมู่ผู้ศรัทธาปรากฏเหล่าบุรุษผู้มีสัตย์จะต่อสิ่งที่พวกเขาได้สัญญาต่ออัลลอฮ์เอาไว้ ดังนั้นในหมู่พวกเขามีผู้ปฏิบัติตามสัญญาของเขา และในหมู่พวกเขามีผู้ที่ยังคงคอย(การตายชะฮีด) และพวกเขามีได้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด”

(อัล-อะหฺซาบ : 23)

พวกเขาคือ การยืนยันให้เห็นจริงแล้วของอัล-หะเคีย(ฎออิฟะฮ์ มัสนุเราะฮ์)ที่ว่า

((لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِّنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ لَا يَضُرُّهُمْ مَن خَذَلَهُمْ حَتَّىٰ يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَذَلِكَ))

ความว่า: “จะยังคงมี ‘กลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉันที่จะปรากฏอย่างชัดเจนอยู่บนสัจธรรม โดยผู้ที่มุ่งหวังให้พวกเขาพ่ายแพ้และผู้ที่ยึดแย้งกับพวกเขาไม่สามารถทำอันตรายพวกเขาได้ จนกระทั่งพระบัญชาของอัลลอฮ์ ﷻ จะมาถึง(หมายถึงวันสิ้นโลก) พวกเขาก็ตกอยู่เช่นนี้”⁴⁷ พวกเขา(อ็ญ-ฎออิฟะฮ์ อัล-มัสนุเราะฮ์) คือผู้ถือคบเพลิงแห่งการปฏิรูป ซึ่งเป็นสายโซ่ที่ร้อยติดซึ่งกันและกัน หากมีพายุใด ๆ สามารถดับคบเพลิงพวกเขาลงได้ไม่”

ในทัศนะของอิสลามถือว่า ความต่อเนื่องของกลุ่มฟื้นฟูนี้ เป็นเงื่อนไขหลักของความต่อเนื่องของประวัติศาสตร์มนุษย์ นั่นคือ อัลลอฮ์ ﷻ ให้การดำรงอยู่ของประวัติศาสตร์โลกนี้

⁴⁷ จากรายงานของท่านเชาบาน رضي الله عنه

โดยกลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อสังหารจะสืบทอดอย่างต่อเนื่องกันไปจนถึงวันสิ้นโลก ดังปรากฏในหะดีษ อัฏ-ฏออิพะฮุ อัล-มันซูเราะฮุทุกสำนวนคล้ายคลึงกันว่า

((... حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ))

ความว่า: “...จนกระทั่งวันสิ้นโลกได้อุบัติขึ้น”⁴⁸

((... حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ...))

ความว่า: “...จนกระทั่งพระบัญชาของอัลลอฮ์จะมาถึง...”⁴⁹

((... حَتَّى يَأْتِيَهُمْ أَمْرُ اللَّهِ...))

ความว่า: “...จนกระทั่งพระบัญชาของอัลลอฮ์จะมาถึงพวกเขา...”⁵⁰

((... حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ وَهُمْ عَلَى ذَلِكَ))

ความว่า: “...จนกระทั่งวันสิ้นโลกได้มาถึง”⁵¹

((... إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ))

ความว่า: “...ถึงวันกิยามะฮ์”⁵²

ความต่อเนื่องของพวกเขาบนสังหารยังคงไม่เปลี่ยนแปลง ดังการยืนยันจากอัล-หะดีษหลายสำนวนถึงลักษณะของกลุ่มฟื้นฟูคศศุททำยว่า

((... وَهُمْ عَلَى ذَلِكَ))

ความว่า: “...พวกเขาก็ยังคงอยู่ทางนี้”⁵³

⁴⁸ จากระายงานของท่านญาบิร อิบน์ สะมุเราะฮุ ❶ ท่านกูเราะฮุ อิบน์ อียาส อัล-มุซันนีย ❷ ท่านสะละมะฮุ อิบน์ นุฟัยล อัล-กินดี ❸

⁴⁹ จากท่านมูอาวียะฮุ อิบน์ อบี สุฟยาน ❶ ท่านเยฮาน ❷

⁵⁰ จากระายงานของท่านอัล-มุณีเราะฮุ อิบน์ ซุอูบะฮุ ❶ ท่านอนู สุรอเราะฮุ ❷

⁵¹ จากระายงานของท่านอุกบะฮุ อิบน์ อามิร ❶

⁵² จากระายงานของท่านญาบิร อิบน์ อับดุลลอฮุ ❶

⁵³ จากระายงานของท่านมูอาวียะฮุ อิบน์ อบี สุฟยาน ❶ ท่านอุกบะฮุ อิบน์ อามิร ❷

((... وَهُمْ كَذَلِكَ))

ความว่า: “...พวกเขาก็ยังคงอยู่เช่นนี้”⁵⁴

ในอัล-หะดีษบางรายงานได้ระบุถึงเหตุการณ์สำคัญของกลุ่มพินฟุรูนสุดท้ายเอาไว้ ก็คือการต่อสู้กับฝ่ายปฏิปักษ์ต่อสังคมที่น่ากลัวที่สุด นั่นคือ **คัจญาล** ดังอัล-หะดีษที่ว่า

((... حَتَّى يُقَاتِلَ آخِرُهُمُ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ))

ความว่า: “...จนกระทั่งรุ่นหลังสุดของพวกเขาจะได้ต่อสู้กับมะสihu อัค-คัจญาล”⁵⁵

อัล-หะดีษนี้แสดงให้เห็นว่า ฝ่ายต่อต้านสังคมก็ยังคงทำการเป็นปฏิปักษ์อย่างต่อเนื่องควบคู่กันไปจนถึงวันสิ้นโลกเช่นกัน ดังที่ อัลลอฮฺ ﷻ ครัสไว้ว่า

﴿ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَعُوا... ﴾
(سورة البقرة : ٢١٧)

ความว่า: “และพวกเขายังคงต่อสู้พวกเจ้าอย่างต่อเนื่อง จนกว่าพวกเขาจะทำให้พวกเจ้ากลับออกไปจากศาสนาของพวกเจ้า หากพวกเขาสามารถ ...”

(อัล-บะเกาะเราะฮฺ : 217)

อัล-หะดีษที่เกี่ยวกับสัญญาณวันสิ้นโลกบางบทระบุว่า อัลลอฮฺ ﷻ จะให้โลกสิ้นสุดลงไปในวันที่โลกนี้ปราศจากสังคม ดังอัล-หะดีษที่ว่า

((لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى لَا يُقَالَ فِي الْأَرْضِ اللَّهُ اللَّهُ))

(رواه مسلم: 4109)

ความว่า: “วันสิ้นโลกจะยังไม่อุบัติขึ้น จนกระทั่งจะไม่มีผู้กล่าวในหน้าแผ่นดินนี้ว่า อัลลอฮฺ อัลลอฮฺ”

(รายงาน โดย Muslim: 4109)

⁵⁴ จากรายงานของท่านเชาบาน ﷺ

⁵⁵ จากรายงานของท่านอิบรอญ อิบน์ อูศอยน์ ﷺ

นั่นหมายถึง เป็นวันสิ้นสุดของกลุ่มฟื้นฟูเช่นกัน อัน-นะวะวีญ(al-Nawawi, 1996: 2/275) กล่าวว่า “...ถ้าหากพวกเขา(กลุ่มฟื้นฟู)ได้สูญสิ้นไป ดังนั้นพระบัญชาอัลลอฮ์ ﷻ ได้มาถึงแล้ว(วันสิ้นโลกกำลังจะอุบัติขึ้น)” ดังนั้น ทรายที่ยังไม่ถึงวันสิ้นโลกจึงยังคงมีกลุ่มชนนี้ตลอดไป กล่าวอีกนัยหนึ่งคือกลุ่มฟื้นฟูเป็นเหตุให้โลกนี้ยังไม่ถูกทำลายไป อัลลอฮ์ ﷻ ครัสไว้ว่า

﴿ وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلِهَا مُصْلِحُونَ ﴾
(سورة هود: 117)

ความว่า: “และพระเจ้าของเจ้าจะไม่ทรงทำลายหมู่บ้านโดย
อยุติธรรม โดยที่ประชากรของหมู่บ้านนั้นเป็นผู้ฟื้นฟูความดีงาม”
(ฮุด : 117)

อัล-เอาดะฮฺ(al-‘Awdah, 1426: 135) กล่าวว่า “การคงอยู่ของประชาชาตินี้ แท้ที่จริงแล้วคือการมีอยู่ของอฎุ-ฎออิพะฮฺ อัน-มันศุเราะฮฺที่ยืนหยัดอยู่บนพระบัญชาของอัลลอฮ์ ﷻ พวกเขาคือผู้มีปัญญาที่ยับยั้งความเสื่อมทรามบนหน้าแผ่นดิน พวกเขาคือผู้ฟื้นฟูความดีงาม” ถึงแม้จะมีบุคคลที่ปฏิเสธที่จะเป็นกลุ่มชนนี้ แต่อัลลอฮ์ ﷻ จะทดแทนพวกเขาด้วยการมีกลุ่มนี้ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ ... فَإِن يَكْفُرْ بِهَا هَتُّوْا لَهَا فِئَةً وَكَلْنَا بِهَا قَوْمًا لِّيَسُوْا بِهَا بِكٰفِرِيْنَ ﴾
(سورة الإنعام : 89)

ความว่า: “...แต่ถ้าชนเหล่านี้ปฏิเสธศรัทธาค่อมัน แน่นอนเราได้มอบ
มันไว้แล้วแก่กลุ่มชนหนึ่งที่พวกเขามีใจเป็นผู้ปฏิเสธศรัทธาค่อมัน”
(อัล-อัลฮาม : 89)

﴿ ... فَسَوْفَ يَأْتِي اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّوْنَهُ أَدْلٰةٍ عَلٰى الْمُؤْمِنِيْنَ اَعَزَّةٍ
عَلٰى الْكٰفِرِيْنَ يُجَاهِدُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَلَا يَخٰفُوْنَ لَوْمَةً لّٰيْمَةٍ ... ﴾
(سورة المائدة : 54)

ความว่า: “...พระองค์ก็จะทรงนำมาซึ่งกลุ่มชนหนึ่งที่พระองค์ทรงรัก
พวกเขาและพวกเขาก็รักพระองค์ เป็นผู้มอบน้อมถ่อมตนต่อบรรดาผู้

ศรัทธา ดำรงไว้ซึ่งเกียรติต่อบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธา พวกเขาจะเสียดสละ และต่อสู้ในทางของอัลลอฮ์ และไม่กลัวการคำหนิของผู้คำหนิคนใด..”

(อัล-มาอิดะฮ์ : 54)

การต่อสู้ของกลุ่มฟื้นฟูจะสืบสานดำเนินตามกันอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่คนยุคสลัฟ (กัลยาณชนชนยุคแรก) จนถึงคนในยุคของอิมามอัล-มะฮฺดีฮ์ อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ในอัล-กุรอานว่า

﴿وَالسَّابِقُونَ الْأُولُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ
بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ...﴾

(سورة التوبة : 100)

ความว่า: “บรรดาบรรพชนรุ่นแรกในหมู่ผู้อพยพ(ชาวมุฮัจญีรีนจากมักกะฮ์) และในหมู่ผู้ให้ความช่วยเหลือ(ชาวอันศอรจากมะดีนะฮ์) และบรรดาผู้ดำเนินตามพวกเขาด้วยการทำดีนั้น อัลลอฮ์ทรงพอพระทัยในพวกเขา และพวกเขาก็พอใจในพระองค์ด้วย”

(อัล-เตาบะฮ์ : 100)

คำว่า ปฏิบัติตาม ในอายะฮ์นี้หมายถึงเสาะหาอะฮ์ดีที่ตามมาภายหลัง ผู้ซึ่งปฏิบัติตามรุ่นแรกจากมุฮัจญีรีน(ผู้อพยพ)และอันศอร(ผู้ให้ความช่วยเหลือ) ด้วยกับคุณสมบัติสองประการคือการอพยพ(อัล-ฮิจเราะฮ์)และการช่วยเหลือ(อัน-นุสเราะฮ์) เป็นการดำเนินตามด้วยการทำความดี(อิหฺसान)ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ (Ridā, n.d. : 11/13) นี่เป็นวิถีทางที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ให้ท่านนบี ﷺ ประกาศไว้ว่า

﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي ...﴾

(سورة يوسف : 108)

ความว่า: “จงกล่าวเถิด(มุฮัมมัด) นี่คือวิถีทางของฉัน ฉันเรียกร้องไปสู่อัลลอฮ์ บนความรู้ที่ประจักษ์แจ้ง ทั้งตัวฉันและผู้ปฏิบัติตามฉัน....”

(ยูสุฟ : 108)

2) ความเป็นกลุ่ม: การดำรงอยู่ของกลุ่มฟื้นฟู

รูปแบบของกลุ่มฟื้นฟูคือ เป็น “กลุ่ม” ดังอัล-หะดีษ อัฏ-ฏออิฟะฮฺ อัล-มันซูเราะฮฺ ทุกสำนวนจะระบุด้วยคำศัพท์ภาษาอาหรับที่ชี้ถึงความเป็นกลุ่ม ได้แก่

((... طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ...))

ความว่า: “... ‘กลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉัน...”⁵⁶

((... مِنْ أُمَّتِي أُمَّةٌ ...))

ความว่า: “... จากประชาชาติ ซึ่ง ‘กลุ่มชนหนึ่ง’ ของฉัน ...”⁵⁷

((... عِصَابَةٌ مِنْ أُمَّتِي ...))

ความว่า: “... ‘หมู่คณะหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉัน...”

((... نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي ...))

ความว่า: “... ‘ผู้คนกลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉัน...”⁵⁸

((... قَوْمٌ مِنْ أُمَّتِي ...))

ความว่า: “... ‘ชนกลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉัน...”⁵⁹

ศัพท์คำที่ให้ความหมายว่า “กลุ่ม” ที่ถูกใช้มากที่สุดในอัล-หะดีษชุดนี้ก็คือ คำว่า Ta ‘ifah **กลุ่มหนึ่ง** แต่คำศัพท์ทุกคำก็ให้ความหมายถึงความเป็นกลุ่มที่คล้ายคลึงกัน แต่คำว่า “กลุ่ม” ในบริบทของอัล-หะดีษนี้มีความหมาย ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง เนื้อหาของอัล-หะดีษก็จะตามด้วยการระบุถึงที่มาของกลุ่มด้วยสำนวนที่สอดคล้องกันหมดคือ **จากประชาชาติของฉัน** หมายถึง การเป็นส่วนหนึ่งประชาชาติอิสลาม ไม่ได้เป็นกลุ่มชนที่แยกตัวออกไปเป็นเอกเทศ⁶⁰

⁵⁶ จากระายงานของท่านเชาบาน ท่านญะบิร อิบน์ อับดุลลอฮฺ ท่านซัยคุ อิบน์ อีรกีอัม ท่านอิมรอน อิบน์ อุซอยนุ ท่านกุรเราะฮฺ อิบน์ อียาส อัล-มุซันนีย์

⁵⁷ จากระายงานของท่านมูอาวิยะฮฺ อิบน์ อุบี สุฟยาน رضي الله عنه และท่านสะละมะฮฺ อิบน์ นุฟัยล อัล-กินดี رضي الله عنه

⁵⁸ จากระายงานของท่านอัล-มุหัมมัดเราะฮฺ อิบน์ ซุอเบฮฺ رضي الله عنه

⁵⁹ จากระายงานของท่านอัล-มุหัมมัดเราะฮฺ อิบน์ ซุอเบฮฺ رضي الله عنه ในอีกสำนวนหนึ่ง

ประการที่สอง จากการศึกษาด้วยบทหลักฐานที่ผ่านมา ได้รับความเข้าใจถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม อฎุ-ฎออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ กับกลุ่มอัล-ฟิรเกาะฮฺ อัน-นาญียะฮฺ นั่นคือกลุ่มฟื้นฟูเป็นผลผลิตของกลุ่มอัล-ฟิรเกาะฮฺ อัน-นาญียะฮฺหรืออะฮฺลุส สุนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ...﴾

(سورة آل عمران : 104)

ความว่า “และจงให้มีขึ้น ‘จากพวกเจ้า (ผู้ศรัทธา) ’ ซึ่งกลุ่มชนหนึ่งที่จะเชิญชวนไปสู่ความดี ...”

(อาละ อิมรอน :104)

ประการที่สาม เช่นเดียวกันการนำความเข้าใจระหว่างอัล-หะดีษ อฎุ-ฎออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ และคำอธิบายจากอัล-หะดีษตั้งญุดิ์ทำให้เกิดความเข้าใจถึงรูปแบบความสัมพันธ์ภายในกลุ่มฟื้นฟู นั่นคือการดำรงอยู่ของผู้นำการฟื้นฟู หรือ **มุญ์คิิด**(นักฟื้นฟู)ท่ามกลางกลุ่มฟื้นฟู⁶⁰ ดังอัล-หะดีษตั้งญุดิ์ที่ว่า

((إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةٍ سَنَةٍ مَنْ يُحَدِّدُ لَهَا دِينَهَا))

(رواه ابو داود : 3800)

ความว่า “แท้จริง อัลลอฮฺ ﷻ จะส่งให้แก่ประชาชาตินี้ ในทุก ๆ ต้นร้อยปี ผู้ซึ่งจะฟื้นฟูศาสนาของประชาชาตินี้แก่ประชาชาตินี้”

(รายงานโดย อับู ดาวูด : 3800)

⁶⁰ กลุ่มในทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูมิใช่เป็นกลุ่มจัดตั้ง แต่หมายถึงกลุ่มอยู่ท่ามกลางประชาชาติอิสลาม พัฒนามาจากแนวคิดฟิรเกาะฮฺ นาญียะฮฺ และมีความโดดเด่นมากจนเรียกว่าเป็น “อัล-มูรอบอ์” (ดูรายละเอียดใน หัวข้อ 2.3.1.3) พวกเขาไม่ได้แยกตัวออกจากประชาชาติอิสลาม ตรงกันข้ามถือว่าเป็นกลุ่มแถวหน้าของประชาชาติด้วยซ้ำ

⁶¹ เนื่องจากนักฟื้นฟูในแต่ละยุคมีจำนวน ไม่น้อย ผู้วิจัยจะเลือกเฉพาะบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุดในแต่ละยุคมาเป็นผู้เดินเรื่องการฟื้นฟูในแต่ละยุค

จากคำอธิบายที่ผ่านมาของคำว่า *มุญ์คิิด*(นักฟื้นฟู) นั้น ในแต่ละยุคมิได้หลายคน และสามารถเรียกรู้ผู้นำการฟื้นฟูที่ส่งผลกระทบต่อกว้างขวางของแต่ละยุคได้ ส่วนสมาชิกจำนวนมากที่เข้าทำงานฟื้นฟู เราไม่เรียกด้วยฐานะนี้ แต่ถือว่าเป็นผู้เข้าร่วมการฟื้นฟู(al-Mawdūdi, 1979: 142)

ประการที่สี่ กลุ่มฟื้นฟูเป็นกลุ่มที่หลากหลายความชำนาญ และสามารถเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยในพื้นที่เดียวกันหรือพื้นที่ที่แตกต่างกันก็ได้ ไม่ได้ยกสถานะนี้ให้กลุ่มทำงานใดกลุ่มหนึ่ง แต่สามารถครอบคลุมกลุ่มทำงานจำนวนมากได้ อัล-อัชการ์ (al-Ashqar, 1993: 31) ได้อธิบายถึงความ เป็นกลุ่มที่อิงอยู่กับการสืบทอดกันมาทางประวัติศาสตร์

“กลุ่ม(อัญ-ฎออิฟะฮฺ อัล-มันสุเราะฮฺ)นี้ ปรากฏอยู่ในชนรุ่นเศาะหาบะฮฺและในอีกหลายรุ่นที่ดำเนินรอยตามพวกเขาบนวิถีทางของพวกเขาภายหลังจากนั้น ซึ่งพวกเขาจะแสดงให้เห็นถึงแบบแผนที่บริสุทธิ์ดั้งเดิมให้มีอยู่ในประชาชาตินี้ พวกเขาหาใช้นิกายใดนิกายหนึ่งจากกลุ่มนิกายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอิสลามไม่ และพวกเขาหาใช้ญะมาอะฮฺ(กลุ่ม)ใดญะมาอะฮฺหนึ่งจากจากญะมาอะฮฺทั้งหลาย แต่ทว่าพวกเขาคือผู้คนแห่งสังฆกรรม(อะฮฺลุล หักก) พวกเขาเป็นอัล-ญะมาอะฮฺ(กลุ่มคณะในความหมายเฉพาะ) ดังนั้น อัล-ญะมาอะฮฺในอิสลามที่พวกเขาได้เคลื่อน ไปบนสังฆกรรมและยึดมั่นกับมัน ...”

อัล-บุคอรียฺ(al-Nawawi, 1992: 142) ยืนยันลักษณะสำคัญมากของอัญ-ฎออิฟะฮฺ อัล-มันสุเราะฮฺก็คือ “พวกเขาคือผู้คนแห่งความรู้” ขณะที่อิบนุหันบัล(Ibn Hajar, 1424: 142) กล่าวเจาะจงลงไปถึงศาสตร์บางสาขาว่า “ถ้าหากพวกเขามีใช้อะฮฺลุล หะดีษ ฉันทก็ไม่รู้ว่าพวกเขาเป็นใคร” การกล่าวถึงผู้คนแห่งหะดีษ ก็เพราะอัล-หะดีษเป็นแหล่งที่มาของการฟื้นฟูอิสลาม อัน-นัควียฺ(al-Nadwī 1986 :87) กล่าวว่า “(ตำรับตำราอัล-หะดีษ)เป็นและยังคงเป็นสืบทอดกันไปในฐานะแหล่งที่มาของการปฏิรูป(อิสลาหฺ) การฟื้นฟู(ตัจญิด) และกระบวนการคิดของอิสลามที่ถูกต้องให้แก่ประชาชาติอิสลาม ดังนั้น นักปฏิรูปแต่ละยุคสมัยต่างก็แสวงหาความรู้ศาสนาที่ถูกต้องและความคิดอิสลามที่บริสุทธิ์จากมัน” อันนะวะวีเย(al-Nawawī, 1996:3/142) ได้ให้ความเข้าใจที่ชัดเจนต่อลักษณะกลุ่มนี้เอาไว้ว่า

“อนุญาตให้กลุ่ม(กลุ่มฟื้นฟู)เป็นญะมาอะฮฺที่มีความหลากหลาย ประกอบไปด้วยผู้ศรัทธา(ที่มีความชำนาญการ)ในด้านต่างๆ ท่ามกลางพวกเขามีผู้กล้า ผู้เชี่ยวชาญในการรบ ฟะกีฮฺ(นักวิชาการฟิฮฺ) มุหัดดิษ(นักวิชาการด้านอัล-หะดีษ) มุฟัสสิร(นักอธิบายอัล-กุรอาน) ผู้ยืนยันหักล้างกันในเรื่องคุณธรรมห้ามปราม

ยับยั้งกันในเรื่องความชั่ว ผู้สมณะ และ ผู้อยู่กับการเคารพภักดี ไม่จำเป็นต้องเป็นกลุ่มเดียวกันในประเทศเดียวกัน แต่อนุญาตให้มีกลุ่มเดียวในดินแดนหนึ่งๆ ได้ อนุญาตให้มีกลุ่มหลากหลายในดินแดนต่างๆกัน ได้ อนุญาตให้มีกลุ่มหลากหลายในดินแดนหนึ่งๆ ได้ และให้มีในบางดินแดน แต่ไม่มีในดินแดนอื่นๆ ได้ อนุญาตให้สลายพวกเขาจากดินแดนทั้งหมด จากบางส่วนของพวกเขา ทีละกลุ่มๆ จนกระทั่งเหลือเพียงกลุ่มเดียวในประเทศเดียว แต่ถ้าหากพวกเขาได้สูญสิ้นไป ดังนั้นพระบัญชาของอัลลอฮ์ ﷻ ได้มาถึงแล้ว”

อัล-อัสเกาะลานียฺ(al-'Asqalānī, 1986: 18/308) ได้อธิบายไปในทิศทางเดียวกันว่า “ไม่ต้องไปยึดติดว่าต้องมีการรวมเป็นหนึ่งเดียวในประเทศเดียว หากแต่ว่าอนุญาตให้มีการรวมพวกเขาได้ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งและเป็นกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่อื่นๆ อนุญาตให้รวมกันในประเทศหนึ่งและให้มีบางส่วนขึ้น โดยไม่มีบางส่วนเข้าร่วมก็ได้ ...”⁶² ทักษะของอุละมาอ์ที่กล่าวถึงกลุ่มฟื้นฟูนี้ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ไม่ได้จำกัดเฉพาะกลุ่มพิเศษกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ไม่ได้จำกัดว่าอยู่ในประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นการเฉพาะ คำอธิบายนี้ช่วยให้เข้าใจว่า กลุ่มฟื้นฟูนั้นปรากฏขึ้นเป็นกลุ่มที่หลากหลายได้ เพียงแต่ทุกกลุ่มจะต้องมีพื้นฐานร่วมกันของการเป็นกลุ่มฟื้นฟู

2.3.2.2 รูปแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มฟื้นฟู

การเคลื่อนไหวของกลุ่มฟื้นฟูเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับ “**ศีลธรรม**” ดังปรากฏคำยืนยันถึงรูปแบบการเคลื่อนไหวนี้ในอัล-กุรอานว่า

﴿ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً يَهْتَدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴾

(سورة الأعراف : 181)

ความว่า: “และส่วนหนึ่งจากผู้ที่เราได้บังเกิดนั้นคือ ‘กลุ่มชนหนึ่ง’ ซึ่งพวกเขาเดินทางด้วย ‘**ศีลธรรม**’ และด้วยศีลธรรมนั้นพวกเขาปฏิบัติโดยเที่ยงธรรม”

(อัล-อะอูรอฟ :181)

⁶² ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มในประวัติศาสตร์ในแง่ความหลากหลายเป็นประการสำคัญ

คำว่า “... พวกเขานำทางด้วย*ัจธรรม*...” นั้นหมายถึง ัจธรรมคือสิ่งที่พวกเขาพูดและเป็นสิ่งที่พวกเขาเรียกร้องเชิญชวน ส่วน “...และด้วย*ัจธรรม*นั้นพวกเขาปฏิบัติโดยเที่ยงธรรม” หมายถึงพวกเขาใช้ัจธรรมในการปฏิบัติและในการตัดสิน ดังนั้น เป็นการบอกว่า กลุ่มที่บังเกิดขึ้นมา บังเกิดขึ้นมาด้วย*ัจธรรม* ทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ และดำรงต่อเนื่องกันไปจนกระทั่งวันสิ้นโลกอุบัตินั้น(Ibn Kathir,2000: 4/215-216) ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาความหมายย่อยใน 2 ประเด็น ประเด็นแรกคือ ความหมายของ*ัจธรรม* และประเด็นที่สองความหมายของ*การต่อสู้เพื่อัจธรรม*

1) *ัจธรรม*: เป้าหมายการดำรงอยู่และการต่อสู้ของกลุ่มฟื้นฟู

คำสอนอิสลามคือัจธรรมที่กลุ่มฟื้นฟูยึดถือเป็นเนื้อหาสาระในการฟื้นฟูสภาพของมนุษย์ คำว่าอิสลามแปลว่า การยอมจำนนต่ออัลลอฮ์ ﷻ (Submission to God) หรือการเคลื่อนเข้าสู่สันติภาพ(Entering into the peace) (Ramadan , 2004 : 11) จากความหมายของอิสลามทำให้ัจธรรมในมุมมองอิสลามประกอบขึ้นสองด้าน ด้านที่หนึ่งคือแนวคิดเกี่ยวกับพระเจ้าที่ถูกต้อง ด้านที่สองคือแนวคิดเกี่ยวกับวิถีทางที่เที่ยงตรงอันจะนำไปสู่การยอมจำนนต่อพระเจ้า ในมุมมองของการฟื้นฟูอิสลามนั้นจึงได้กำหนดคำศัพท์ขึ้นมาเพื่ออธิบายัจธรรมนี้สองคำ ได้แก่ *อัต-เตาฮีด*(ความเป็นหนึ่งของอัลลอฮ์ ﷻ)ในฐานะแก่นของัจธรรมและเป็นเป้าหมายการมีอยู่ของมนุษย์ และ*อัศ-ศิรอฎ อัล-มุสตะกีม*(ทางที่เที่ยงตรง) ในฐานะวิถีทางของัจธรรมที่ปราศจากการเบี่ยงเบนและบิดเบือน ซึ่งสามารถกล่าวพอสังเขปได้ดังต่อไปนี้

ก. *อัต-เตาฮีด*: แก่นแท้ของัจธรรม

แกนหลักของภารกิจของกลุ่มฟื้นฟู คือการเคลื่อนไหวเพื่อฟื้นฟู*อัต-เตาฮีด*⁶³ ซึ่งถือว่าเป็นธรรมชาติดั้งเดิมที่ปรากฏอยู่ในตัวตนของมนุษย์อยู่แล้ว ดังนั้น กลุ่มฟื้นฟูจะทำการฟื้นฟู*อัต-เตาฮีด*ให้กลับมามีชีวิตอีกครั้งหนึ่งในตัวของมนุษย์ Tariq Ramdan(Ramadan , 2004 : 12) กล่าวว่า “การเข้าใจอิสลามจะต้องเข้าใจความหมาย ความสำคัญ และมิติต่าง ๆ ของ*อัต-เตาฮีด* - อิสลามเริ่มจากตรงนี้” กระบวนการเรียกร้องสู่*อัต-เตาฮีด* จะเริ่มต้นจากส่วนของภาคทฤษฎี นั่นคือการมีความรู้และศรัทธาคือความเป็นหนึ่งของอัลลอฮ์ ﷻ ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นผู้สร้าง ผู้ดูแล และเป็นเจ้าของเพียงหนึ่งเดียว(เรียกส่วนนี้ว่า *เตาฮีด รูบอบียะฮ์*) แนวคิดสำคัญในเรื่องนี้ยังต้องตามไปด้วยการให้ความ

⁶³ ประเด็น*อัต-เตาฮีด*และเรื่องที่เกี่ยวข้องได้กล่าวมาแล้วใน หัวข้อ 2.2 สำหรับหัวข้อนี้จะกล่าวถึงองค์ประกอบของ*เตาฮีด* ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจการฟื้นฟูอิสลามยิ่งขึ้นเท่านั้น

เป็นหนึ่งในต่อลักษณะของพระเจ้าว่าไม่มีสิ่งถูกสร้างใดที่เสมอเหมือนหรือเปรียบความคล้ายคลึงกับพระองค์ได้(เรียกส่วนนี้ว่า *เตาฮิด อัค-ศิฟาต วัล-ฮัสมออ์*)⁶⁴ (al-Banna, 1990: 419; al-Nadwī, 1983:67)

อย่างไรก็ตาม แนวคิดอิต-เตาฮิดไม่ได้จำกัดเพียงแต่การรู้จักพระเจ้าแต่เพียงหนึ่งเดียวในเชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังต้องยอมรับการบูรณาการชีวิตแบบอิต-เตาฮิดอีกด้วย กระบวนการอิต-เตาฮิดขั้นตอนนี้จึงเป็นการเรียกร้องผู้ที่ศรัทธาต่ออิต-เตาฮิดในฐานะสังฆกรรมให้ยอมจำนนด้วยการแปรเปลี่ยนชีวิตไปสู่สภาพแห่งการยอมจำนนต่ออัลลอฮ์ ﷻ โดยสิ้นเชิง เราเรียกสภาวะเช่นนี้ว่า *‘อิบาดะฮ์’(การเคารพภักดี)*⁶⁵ หมายถึงการยอมจำนนต่อพระเจ้าผู้สร้างโดยสิ้นเชิง โดยพื้นฐานการยอมจำนนนี้มาจากการตระหนักในสภาวะของพระองค์ ประกอบทั้งความรักและความยำเกรงที่มีต่อพระองค์ (al-Qaradāwī, 1993: 26-42) ความหมายอิบาดะฮ์เช่นนี้จึงไม่อาจมอบให้แก่ผู้ใดได้ เว้นแต่พระเจ้าผู้สร้างที่แท้จริงคืออัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้นเจตนารมณ์แห่งการสร้างนี้จึงไม่อาจแปลเปลี่ยนด้วยภาคีใด ๆ ได้ ดังนั้น*อิบาดะฮ์(การเคารพภักดี)* ก็คือการแสดงอิต-เตาฮิดให้เห็นประจักษ์ในชีวิตนั่นเอง *อิบาดะฮ์(การเคารพภักดี)*จึงเป็นความสำนึกที่แปรเปลี่ยนเป็นการยอมจำนนต่อพระเจ้าผู้สร้างเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น ดังปรากฏคำยืนยันนี้ในอัล-กุรอานว่า

﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾

(سورة الفاتحة: 5)

ความว่า “เฉพาะพระองค์เท่านั้นที่พวกข้าพระองค์*‘อิบาดะฮ์’(การเคารพภักดี)* และเฉพาะพระองค์เท่านั้นที่พวกข้าพระองค์ขอความช่วยเหลือ”

(อัล-ฟาติหะฮ์ :5)

แนวคิดอิต-เตาฮิดเป็นการยืนยันว่าอัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้นที่เป็นศูนย์รวมของการ*อิบาดะฮ์(การเคารพภักดี)*ทั้งหมด ทุกการกระทำมีเป้าหมายเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ ไม่ว่าจะป็นภายในที่มองไม่เห็นหรือภายนอกที่ปรากฏออกมาก็ตาม อิต-เตาฮิดจึงหมายถึงการปฏิเสธการบูชาต่อทุกสิ่งนอกเหนือไปจากอัลลอฮ์ ﷻ ไม่ว่าจะป็นสิ่งของหรือสภาวะใด ๆ แม้กระทั่งการใช้ ‘ตัวกลาง’ ในการวิงวอนระหว่างอัลลอฮ์ ﷻ กับมนุษย์ โดยที่อ้างถึงมันในฐานะการมีส่วนร่วมในการได้รับสิ่งที่ดีหรือปกป้องให้ผลจากความไม่ดีต่าง ๆ นั้น ก็ไม่ถูกยอมรับในทัศนะของอิต-เตาฮิด (al-Dahlawī,

⁶⁴ อิต-เตาฮิดทั้งสองส่วนนี้ นักวิชาการบางท่านเรียกว่าเตาฮิดในเชิงทฤษฎี หรือ *อิต-เตาฮิด อัล-ฮิลมีย* (Zarabozo, 2001: 120)

⁶⁵ *เตาฮิด อัล-อิบาดะฮ์* หรือ*อิต-เตาฮิด อุลูฮียะฮ์* หรือการยอมรับความเป็นหนึ่งของพระเจ้าในแง่การได้รับการเคารพภักดีแต่เพียงผู้เดียว นักวิชาการบางคนเรียกว่า *อิต-เตาฮิด อัล-อะมะละีย* (Zarabozo, 2001: 40)

1983:67) นอกจากนี้ ด้วยเหตุผลของคำว่า **อิบาดะฮฺ** หมายถึงการ ‘ยอมจำนนโดยสิ้นเชิง’ต่ออัลลอฮฺ **ﷻ** โดยสิ้นเชิง ดังนั้น จึงถือว่าอัลลอฮฺ **ﷻ** เป็นเพียงผู้เดียวที่มีสิทธิในการวางกฎหมายให้แก่ระบอบชีวิตของมนุษย์ในทุกด้าน ด้วยเหตุนี้เอง การยอมรับระบอบกฎหมายที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งไม่มีพื้นฐานของชะรีอะฮฺ(กฎหมายของพระเจ้า)อยู่ด้วย ‘**ความเต็มใจและพอใจ**’ ถือว่าเป็นการแสดงพฤติกรรมของการปฏิเสธฮัด-เตาฮีดเช่นกัน(Philippe , 1983:67)

ข. อัศ-ศิรอฎ อัล-มุสตะกิม: วิถีทางของสังฆกรรม

คำอธิบายต่อสังฆกรรมผ่านฮัด-เตาฮีดจะมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เมื่อได้นำระบอบที่ถูกสร้างจากฮัด-เตาฮีดมากล่าวถึงรวมกันทั้งหมด ในฐานะเป็นวิถีทางแห่งสังฆกรรม ในอัล-กุรอานเรียกวิถีทางนี้ว่า **อัศ-ศิรอฎ อัล-มุสตะกิม** (วิถีทางที่เที่ยงตรง) ในทัศนะของอิสลามจึงถือว่าวิถีทางนี้คือทางเดียวที่จะรอดพ้นท่ามกลางแนวทางอันหลากหลายที่จะนำไปสู่ทางอื่น ๆ ที่เบี่ยงออกจากเส้นทางแห่งสังฆกรรม

﴿ وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ ۚ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ۚ... ﴾

(سورة الأنعام : ๑๐)

ความว่า “และแท้จริงนี่คือ ‘**ทางของข้าอันเที่ยงตรง**’ พวกเจ้าจงปฏิบัติตามมันเถิด และอย่าปฏิบัติตาม ‘**ทางทั้งหลาย**’ เพราะมันจะทำให้พวกเจ้าแยกออกไปจากทางของพระองค์”

(อัล-อันอาม: 153)

การกล่าวถึงสังฆกรรมผ่านคำอธิบายวิถีทางที่เที่ยงตรงนี้ เป็นการกล่าวถึงแนวทางอิงอยู่กับแนวทางที่เบี่ยงเบนไปพร้อม ๆ กันด้วย ดังปรากฏในอัล-กุรอานว่า

﴿ أَهْدَيْنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۝ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ۝ ﴾

(سورة الفاتحة: ๑๐)

ความว่า “ขอพระองค์นำทางเราสู่ทางอันเที่ยงตรง ทางของบรรดาผู้ที่พระองค์ได้ให้ความโปรดปรานแก่พวกเขามาแล้ว มิใช่ทางของผู้ที่ถูกกริ้ว และทางของผู้ที่หลงผิด”

(ฟาติหะฮฺ :6-7)

วิถีทางที่เที่ยงตรง คือวิถีทางที่ชัดเจน ซึ่งผู้ที่เดินไปบนวิถีทางนั้นคือ “ผู้ได้รับความโปรดปราน” จากอัลลอฮฺ ﷻ อันได้แก่บรรดานบี บรรดาผู้ที่ศรัทธามั่นอย่างแท้จริง ผู้ที่ได้พลีชีวิตเพื่อวิถีทางนี้ และครอบคลุมไปถึงคนดี ๆ ทั้งหลาย ซึ่งทั้งหมดคือผู้คนที่อยู่ในทางนำนี้ ยึดมั่นกับคำสั่งของอัลลอฮฺ ﷻ และละทิ้งในสิ่งที่พระองค์ห้าม(Ibn Kathir , 2000 : 1/86) ส่วนวิถีทางที่หลงผิดนั้น มีทั้งผู้ที่ “ถูกกริ้ว” และ “ผู้ที่หลงผิด” นั้นเป็นทางที่เบี่ยงออกไป 2 รูปแบบหลัก ซึ่งรูปแบบแรกนั้น คือทางของผู้คนที่มีความรู้ในสัจธรรมแต่ไม่ยอมนำมามั่น ไปสู่การปฏิบัติจริง ส่วนรูปแบบที่สองนั้น คือทางของผู้ที่ไม่มีความรู้ที่ถูกต้อง มุ่งแต่การปฏิบัติ(Ibn Kathir , 2000 :1/87)

กลุ่มคนที่ดำรงอยู่บน *อัศ-ศิรอฎ อัล-มุสตะกิม* (วิถีทางที่เที่ยงตรง) นั้นจึงมีคุณสมบัติสำคัญ คือเป็นกลุ่มคนที่ครอบครองความรู้ในสัจธรรมอย่างครบถ้วน และทุ่มเทในการนำสัจธรรมไปสู่การปฏิบัติในโลกความเป็นจริง ดังนั้น การเบี่ยงออกจาก *อัศ-ศิรอฎ อัล-มุสตะกิม* (วิถีทางที่เที่ยงตรง) เป็นการเอนเอียงออกจากสัจธรรม ไม่ว่าในด้านความรู้หรือการปฏิบัติ กรณีการปฏิเสธศรัทธา(กัฟรฺ)หรือการตั้งภาคี(จิรฺก)เป็นการเบี่ยงออกจากสัจธรรมโดยสิ้นเชิง ส่วนกรณีของกลุ่มมุสลิมที่ถูกระบุว่าเป็น 72 กลุ่มที่หลงผิด เป็นกลุ่มที่เบี่ยงเบนออกจากวิถีทางที่เที่ยงตรงในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง บางกลุ่มก็ห่างไกลออกจากเส้นทางนี้ บางกลุ่มก็อยู่ใกล้(al-Uthimīn, 1416:2/370-371) กลุ่มมุสลิมที่เบี่ยงออกจากเส้นทางที่เที่ยงตรงนี้ เรียกว่า *อะฮฺลุล บิดอะฮฺ วัล-ฟุรเกาะฮฺ* (กลุ่มคนแห่งอุตริกรรมและการแตกแยกเป็นกลุ่มนิกาย) ก็เพราะพวกเขาไม่ดำรงอยู่บนเส้นที่ถูกวางไว้อย่างถูกต้อง ส่วนกลุ่มคนที่สามารถดำรงอยู่บนทางที่เที่ยงตรงนี้ได้เรียกว่า *อะฮฺลุล สุหนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ* (กลุ่มคนแห่งวิถีทางท่านนบี ﷺ และการดำรงไว้ซึ่งกลุ่มคณะ) เพราะฉะนั้น การต่อสู้เพื่อสัจธรรมของกลุ่มฟื้นฟูจึงมิได้จำกัดการนำเสนอสัจธรรมไปสู่ผู้ปฏิเสธศรัทธาเท่านั้น แต่ยังคงเสนอสัจธรรมแก่กลุ่มเบี่ยงเบนบางประเด็นออกจากเส้นทางที่เที่ยงตรงอีกด้วย

หลักการและแนวคิด *อะฮฺลุล สุหนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ* จึงได้กลายมาเป็นเนื้อหาหลักที่กลุ่มฟื้นฟูอิสลามจะใช้เป็นทฤษฎีวิชากรณีสนามการทำงาน เพราะในทัศนะของการฟื้นฟูอิสลามแล้ว แนวทาง*อะฮฺลุล สุหนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ* คือมาตรฐานที่ใช้แยกแยะระหว่างสัจธรรมและความเท็จ รวมทั้งใช้เป็นกระบวนคิดที่นำไปสู่การวิจารณ์ระบอบความคิดต่าง ๆ ศัพท์คำนี้ถูกนำมาใช้เมื่อการฟื้นฟูอิสลามได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ยุคแรก ๆ จนถึงวันนี้⁶⁶

⁶⁶แน่นอนว่า แนวคิด *อะฮฺลุล สุหนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ* ปรากฏอยู่ในอัล-กุรอานและอัล-สุนนะฮฺ และไม่มี ความจำเป็นต้องใช้ศัพท์ใดๆ ในยุคที่ท่านนบี ﷺ ยังมีชีวิตอยู่ แต่เมื่อถึงยุคแห่งการบิดเบือนแนวทาง ศัพท์คำนี้จึงถูกคนยุคแรก ๆ นำมาใช้เพื่อเรียกร้องไปสู่ความถูกต้อง ท่านอับดุลลอฮฺ อิบน์ อับบาส رضي الله عنه เป็นคนหนึ่งที่ใช้ศัพท์คำนี้ (Philippe , 1983:67)

2) การต่อสู้ : การเคลื่อนไหวทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติของกลุ่มฟื้นฟู

จากสำนวนต่าง ๆ ในอัล-หะดีษ อัฏ-ฏออิฟะฮฺ อัล-มันซูเราะฮฺ มักจะมีคำว่า **ต่อสู้** **บนััจธรรม** หรือ **บนััจธรรม** ประกอบด้วยเสมอ ดังตัวอย่างเช่น

((... عَلَى الْحَقِّ...))

ความว่า: “...อยู่บนัจธรรม...”⁶⁷

((... يُفَاتِلُونَ عَلَى الْحَقِّ...))

ความว่า: “...ต่อสู้บนัจธรรม...”⁶⁸

คำว่า “...บนัจธรรม ...” หมายถึง การยืนหยัด(อิสติอมะฮฺ)ในัจธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ด้าน ด้านแรกเป็นการยืนหยัดในเรื่องหลักยึดมั่นศรัทธา ด้านที่สองเป็นการยืนหยัดในเรื่องแนวทาง ด้านที่สามเป็นการยืนหยัดในเรื่องการยุติธรรม ด้านที่สี่เป็นการยืนหยัดในการเตรียมปัจจัยต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ชัยชนะ(al-‘Awdah,1423: 133-134) กลุ่มฟื้นฟูจึงมิใช่กลุ่มยืนหยัดัจธรรมในระดับปัจเจกชนเท่านั้น แต่ยังยืนหยัดเพื่อัจธรรมในระดับกว้างขวางมาก ทั้งในการเสียสละและการเตรียมความพร้อมต่าง ๆ กลุ่มฟื้นฟูนั้นจะปฏิบัติโดยตรงกับผู้คนในระดับต่าง ๆ โดยมีัจธรรมเป็นเนื้อหา เนื่องจากัจธรรมคือเงื่อนไขเดียวที่ทำให้ผู้คนรอดพ้นหรือเอาชนะ ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงกลุ่มฟื้นฟู ด้วบทต่าง ๆ ก็จะกล่าวถึงรูปแบบการเคลื่อนไหวของพวกเขาเอาไว้เช่นกัน ดังปรากฏในอัล-กุรอานที่ว่า

﴿...يَدْعُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ﴾

(سورة الأعراف : 181)

ความว่า: “... พวกเขานำทางด้วย‘ัจธรรม’ และด้วยัจธรรมนั้นพวกเขาปฏิบัติโดยเที่ยงธรรม”

(อัล-อะอะอรอฟ :181)

﴿... يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْعُرْفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ...﴾

(سورة آل عمران : 104)

⁶⁷ หะดีษฏออิฟะฮฺ มันซูเราะฮฺ จากรายงานของท่านเชาบาน رضي الله عنه ท่านสะอูด อิบน์ อบี วิกกอศ رضي الله عنه ท่านซัยด์ อิบน์ อรกีอม رضي الله عنه ท่านอบู สุรอยเราะฮฺ رضي الله عنه ท่านอุมร์ อิบน์ อัล-ค็อฏฏอบ رضي الله عنه ท่านสะละมะฮฺ อิบน์ นุฟัยล อัล-กินดี رضي الله عنه

⁶⁸ หะดีษฏออิฟะฮฺ มันซูเราะฮฺ รายงานของท่านญาบิร อิบน์ अबดุลลอฮ رضي الله عنه ท่านอิมรอน อิบน์ ลุศอยน์ رضي الله عنه

ความว่า “...เชิญชวนไปสู่ความดี และใช้ให้กระทำการสิ่งที่ดี และห้ามมิให้กระทำการสิ่งที่ไม่ดี...”

(อาละ อิมรอน: 104)

ตัวบทอัล-หะดีษที่ระบุเนื้อหาการต่อสู้ไว้คล้ายคลึงกัน

((... مِنْ يُحَدِّدُ لَهَا دِينَهَا))

ความว่า “... ผู้ซึ่งจะฟื้นฟูศาสนาของประชาชาตินี้แก่ประชาชาตินี้”⁶⁹

((...الَّذِينَ يُصْلِحُونَ إِذَا فَسَدَ النَّاسُ))

ความว่า “... (คือ)บรรดาผู้ที่ปฏิรูปความดีงาม(อิสลาม) เมื่อผู้คนได้สร้างความเสื่อมเสีย”⁷⁰

กลุ่มฟื้นฟูอิสลามจึงต้องกระทำการเคลื่อนไหวเพื่อส่งผ่านสังฆกรรมไปสู่ผู้คน ด้วยการทำให้สังฆกรรมกระจ่างชัด การต่อสู้ด้านแรก เป็นด้านความคิดความเข้าใจและในด้านการปฏิบัติให้เห็นจริง รวมไปถึงการปกป้องสังฆกรรมให้บริสุทธิ์ การต่อสู้ในลักษณะเช่นนี้เรียกว่าการต่อสู้ด้วยข้อพิสูจน์(หุจญะฮฺ) และหลักฐาน(บรูฮาน) ดังปรากฏในอัล-กุรอานว่า

﴿... قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ...﴾

(سورة البقرة: 111)

ความว่า “... จงกล่าวเถิดว่า พวกท่านจงนำหลักฐานของพวกท่านมา ถ้าพวกท่านเป็นผู้ที่จริงใจ ...”

(อัล-บะเกาะเราะฮฺ: 111)

การต่อสู้ด้านที่สอง เป็นการเผชิญหน้ากับผู้ที่ต้องการทำลายสังฆกรรม ผู้รุกรานเข้ามาเพื่อครอบครองและทำลายอารยธรรมอิสลาม การต่อสู้ในด้านนี้เรียกว่าการต่อสู้ด้วยพลังอำนาจ(กฺวะฮฺ) ดังปรากฏในอัล-กุรอานว่า

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ...﴾

(سورة الأنفال: 60)

⁶⁹ จากหะดีษตัจญีดีศ

⁷⁰ จากหะดีษมูรอบบ่าฮ์

ความว่า “และพวกเจ้าจงเตรียมไว้สำหรับ(ป้องกัน)พวกเขา สิ่งทีพวก
เจ้าสามารถ อันได้แก่กำลังอย่างหนึ่งอย่างใด...”

(อัล-อัมฟา: 60)

รูปแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มฟื้นฟู นั้นคือการทำงานที่เริ่มต้นจากการ
เคลื่อนไหวเชิงทฤษฎี(อุดมการณ์ความรู้) ไปสู่การเคลื่อนไหวเชิงปฏิบัติด้วยการทุ่มเทให้สังฆกรรม
ก่อเกิดขึ้นจริงขึ้นมาได้ ซึ่งกลไกสำคัญในการฟื้นฟูอิสลามในส่วนภาคทฤษฎีคือการสร้าง
กระบวนการอิญติฮาดให้เกิดขึ้นมาใหม่ และกลไกสำคัญในการฟื้นฟูอิสลามในภาคปฏิบัติคือการ
ก่อให้เกิดการอิญติฮาด⁷¹

2.3.2.3 อิทธิพลของกลุ่มฟื้นฟู

ในอิสลามถือว่าการช่วยเหลือด้วยชัยชนะจากอัลลอฮฺ ﷻ เป็นเงื่อนไขโดยตรงจาก
การทุ่มเทเสียสละของกลุ่มฟื้นฟู อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้

﴿وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُٓ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾

(سورة الحج: ٤٠)

ความว่า: “และแน่นอนอัลลอฮฺจะทรงช่วยเหลือผู้ที่ช่วยเหลือ
สนับสนุนศาสนาของพระองค์ แท้จริงอัลลอฮฺเป็นผู้ทรงพลัง ผู้ทรงเจ
ษานุภาพอย่างแท้จริง”

(อัล-หัจญ : 40)

ผลกระทบที่ตามมาจากการต่อสู้อย่างครบถ้วนตามเงื่อนไข คือการปรากฏความ
โดดเด่นออกมาอย่างชัดเจน อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสไว้ว่า

﴿... فَأَيُّدْنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ فَاصْبِحُوا ظَهِرِينَ﴾

(سورة التوبة: ١٤)

⁷¹ คำหัวข้อ 2.1.3 ประกอบ ในการวิเคราะห์การฟื้นฟูจึงแบ่งเป็นสองส่วนคือ ภาคทฤษฎีความรู้ และภาคปฏิบัติใน
การต่อสู้ในสนาม

ความว่า: “เราได้ช่วยเสริมสร้างกำลังแก่บรรดาผู้ศรัทธาให้เหนือกว่าศัตรูของพวกเขา แล้วพวกเขาก็กลายเป็น**ผู้ปรากฏอย่างชัดเจน**(ด้วยชัยชนะ)”

(อัล-ศ็อฟฟ : 14)

กลุ่มอัล-หะดีษที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของกลุ่มฟื้นฟู ที่เป็นปรากฏการณ์แห่งประวัติศาสตร์ นั่นก็คือ รูปแบบของการปรากฏตัวของพวกเขาที่มีลักษณะเป็นความต่อเนื่องที่สืบสานกันมาอย่างชัดเจนตั้งแต่ยุคของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จนถึงวันสิ้นโลก โดยไม่มีการปิดบังซ่อนเร้น และมีการเคลื่อนไหวที่โดดเด่นเห็นชัด ดังปรากฏในอัล-หะดีษอฎุ-ฎออิฟะฮฺ อัล-มันสุเราะฮฺบางสำนวนว่า

((... ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ ...))

ความว่า: “... โดยปรากฏอย่างชัดเจนอยู่บนสัจธรรม...”⁷²

((... عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ ...))

ความว่า: “...อยู่บนสัจธรรม โดยปรากฏอย่างชัดเจน...”⁷³

((... ظَاهِرِينَ حَتَّى يَأْتِيَهُمْ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ ظَاهِرُونَ))

ความว่า: “...โดยปรากฏอย่างชัดเจน จนกระทั่งพระบัญชาของอัลลอฮฺจะมาถึงพวกเขา พวกเขาก็ก็นำปรากฏอย่างชัดเจน”⁷⁴

ในหัวข้อนี้จึงได้ทำการศึกษา 2 ประเด็นที่เกี่ยวข้อง นั่นคือ ความหมายของคำว่า “ปรากฏอย่างชัดเจน” และผลกระทบเชิงประวัติศาสตร์ในทัศนะของอิสลาม

1) การปรากฏอย่างชัดเจน : อิทธิพลของกลุ่มฟื้นฟูในหลายระดับ

คำว่า **ظاهرين** โดยปรากฏอย่างชัดเจน เป็นสำนวนที่ถูกใช้มากที่สุดในอัล-หะดีษอฎุ-ฎออิฟะฮฺ อัล-มันสุเราะฮฺ เพื่อบอกถึงสภาพการต่อสู้ของกลุ่มฟื้นฟู ซึ่งมีความหมายดังต่อไปนี้

⁷² จากรายงานของท่านเชาบาน **رضي الله عنه**

⁷³ จากรายงานของท่านญาบิร อิบน์ अबّดลอส **رضي الله عنه** ท่านอิรอน อิบน์ อุศอยน์ **رضي الله عنه**

⁷⁴ จากรายงานของท่านอัล-มุหัมมัดเราะฮฺ อิบน์ ซอบะฮฺ **رضي الله عنه**

ก. การปรากฏชัดเจนของแนวทาง

เป็นการบอกที่สภาพการต่อสู้ว่า มีความกระจ่างชัด ปราศจากการปกปิด เป็นที่รู้จักกันดีและมีความโดดเด่นเป็นพิเศษ การเคลื่อนไหวของกลุ่มฟื้นฟูในการนำพาสังคมนั้นจึงบังเกิดขึ้นอย่างปรากฏชัด ไม่มีการปิดบังอำพราง การประกาศสังคมนั้นของพวกเขาจึงแพร่กระจายไปอย่างกว้างขวาง (al-Manawi, 1993: 6/152; al-‘Awdah, 1423: 150-151)

ข. การปรากฏชัดเจนของชัยชนะ

ในบางสำนวนของอัล-หะดีษอัล-กุอฺอฺฟีฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ จึงชี้เฉพาะความหมายของชัยชนะอย่างชัดเจน ดังเช่น

((... مَنْصُورِينَ ...))

ความว่า: “...ปรากฏอย่างผู้ได้รับชัยชนะ ...”⁷⁵

((... قَاهِرِينَ لِعَدُوِّهِمْ ...))

ความว่า: “... โดยพิชิตศัตรูของพวกเขา...”⁷⁶

ชัยชนะที่กลุ่มฟื้นฟูได้รับ ซึ่งอาจเป็นชัยชนะในแง่อุดมการณ์ เป็นชนะที่เรียกว่า ชัยชนะด้วยการพิชิตสังคมนั้น (หุจญะฮฺ) หรือเป็นชัยชนะในสมรภูมิ เป็นชัยชนะในการปลดปล่อยและพิชิตด้วยกองทัพที่มีต่อศัตรู (al-Manawī, 1994: 6/152) อัล-ญับรีน (al-Jabrīn, 1998 : 2/330) กล่าวว่า “ท่านนบี ﷺ ได้แจ้งให้เราทราบว่า จะมีกลุ่มชนหนึ่งที่ต่อสู้บนสังคมนั้นปรากฏอย่างผู้ได้รับชัยชนะ (มันศูเราะฮฺ) หมายถึง ชัยชนะด้วยกับหลักฐาน (หุจญะฮฺ) และชัยชนะด้วยกับกองกำลัง (กุวะฮฺ) ดังนั้นหลักฐานของพวกเขา มีความแข็งแกร่งยิ่งจนสามารถเอาชนะผู้ที่ขัดแย้งกับพวกเขาได้ เช่นเดียวกัน อัลลอฮฺ ﷻ ได้ขยายกำลังของพวกเขาให้แข็งแกร่งจนมีชัยเหนือศัตรูของพวกเขา แม้ว่า จะมีจำนวนมากกว่าพวกเขาก็ตาม” กรณีของชัยชนะทางอุดมการณ์ เป็นชัยชนะเหนือปัญญาและหัวใจที่กลุ่มฟื้นฟูมีต่อผู้คนจำนวนมาก ชัยชนะด้านนี้ก็เนื่องมาจากกลุ่มฟื้นฟูเป็นกลุ่มที่มีความรู้ที่ลึกซึ้งและกว้างขวางต่อสังคมนั้น สามารถเข้าถึงปัญญาแห่งยุคสมัยได้อย่างดี จึงมีความสามารถในการเปิดเผยเนื้อหาแห่งสังคมนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง ข้อพิสูจน์ทางอุดมการณ์ของพวกเขาจึง

⁷⁵ จากระายงานของท่านกูเราะฮฺ อิบน์ อียาส อัล-มุฮันนียฺ ﷺ

⁷⁶ จากระายงานของท่านอุกบะฮฺ อิบน์ อามิร ﷺ

ประสพกับชัยชนะเหนือผู้คน (al-‘Awdah, 1426: 152) ส่วนชัยชนะทางสมรภูมิ เป็นชัยชนะอีกด้านหนึ่งที่เกิดขึ้นได้เช่นกัน ความหมายของชัยชนะจึงมีความหมายกว้างขวาง มันอาจหมายถึงการได้รับอำนาจปกครอง การปรากฏความสูงส่งเหนือแผ่นดิน(al-‘Awdah, 1423:152) ชัยชนะของกลุ่มฟื้นฟูจึงอาจเป็นชัยชนะในเชิงทฤษฎี หรือชัยชนะในเชิงปฏิบัติ และสามารถก่อให้เกิดชัยชนะทั้งสองด้าน ยิ่งกว่านั้นมันอาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างกว้างขวางในระดับสากล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพของกลุ่มฟื้นฟูแต่ละยุคสมัย อายะฮฺ อัล-กูรอานบางอายะฮฺยืนยันถึงสภาพเช่นนี้เอาไว้เช่นกัน ดังเช่นอัลลอฮฺ ﷻ ตรัสไว้ว่า

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَىٰ الدِّينِ كُلِّهِ ...﴾

(سورة التوبة : ٣٣)

ความว่า: “พระองค์(อัลลอฮฺ) ผู้ได้ส่งเราะฮฺรูลของพระองค์(คือมุฮัมมัด) พร้อมด้วยทางนำและศาสนาแห่งสัจธรรม เพื่อพระองค์จะทำให้มัน **ประจักษ์ชัดเจน**เหนือระบอบทั้งหมด”

(อัต-เตาบะฮฺ: 33)

ความสำเร็จของพวกเขาบางครั้งก็ได้รับอำนาจการปกครองในบางยุคบางสมัย ดังปรากฏในอายะฮฺที่ว่า

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ ...﴾

(سورة النور : ٥٥)

ความว่า: “อัลลอฮฺทรงสัญญากับบรรดาผู้ศรัทธา ‘**ในหมู่พวกเขา**’ และบรรดาผู้กระทำความดีทั้งหลายว่า แน่อนพระองค์จะทรงให้พวกเขาเป็น**ตัวแทนสืบช่วง**ในแผ่นดิน”

(อัน-นูร: 55)

ในอัล-หะดีษอิฎฏ-อิฎฏอฟีฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ ยังยืนยันถึงชัยชนะที่ชัดเจนนี้ว่า แม้ว่าจะมีการเผชิญหน้ากับฝ่ายปฏิบัติกับสัจธรรม แต่ก็กระทำการอะไรกลุ่มฟื้นฟูไม่ได้ พวกเขาก็ยังคงปรากฏอย่างชัดเจนต่อไปจนถึงวันสิ้นโลก ดังปรากฏในอัล-หะดีษที่ว่า

((... مَا يَضُرُّهُمْ مَنْ كَذَّبَهُمْ وَلَا مَنْ خَالَفَهُمْ ...))

ความว่า: "...ผู้ที่ปฏิเสธและขัดแย้งกับพวกเขาไม่สามารถทำอันตรายพวกเขาได้ ..."⁷⁷

((... لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ ...))

ความว่า: "...ผู้ที่มุ่งหวังให้พวกเขาพ่ายแพ้ไม่สามารถทำอันตรายพวกเขาได้ ..."⁷⁸

((... لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ ...))

ความว่า: "...ผู้ที่ขัดแย้งกับพวกเขาไม่สามารถทำอันตรายพวกเขาได้ ..."⁷⁹

((... لَا يَضُرُّهُمْ خِلَافٌ مِّنْ خَالَفَهُمْ ...))

ความว่า: "... ความขัดแย้งของผู้ที่ขัดแย้งกับพวกเขามีอาจทำอันตรายต่อพวกเขาได้ ..."⁸⁰

ความหมายว่า ทำอันตรายมิได้ ไม่ได้หมายถึงการบาดเจ็บล้มตาย แต่หมายถึง ไม่อาจทำให้การนำพาสังขรณ์ของพวกเขาหยุดลงได้ (al-Uthaymīn, 1423: 2/152) อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿... لَا يَضُرُّكُمْ مِّنْ ضَلَّ إِذَا أِهْتَدَيْتُمْ ...﴾

(سورة المائدة: 105)

ความว่า: "... ผู้ที่หลงผิดไปนั้นจะไม่เป็นอันตรายแก่พวกเจ้าได้ เมื่อพวกเจ้าได้รับทางนำ"

(อัล-มาอิดะฮ์ : 105)

﴿... حَتَّىٰ جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَرِهُونَ ﴾

(سورة التوبة: 48)

⁷⁷ จากระายงานของท่านมูอาวิยะฮ์ อิบน์ อับี สุฟยาน ﷺ

⁷⁸ จากระายงานของท่านเชาบาน ﷺ ท่านกูเราะฮ์ อิบน์ อียาส อัล-มุฮันนียะฮ์ ﷺ

⁷⁹ จากระายงานของท่านอุกบะฮ์ อิบน์ อามิร ﷺ

⁸⁰ จากระายงานของท่านอนู สุรอยเราะฮ์ ﷺ

ความว่า: “... จนกระทั่งสังฆกรรมได้มา และ**พระบัญชาของอัลลอฮ์ได้**
ประจักษ์ และขณะที่พวกเขา(ผู้ปฏิเสธศรัทธา)ต่างชิงชัง”

(อัด-เตาบะฮฺ : 48)

2) ผลกระทบในเชิงประวัติศาสตร์ : อิทธิพลแห่งยุคสมัยและยุคต่อ ๆ มา

การช่วยเหลือของอัลลอฮ์ ﷻ (Nasr Allāh) เป็นผลที่ได้รับจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มฟื้นฟูอิสลาม ดังที่ในอัล-หะดีษเรียกกลุ่มนี้ว่า **อัฏ-ฏอฮิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ**(กลุ่มที่ได้รับการช่วยเหลือ หรือที่ได้รับชัยชนะ) อัลลอฮ์ ﷻ กล่าวถึงผลกระทบที่กว้างขวางมากเมื่อการช่วยเหลือของพระองค์มาถึง ดังปรากฏในอัล-กุรอานว่า

﴿ جَاءَ إِذَا نَصَرُ اللَّهُ وَاللَّهُ وَالْفَتْحُ ۝ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ
اللَّهِ أَفْوَاجًا ۝﴾

(سورة النصر : 1-2)

ความว่า: “เมื่อความช่วยเหลือของอัลลอฮ์ได้มาถึง และการพิชิต (ก็ตามมาเช่นเดียวกัน) และเจ้าได้เห็นผู้คนเข้ามาในศาสนาของอัลลอฮ์เป็นหมู่ๆ”

(อัน-นัศร : 1-2)

อ็ช-ชานกิฎี(al-Shanqitī, 1995: 9/137) กล่าวว่า “การช่วยเหลือ(al-Nasr) เชื่อมโยงเป็นของอัลลอฮ์ ﷻ ส่วนการพิชิต(al-Fath) เป็นคำอิสระ ... การช่วยเหลือ(al-Nasr)เป็นสิทธิของอัลลอฮ์ ﷻ ... ในทำนองเดียวกันการพิชิต(al-Fath) ในศาสนาด้วยการทำให้อิสลามแผ่ขยายออกไป ...” อัล-รอซียี(al-Rāzī, 2000 :16/138) กล่าวว่า “เป็นที่ชัดเจนว่า การช่วยเหลือ(al-Nasr) เป็นเหตุให้เกิดการพิชิต(al-Fath)” มุอันนิส (Mu’annis, 1980: 6) ให้ข้อสังเกตว่า “อายะฮ์นี้ได้กล่าวถึงการช่วยเหลือ(al-Nasr) เป็นอันดับแรก จากนั้นถึงจะกล่าวถึงการพิชิต(al-Fath) การช่วยเหลือจึงอยู่เหนือการใช้กำลัง ซึ่งอย่างหลังจะสกัดไม่ให้อิสลามไปถึงผู้คน จากนั้นอัลลอฮ์ ﷻ ก็เปิด(al-Fath)⁸¹ หัวใจของผู้คนให้ได้พบกับความดีงามของอิสลาม” แนวคิดเรื่องการเปิดหรือพิชิต(al-Fath) ไม่จำเป็นต้องผ่านสงครามเสมอไป (al-Qaradāwī, 2006 :270)

⁸¹ ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อแนวคิดการพิชิต(al-Fath) ในอิสลาม คือการเข้าใจต่อคำศัพท์คำนี้ ซึ่งความจริงมันมีความหมายพื้นฐานว่า “เปิด” หมายถึงการเปิดหัวใจและการปลดปล่อย ซึ่งห่างไกลจากแนวคิดการล่าอาณานิคม

นอกจากนี้ หากว่าผู้คนส่วนใหญ่ได้ดำรงไว้ซึ่งอิสลามอย่างเหนียวแน่น ไม่เพียงแต่การได้รับการช่วยเหลือ(al-Nasr) จะหมายถึงการพิชิตหัวใจคนเท่านั้น แต่การเปิด(al-Fath) ยังหมายถึงการเปิดความความรุ่งเรืองของสังคมโดยรวมก็ปรากฏออกมาให้เห็นได้ชัดเจน ดังอัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ ءَامَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ...﴾

(سورة الأعراف : ٩٦)

ความว่า “และหากว่าชาวเมืองนั้นได้ศรัทธากันและมีความยำเกรงแล้ว ไชรี แน่นอนเราก็เปิดให้แก่พวกเขาแล้ว ซึ่งบรรดาความเพิ่มพูนจาก พากฟ้าและแผ่นดิน”

(อัน-อะฮฺรอฟ:96)

ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวถึงกลุ่มฟื้นฟูในบางสำนวนเอาไว้ว่า

((.. وَلَا يَزَالُ مِنْ أُمَّتِي أُمَّةٌ يُقَاتِلُونَ عَلَيَّ الْحَقُّ وَيُزِيغُ اللَّهُ لَهُمْ قُلُوبَ أَقْوَامٍ وَيَرْزُقُهُمْ مِنْهُمْ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ...))

(رواه النسائي : ٣٣١٢)

ความว่า: “... จะยังคงมีจากประชาชาติของฉัน ซึ่ง ‘กลุ่มชนหนึ่ง’ อย่าง ต่อเนื่อง ซึ่งพวกเขาได้ต่อสู้บนสังฆธรรม และอัลลอฮ์ได้เอนเอียงหัวใจ ของกลุ่มชนต่าง ๆ ให้แก่พวกเขา และพระองค์ได้ประทานปัจจัยยังชีพ แก่พวกเขา เนื่องจากกลุ่มชนนั้น จนกระทั่งวันสิ้น โลกได้อุบัติขึ้น ...”

(รายงาน โดย อัน-นะสาอียู : 3312)

การพิชิต(al-Fath) หรือการเปิด เป็นผลกระทบที่ได้รับโดยตรงจากการเคลื่อนไหว ของกลุ่มฟื้นฟู ซึ่งความหมายตรงของมันคือการที่อิสลามได้เข้าไปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างชีวิตของ กลุ่มชนใหม่ ๆ หากเป็นผู้ไม่ใช่มุสลิมคือการเข้ารับอิสลามด้วยการยอมรับหลักการเตาฮีด ส่วน มุสลิมที่เบี่ยงเบนออกนอกแนวทาง หมายถึงการได้อยู่ในแนวทางที่เที่ยงตรงด้วยการยอมรับวิถีทาง แห่งอะฮฺลุสสุนนะฮฺ วัล-ญะมาอะฮฺ การเคลื่อนไหวของกลุ่มฟื้นฟูจึงเป็นการทำให้สังฆธรรมยังคง แพร่กระจายออกไปท่ามกลางมนุษย์ บางครั้งจะทำให้สังฆธรรมประสบความสำเร็จอย่างสูงด้วยชัย

จนอย่างมากมาย หรือบางครั้งทำให้ประสบผลเพียงบางส่วนก็ตาม แต่อย่างน้อยกลุ่มฟื้นฟูก็ได้ดำรงสัจธรรมให้มีอยู่ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำเนินไปของประวัติศาสตร์มนุษยชาติ

กลุ่มฟื้นฟูอิสลามในทัศนะของอิสลามกำลังกระทำสิ่งที่สำคัญที่สุดของมนุษยชาติ นั่นคือการทำให้ประวัติศาสตร์ของมนุษย์ยังคงสืบต่อเนื่องกันไปได้ ดังนั้น เงื่อนไขการดำเนินไปของประวัติศาสตร์จึงขึ้นกับภารกิจของกลุ่มฟื้นฟูในการผดุงรักษาไว้ซึ่งสัจธรรม นั่นทำให้กลุ่มฟื้นฟูไม่อาจหลีกเลี่ยงในการเข้าไปแก้ไขปรับปรุงสิ่งที่หลงผิด หรือแม้แต่การเผชิญหน้ากับการกดขี่ข่มเหงทั้งหลายด้วย ด้วยเหตุนี้เอง ประวัติศาสตร์ในทัศนะของอิสลามจึงเป็นการขับเคลื่อนกันระหว่างอำนาจสองแบบ คืออำนาจแห่งสัจธรรมและอำนาจฝ่ายตรงกันข้าม(al-Siddiqi, 1979: 145) รูปแบบเช่นนี้เป็นแนวการรักษาสมดุลเพื่อให้โลกไม่สิ้นสลายไป ดังปรากฏอยู่ในอัล-กุรอานว่า

﴿...وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ ...﴾
(سورة البقرة : 201)

ความว่า: “... และหากว่าอัลลอฮ์มิทรงปกป้องมนุษย์ ซึ่งบางส่วนของพวกเขาด้วยอีกบางส่วนแล้วไซ้ร แน่นอนแผ่นดินก็ย่อมเสื่อมเสียไปแล้ว...”

(อัล-บะเกาะเราะฮ์: 251)

2.4 ทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูกับการอธิบายความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์

ทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูกำหนดให้มีกลุ่มที่มีองค์ประกอบตามทฤษฎีเป็นเงื่อนไขต่อการดำรงอยู่ของประวัติศาสตร์มนุษยชาติ ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีที่ได้จากการกำหนดทางวิชาการมาอธิบายกลุ่มฟื้นฟูต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ จากการศึกษาที่ผ่านมาได้แบ่งทฤษฎีออกเป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 **ภูมิหลังของกลุ่มฟื้นฟู** แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ความต่อเนื่อง (อิสติمرارียะฮ์)ของกลุ่มฟื้นฟูและความเป็นกลุ่ม(ญะมาอะฮ์)ในความหมายที่หลากหลาย ซึ่งจะมีมุญ์คิดีค(นักฟื้นฟู)ดำรงอยู่ในฐานะเป็นผู้นำกลุ่มฟื้นฟู ดังนั้น การระบุถึงกลุ่มฟื้นฟูนั้น ผู้วิจัยได้อธิบายผ่านผู้นำการฟื้นฟู หรือมุญ์คิดีค(นักฟื้นฟู)มานำเสนอเป็นตัวหลักในฐานะผู้มีบทบาทชี้นำการฟื้นฟู โดยนำมุญ์คิดีคที่มีอิทธิพลสูงสุดแต่ละยุคสมัยมากล่าวถึงประกอบกับมุญ์คิดีคคนอื่น ๆ

องค์ประกอบที่ 2 **รูปแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มฟื้นฟู** แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การเคลื่อนไหวในเชิงทฤษฎีด้วยกระบวนการ**อิจญ์ติฮาด**เพื่อสร้างความเข้าใจอิสลามที่เที่ยงแท้ และการเคลื่อนไหวในเชิงปฏิบัติด้วยการ**ญิฮาด**

องค์ประกอบที่ 3 อิทธิพลของของกลุ่มฟื้นฟู แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ อิทธิพลที่ชัดเจนต่อยุคสมัยที่ปรากฏในรูปชัยชนะทั้งในด้านอุดมการณ์ด้วยหุจญะฮฺ(หลักฐาน)ของแนวทางอะฮฺลุลสุนนะฮฺวัล-ญะมาอะฮฺ และการสัประยุทธ์ด้วยญะฮฺ(กำลังอำนาจ) และสุดท้ายจะกล่าวถึงอิทธิพลที่ส่งผลต่อยุคต่อไปเพื่อแสดงถึงความต่อเนื่อง(อิสติمرارียะฮฺ)อีกครั้ง

องค์ประกอบทั้งสามด้านทำให้การระบุงุ่มฟื้นฟูจากการเคลื่อนไหวในประวัติศาสตร์มีความสะดวกง่ายดาย กล่าวคือ กลุ่มใดที่กระทำเงื่อนไขทั้งสามส่วนครบถ้วน ก็ย่อมถูกจัดให้เป็นกลุ่มฟื้นฟูได้ทันที ยิ่งกว่านั้นการนำทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูไปอธิบายประวัติศาสตร์นั้นมีความสมจริงยิ่งขึ้นไปอีก เมื่อใช้คำพยากรณ์อนาคตที่ปรากฏอยู่ในตัวบทคำสอนอิสลามประกอบเข้าไปด้วย

ตัวบทที่เป็นคำพยากรณ์ทั้งหลายจะแสดงให้เห็นสิ่งสำคัญ 2 ด้าน ด้านแรกได้แสดงให้เห็นถึงสภาพการณ์ของยุคสมัยทั้งที่ดีและร้าย ซึ่งได้เกิดขึ้นตลอดเส้นทางของประวัติศาสตร์ และอีกด้านหนึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของกลุ่มฟื้นฟูอิสลามท่ามกลางเหตุการณ์เหล่านั้น กล่าวได้ว่าคำพยากรณ์ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์จะถูกนำมาเป็นสนามการเคลื่อนไหวให้กับกลุ่มฟื้นฟูอิสลาม และบทบาทของกลุ่มฟื้นฟูที่ปรากฏในคำพยากรณ์จะเป็นสิ่งยืนยันความถูกต้องของการเป็นกลุ่มฟื้นฟูอิสลามของกลุ่มต่าง ๆ ที่ปรากฏตัวขึ้นตลอดประวัติศาสตร์ หัวข้อนี้ผู้วิจัยขอ นำคำพยากรณ์อนาคตจากตัวบทคำสอนอิสลามมานำเสนอในภาพกว้าง และจะกล่าวถึงความสอดคล้องระหว่างทฤษฎีและสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์ โดยสรุปเป็นประเด็นสุดท้ายของบทนี้

2.4.1 คำพยากรณ์อนาคตจากตัวบทหลักฐานในคำสอนอิสลาม

ในส่วนนี้จะนำการแจ้งข่าวอนาคตทั้งหมดที่ปรากฏในหลักฐานมาลำดับเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในประวัติศาสตร์ และการนำไปเป็นเสมือนแผนที่ในการก้าวเดินของ “กลุ่มฟื้นฟู” ที่จะปรากฏอย่างต่อเนื่องในประวัติศาสตร์ตลอดไปจนถึงวันสิ้นโลก เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่กล่าวถึงในฐานะเป็นเหตุการณ์ใกล้วันสิ้นโลกเรียกว่า อัชรอฎ อัศ-สาอะฮฺ (Ashrāṭ al-Sā‘ah)⁸² หรือสัญญาณวันสิ้นโลก ในแนวคิดอิสลามถือว่าเป็นประเด็นสำคัญที่แยกไม่ออกกับวันสิ้นโลก ดังปรากฏในอัล-กุรอานว่า

﴿فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا ...﴾

(سورة محمد : ١٨)

⁸² คำว่า อัชรอฎ หมายถึง อัศ-อาฮฺยาต แปลว่า สัญญาณหรือเครื่องหมายที่ชี้ไปยังการมีอยู่ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นการบอกว่สิ่งนั้นอยู่ใกล้เข้ามาแล้ว (al-Ashqar, 1997 : 128)

ความว่า: “ดังนั้น พวกเขารอ(สิ่งใดหรือ) เว้นแต่ยามอวสานซึ่งมัน
จะมาหาพวกเขาอย่างกะทันหัน? แต่ว่าสัญญาณต่าง ๆ ของมัน ได้
มาถึงแล้ว....”

(มุฮัมมัด : 18)

สัญญาณวันสิ้นโลกเป็นประเด็นสำคัญของแนวคิดประวัติศาสตร์ในอิสลาม
Sachiko Murata⁸³ (Murata, 2000 : xxxix) ให้ข้อสังเกตว่า “นัยยะ(ของสัญญาณวันสิ้นโลก)คือการ
ที่ศาสนานี้ได้รวมเอาความรู้ต่อวิถีทางที่กาลเวลาจะเปิดเผยให้เห็นและการเดินไปสู่จุดจบ ดังนั้นมัน
คือการกล่าวถึงทรศนะของอิสลามที่มีต่อประวัติศาสตร์นั่นเอง”

2.4.1.1 ประมวลเหตุการณ์ก่อนวันสิ้นโลกจากตัวบทหลักฐาน

นักวิชาการได้แบ่งสัญญาณวันสิ้นโลกเป็น 2 ชุด ชุดแรก เป็นสัญญาณเล็ก(al-
‘Alāmāt al-Ṣuġhrá) หมายถึงเป็นสัญญาณทั่วไปที่บ่งชี้ว่าใกล้ถึงวันสิ้นโลก ชุดที่สองเป็นสัญญาณ
ใหญ่(al-‘Alāmāt al-Kubrá) เป็นสัญญาณที่มีความชัดเจนว่าจะเกิดวันสิ้นโลกตามมาไม่นานนัก
เป็นสัญญาณที่ต่อเนื่องจากสัญญาณเล็ก(al-Ashqar, 1997: 136) ตัวอย่างของสัญญาณวันสิ้นโลกทั้ง
2 ชนิด ได้แก่

1) อัล-อะลามัต อัล-ศุฆรฺ (สัญญาณเล็ก)

มีอัล-หะดีษมากมายที่ได้กล่าวถึงสัญญาณวันสิ้นโลก การนำมาลงไว้ทั้งหมดจึงเกิน
ขอบเขตการวิจัยที่ได้วางไว้ โดยเฉพาะสัญญาณเล็กนั้นมีจำนวนอัล-หะดีษจำนวนมากมาย อุมร์ อัล-
อัชกีอร(al-Ashqar, 1997: 137) ได้แบ่งสัญญาณเล็กในอัล-หะดีษต่าง ๆ ออกเป็นสามกลุ่ม ได้แก่
กลุ่มแรกเป็นสัญญาณที่เกิดขึ้นแล้ว กลุ่มที่สองเป็นสัญญาณที่กำลังเกิดขึ้นและดำเนิน ไป กลุ่มที่สาม
เป็นสัญญาณที่ยังไม่เกิดขึ้น

ลักษณะของสัญญาณเล็กมักจะบอกถึงสภาพแห่งยุคสมัยได้เป็นอย่างดี สัญญาณ
เหล่านั้นจำนวนมากแสดงให้เห็นถึงความเสื่อมทรามของผู้คน ความตกต่ำทางศีลธรรม และบางอัน
เป็นการแสดงถึงธรรมชาติที่ผิดปกติ ตัวอย่างของสัญญาณในทิศทางนี้ อาทิเช่น การถือว่ามีสิ่ง
ต้องห้ามเป็นสิ่งที่ได้รับการอนุญาต, มีการแข่งขันกันประดับประดาประคำมัสยิด, ผู้มีทรัพย์สินตระหนี่ถี่
เหนียวในการบริจาคทาน, มีการโกหกอย่างแพร่หลาย, มีพยานเท็จเกิดขึ้นมากมาย, มีการตายอย่าง

⁸³ อาจารย์ภาควิชา Comparative Study มหาวิทยาลัย State University of New York

ปัจจุบันทันด่วนเป็นจำนวนมาก, มีฝนตกอย่างมากมายแต่ผลผลิตจากการเกษตรกลับได้น้อยลง, มีการแพร่หลายของดอกเบ็ญจ, คนตรีและสิ่งมีนเมา, มีการตั้งภาคีอย่างแพร่หลาย, มีการเข่นฆ่ากันอย่างมากมาย, มีการแข่งขันกันสร้างตึกสูงและตกแต่งอาคารบ้านเรือนเพื่อความสวยงาม, ผู้คนอยากจะตาย, มีการเกิดแผ่นดินไหวอย่างมากมาย, กาลเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว เป็นต้น(al- Tūwaylah, 2004: 45-124; Veliankode, 1986: 47-243)

กระนั้นก็ตาม การศึกษาสัญญาณวันสิ้นโลกมักดำเนินไปกับข่าวในแง่ลบเป็นหลัก ซึ่งเป็นการไม่ถูกต้องนักที่จะทำการละเลยการแจ้งข่าวในแง่บวก มีตัวอย่างของการแจ้งข่าวดีในอนาคตที่ปรากฏอยู่ในอัล-หะดีษอีกมากมาย ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับประชาชาติอิสลาม ดังตัวอย่างของเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในอัล-หะดีษดังต่อไปนี้

((مَثَلُ أُمَّتِي مَثَلُ الْمَطَرِ لَا يُدْرَى أَوْلُهُ خَيْرٌ أَمْ آخِرُهُ))
(رواه الترمذي : ٢٩٢٩)

ความว่า “อุปมาประชาชาติของฉัน อุปมาไม่ยั้งน้ำฝน ซึ่งไม่รู้ว่าจะฝนแรกหรือฝนสุดท้ายจะดีกว่ากัน....”

(รายงาน โดย al-Tirmizī : 2929)⁸⁴

((بَشِّرْ هَذِهِ الْأُمَّةَ بِالسَّنَاءِ وَالِدِّينِ وَالرَّفْعَةِ وَالنَّصْرِ وَالتَّمَكِينِ فِي الْأَرْضِ))
(رواه أحمد : ٢٠٧٧٥)

ความว่า “จงแจ้งข่าวดีแก่ประชาชาตินี้ด้วยความเป็นเลิศ ความมีศาสนา ความสูงเกียรติ ชัยชนะ และการได้ครอบครองโลก”

(รายงาน โดย Ahmad: 20775)⁸⁵

2) อัล-อะลามาค อัล-กุบรอ (สัญญาณใหญ่)

สัญญาณใหญ่เป็นสัญญาณที่บ่งชี้ว่า วันสิ้นโลกใกล้อย่างยิ่งแล้ว อุละมาอ์มีความเห็นแตกต่างกันเล็กน้อยว่า จะเริ่มนับสัญญาณใหญ่สัญญาณแรก ตรงการปรากฏตัวของอัล-มะฮฺดี หรือจะนับตรงการปรากฏตัวของคัจจาล(al- Tūwaylah, 2004: 351) สำหรับผู้วิจัยได้ขอเริ่มนับจากการ

⁸⁴ หะดีษ เศาะฮิหฺ ใน *Silsilat al- 'ahadūth al-Sahihah* หมายเลข 2286 (al-Albānī, 1995: 5/355)

⁸⁵ หะดีษ เศาะฮิหฺ ใน *Tamām al-Minnah* หมายเลข 136 (al-Albānī, 1447: 188)

ปรากฏตัวของอัล-มะฮฺดี โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์และการอิงอยู่กับทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟู
 สัญญาณใหญ่จึงเริ่มขึ้นด้วยการปรากฏตัวของผู้นำกลุ่มฟื้นฟูยุคสุดท้าย คือ อัล-มะฮฺดี ดังที่ท่านนบี ﷺ
 กล่าวว่า

((لَوْ لَمْ يَنْقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا يَوْمٌ لَطَوَّلَ اللَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ حَتَّى يَبْعَثَ فِيهِ
 رَجُلًا مِنِّي أَوْ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي يُوَاطِئُ اسْمُهُ اسْمِي وَاسْمُ أَبِيهِ اسْمُ أَبِي
 يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مُلِئْتُ ظُلْمًا وَجَوْرًا))

(رواه ابو داود : 3792)

ความว่า “โลกนี้จะไม่เหลือสิ่งใด เว้นแต่จะมีวันหนึ่ง แน่นอนอัลลอฮ์
 ﷻ จะให้วันนั้นมีความยาวนาน จนกระทั่งพระองค์ได้ส่งชายผู้หนึ่ง
 ที่มาจากฉันหรือครอบครัวของฉัน ชื่อของเขาเหมือนกับชื่อของฉัน
 ชื่อของพ่อของเขาก็เหมือนชื่อของพ่อของฉัน เขาจะทำให้โลกนี้เต็ม
 ไปด้วยความเสมอภาคและยุติธรรม ดังที่มันเคยเต็มไปด้วยการกดขี่ข่ม
 เหนง”

(รายงาน โดย Abū Dawūd: 3792)⁸⁶

ความเห็นที่แตกต่างในการเริ่มนับสัญญาณใหญ่ ไม่ได้ทำให้การลำดับเหตุการณ์ของ
 สัญญาณใหญ่สับสน สัญญาณใหญ่สามารถลำดับเหตุการณ์ได้ค่อนข้างชัดเจน ภายหลังจากการ
 ปรากฏตัวของอัล-มะฮฺดี ผู้นำกลุ่มฟื้นฟูคนสุดท้ายแล้ว ก็จะปรากฏ “ตัจญาล” ผู้นำฝ่ายต่อต้านที่มา
 พร้อมกับไพร่พล ถือว่าเป็นการต่อสู้ที่รุนแรงที่สุดของประวัติศาสตร์มนุษยชาติ จากนั้นก็เป็นการ
 ปรากฏผู้นำกองทัพคนสำคัญของกลุ่มฟื้นฟู คืออนบิอียา ซึ่งจะลงมาจากฟากฟ้า ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด
 ﷺ ได้กล่าวว่า

((كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا نَزَلَ ابْنُ مَرْيَمَ فِيكُمْ...))

(رواه مسلم : 254)

ความว่า “พวกท่านจะเป็นเช่นไร เมื่ออิบนู มัรยัม(คือท่านนบิอียา)
 ได้ลงมาในหมู่พวกท่าน”

(รายงาน โดย Muslim : 254)

⁸⁶ หะดีษ เศาะฮิหฺ ใน *Sahih Sunan 'abī Dāwūd* หมายเลข 3601 (al-'albānī, 1989: 3/807)

หลังจากท่านนบีมูฮัมหมัดมีชัยชนะเหนือคัจฉาลแล้ว จากนั้นเป็นการปรากฏตัวของยะอ์ญูญ์และมะอ์ญูญ์และหลังจากทั้งสองกลุ่มถูกขจัดไป ก็เป็นยุคสมัยชัยชนะแห่งอิสลามที่ครอบคลุมทั่วโลก สัญญาต่อ ๆ มาจะปรากฏต่อเนื่องอย่างรวดเร็ว เหตุการณ์เหล่านั้น เช่น คองอาทิตยจะขึ้นทางทิศตะวันตก สัตว์ชนิดหนึ่ง(ดาบะฮะฮุ)ก็ปรากฏตัวขึ้น แผ่นดินจะถล่ม เป็นต้น(al-Tūwaylah, 2004: 45-124; Veliankode , 2004: 47-243) อย่างไรก็ตาม ก่อนถึงวันสิ้นโลก ผู้ศรัทธาจะถูกเก็บชีวิตไปก่อน ด้วยลมที่นุ่มนวล ดังปรากฏในอัล-หะดีษที่ว่า

((لَا يَزَالُ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ حَتَّى يَأْتِيَهُمْ أَمْرُ اللَّهِ ...))

(رواه البخاري : ٣٤٧٢)

ความว่า: “จะยังคงมี ‘**ผู้คนกลุ่มหนึ่ง**’ จากประชาชาติของฉันอย่างต่อเนื่อง โดยปรากฏ(ชัยชนะ)อย่างชัดเจน จนกระทั่งพระบัญชาของอัลลอฮ์จะมาถึงพวกเขา ...”

(รายงาน โดย al-Bukhārī: 3472)

คำว่า พระบัญชาของอัลลอฮ์(อัมรุลลอฮ์) คือเมื่อจวนเจียนจะเกิดวันสิ้นโลกก็จะมีลมพาเอาชีวิตผู้ศรัทธาทั้งหมดไป(al-Nawawi,1996: 1/142)

2.4.1.2 บทบาทของกลุ่มฟื้นฟูจากตัวบทหลักฐาน

แม้จะมีอัล-หะดีษฎออิพะฮุ มันศูเราะฮุ เป็นคำสอนหลักที่ปูความเข้าใจของการปรากฏตัวของกลุ่มฟื้นฟูจนถึงวันสิ้นโลกแล้วก็ตาม แต่ก็ยังปรากฏอัล-หะดีษจำนวนหนึ่งที่กล่าวถึงบทบาทของพวกเขาไว้ในรายละเอียด อัล-หะดีษส่วนหนึ่งจะกล่าวว่าจะจนถึงสมัยสุดท้ายที่พวกเขาอยู่ภายใต้การนำของอิมามมะฮฺดี และอัล-หะดีษอีกส่วนจะกล่าวถึงเหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดในยุคสมัยต่าง ๆ ก่อนหน้านั้น

1) กลุ่มฟื้นฟูในยุคสมัยต่างๆ

กลุ่มฟื้นฟูอิสลามได้รับการแจ้งข่าวดีจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นการพิชิตดินแดนต่างๆ เช่น เมืองฮีเราะฮ์ในอิรัก นครเยรูซาเล็ม อียิปต์ นครคอนสแตนติโนเปิล กรุงโรม เป็นต้น ในบางครั้งก็แจ้งข่าวการเผชิญกับกลุ่มที่หลงผิด อย่างพวกที่ปฏิเสธเกาะดร์(กฎสภาวะ)ของอัลลอฮ์ **ผู้** กลุ่มปฏิเสธอัล-หะดีษ เป็นต้น(al-Tūwaylah, 2004: 45-124; al-Nadwī, 2004: 215-227) แม้แต่

การทำการสัประยุทธ์ระหว่างกลุ่มฟื้นฟูกับกลุ่มชนต่าง ๆ ก็มีกล่าวในอัล-หะดีษบางบทไว้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น การสัประยุทธ์กับกองทัพมองโกล ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((... لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تُقَاتِلُوا التُّرْكَ ...))

(رواه البخاري : ٢٧٩٩)

ความว่า “วันสิ้นโลกจะยังไม่เกิดขึ้น จนกระทั่งพวกท่านได้ต่อสู้กับพวกตุรกี”

(รายงาน โดย al-Bukhārī: 2799)

การสัประยุทธ์กับกองทัพยิว ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((... لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تُقَاتِلُوا الْيَهُودَ ...))

(رواه البخاري : ٢٧٩٧)

ความว่า “วันสิ้นโลกจะยังไม่เกิดขึ้น จนกระทั่งพวกท่านได้ต่อสู้กับพวกยิว”

(รายงาน โดย al-Bukhārī: 2797)

บทบาทของกลุ่มฟื้นฟูได้รับการกล่าวถึงในอัล-หะดีษในยุคแรกและยุคสุดท้ายด้วย อัล-หะดีษอย่างมากมาย ส่วนกลุ่มฟื้นฟูในระหว่างกลางยุคทั้งสองนั้นมีอัล-หะดีษกล่าวถึงจำนวนน้อย แต่อัล-หะดีษหลายบทกลับมีประโยชน์อย่างมากในการกล่าวถึงบทบาทที่สำคัญของพวกเขาในประวัติศาสตร์

2) กลุ่มฟื้นฟูยุคสุดท้าย

กลุ่มฟื้นฟูยุคสุดท้าย คือกลุ่มที่อยู่ภายใต้การนำของอัล-มะสฺดี ซึ่งจะมินบีอีซาเข้ามาพร้อมด้วยในช่วงสุดท้ายในฐานะผู้บัญชาการในการทำศึก ซึ่งมีเหตุการณ์สำคัญมากที่สุดคือ การสัประยุทธ์กับคัจฉาล ดังปรากฏในอัล-หะดีษ อัฏ-ฏออิฟะฮฺ อัล-มันสุเราะฮฺ บทหนึ่งว่า

((... لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ عَلَى مَنْ نَاوَأَهُمْ حَتَّى يُقَاتِلَ آخِرُهُمُ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ))

(رواه ابو داود : ٢١٢٢)

ความว่า: “จะยังคงมี ‘กลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้ต่อสู้บนสังฆกรรม อย่างประจักษ์ชัดต่อผู้ที่ต่อต้านพวกเขา จนกระทั่งรุ่นหลังสุดของพวกเขาจะ ได้ต่อสู้กับมะสีหุ อัลด-คัจญาล⁸⁷”

(รายงาน โดย Abū Dawūd: 2166)⁸⁸

อัล-มะฮฺดียฺจึงถูกกล่าวในฐานะผู้นำของกลุ่มฟื้นฟูคนสุดท้าย การศรัทธาในเรื่องของอัล-มะฮฺดียฺ จึงเป็นการศรัทธาในบทบาทของกลุ่มฟื้นฟูที่ต่อเนื่องไปจนถึงวันสิ้นโลก (al-Qaradawi, 1986: 451; al-Mawdūdī, 1986: 451)

2.4.2 ความสอดคล้องระหว่างทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูกับความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์

การนำทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูมาอธิบายความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์นั้น นอกจากจะใช้ทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูวิเคราะห์กลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อสังฆกรรมว่ามีความสอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูแค่ไหนแล้ว ยังสามารถใช้อัล-หะดีษอีกจำนวนหนึ่งร่วมในการวิเคราะห์ความสอดคล้องในการใช้ทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูได้ด้วย อัล-หะดีษเหล่านั้นคือคำพยากรณ์ถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ และบทบาทของกลุ่มฟื้นฟู แม้ว่าอัล-หะดีษเหล่านี้แทบจะไม่ได้กล่าวถึงช่วงสมัยที่แน่นอน แต่หากได้นำมาใช้วิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูก็จะช่วยยืนยันความสอดคล้องระหว่างทฤษฎีและประวัติศาสตร์ที่แท้จริงได้ อีกทั้งยังช่วยกำหนดสมัยของประวัติศาสตร์โดยอิงทั้งทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูและสภาพเหตุการณ์พลิกผันแห่งยุคสมัยของประวัติศาสตร์ได้ จากการนำทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูร่วมกับอัล-หะดีษที่เป็นคำพยากรณ์ล่วงหน้า ประกอบกับการศึกษาประวัติศาสตร์โลกมุสลิม ทำให้พบความสอดคล้องในการนำทฤษฎีไปอธิบายความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงนำความสอดคล้องนี้มาแบ่งประวัติศาสตร์อิสลามออกเป็น 3 ยุค นับตั้งแต่ท่านนบี ﷺ จนถึงปี ค.ศ. 1800 (ประมาณ ฮ.ศ. 1200) ครอบคลุมเวลาทั้งสิ้น 1200 ปี ดังต่อไปนี้

2.4.2.1 ประวัติศาสตร์อิสลามในยุคแรกเริ่ม

การกำหนดยุคนี้อาศัยหลักการอิสลามที่เรียกสมัยนี้ว่ายุคสลัฟ (คนยุคแรก) ที่ใช้เวลาประมาณ 300 ปี หมายถึงเหตุการณ์ตั้งแต่สมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ถึงเหตุการณ์ประมาณปี ฮ.ศ. 300 (ประมาณปี ค.ศ. 600- ค.ศ. 900) ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่

⁸⁷ คัจญาล ฝ่ายต่อต้านกลุ่มฟื้นฟูในยุคสุดท้าย ซึ่งเป็นผู้หลอกลวงมนุษย์ที่อันตรายที่สุดเท่าที่ปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์ (al-Ashqar, 1997 : 224)

⁸⁸ หะดีษ เศาะฮีหฺ ใน *Sahih Sunan 'abī Dāwūd* หมายเลข 2170 (al-Albānī, 1989 : 2/471)

((خَيْرُكُمْ قَرْنِي ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ))

(رواه البخاري : ٢٤٧١)

ความว่า “ผู้ที่ดีที่สุดในหมู่พวกท่านคือ(ผู้ที่อยู่ใน)ศตวรรษของฉัน หลังจากนั้นคือศตวรรษที่ตามมา หลังจากนั้นคือศตวรรษที่ตามมา”

(รายงาน โดย al-Bukhārī: 2471)

ยุคสมัยนี้มีคำพยากรณ์ท่านนบี ﷺ ที่ปรากฏเป็นจริงจำนวนมาก อาทิเช่น ระยะเวลาของสมัยเกาะลีฟะฮ์ ผู้ได้รับทางนำ 30 ปี(al-Manāwī, 1994: 3/509) ชัยชนะในการพิชิตเมืองต่าง ๆ ที่มีเกาะหาวะฮ์อยู่ในกองทัพด้วย(al-Nadwī, 2004: 148) การสัประยุทธ์กับอินเดีย(al-Nadwī, 2004: 156) การปรากฏของกลุ่มนอกรูปแบบในหลายรูปแบบ อาทิเช่น พวกปฏิเศหลักการเกาะดร์ พวกเกาะวาริจญ์ (al-Nadwī, 2004: 103, 207) เป็นต้น

2.4.2.2 ประวัติศาสตร์อิสลามในยุคกระแสที่ผันผวน

การกำหนดยุคนี้เริ่มจากการสิ้นสุดยุคสลัฟ(ยุค 300 ปีแรก) จากนั้น โลกมุสลิมอยู่ในสภาพแตกแยกเป็นส่วน ๆ แทบจะไม่มีอาณาจักรใหญ่โตที่มีอายุยาวนานได้เลย ช่วงนี้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประมาณช่วงเวลา ฮ.ศ.300 – ฮ.ศ. 800(ประมาณปี ค.ศ 900- ค.ศ 1400) ครอบคลุมระยะเวลาประมาณ 500 ปี ตลอดทั้งยุคสมัยเป็นช่วงเวลาคิลาฟะฮ์ของราชวงศ์อับบาสิยะฮ์ในแบกแดดและหลังจากแบกแดดถูกทำลายโดยพวกมองโกลก็ได้ย้ายไปไคโร จนสุดท้ายคิลาฟะฮ์แห่งอับบาสิยะฮ์แห่งไคโรก็สลายตัวไปพร้อม ๆ กับการปรากฏตัวของอาณาจักรมุสลิมที่เข้มแข็งทางการทหารอย่าง อุษมานียะฮ์เติร์กประมาณช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 (ค.ศ. 1400/ฮ.ศ.800) ถือว่าเป็นการสิ้นสุดยุคนี้ ผู้วิจัยตั้งชื่อยุคนี้ว่ายุคกระแสที่ผันผวน เหตุของการเรียกยุคดังกล่าว อันเนื่องมาจากประชาชาติอิสลามอยู่ในสภาพรัฐเล็กรัฐน้อย และต้องประสบกับสงครามใหญ่ที่ยาวนานถึง 2 ด้าน ด้านหนึ่งคือสงครามครูเสดที่เข้ามาจากตะวันตก และต่อมาคือสงครามกับมองโกลที่มาจากตะวันออก ขณะเดียวกันสภาพของกลุ่มฟื้นฟูก็ต้องเผชิญกับปัญหาภายในที่หนักหน่วงเช่นกัน ดังที่อิบน์ คัยมียะฮ์ (Ibn Taymīyah, 1992:140) สะท้อนถึงสภาพของกลุ่มฟื้นฟูในยุคสมัยนี้ได้เป็นอย่างดีว่า

“ใครก็ตามที่ได้ใคร่ครวญถึงสภาวะต่างๆของโลกในช่วงเวลานี้แล้ว เขาจะรู้ว่ากลุ่มนี้(อัญ-ฎอฮิฟะฮ์ อัล-มันสุเราะฮ์)เป็นกลุ่มชนที่

เที่ยงตรงที่สุดท่ามกลางกลุ่มต่าง ๆ ในอิสลาม ทั้งในแง่ความรู้และการปฏิบัติ และในแง่การอุทิศที่กระทำทั้งในด้านตะวันออกและตะวันตก พวกเขาต้องต่อสู้กับขบวนการอันใหญ่โต ทั้งมุขรีกิน(ผู้ตั้งภาคี) และอะฮฺลุล กิตาบทางตะวันตกนั้นคือนัศรอเนีย(กองทัพครูเสด) และกับมุขรีกิน(ทางตะวันออก)นั่นคือพวกมอง โกล และยังคงต่อสู้กับพวกนอกรีตสับปลับ(มุนาฟิค)ภายใน อย่างพวกรอฟีฎะฮฺ และกลุ่มอื่นๆ ...”

คำพยากรณ์ของท่านนบี ﷺ ที่ปรากฏเป็นจริงมีจำนวนหนึ่ง ปรากฏการณ์ที่สำคัญมากก็คือคำพยากรณ์ว่ามุสลิมจะสัประยุทธ์กับพวกมอง โกล(Veliankode,2004:124) นอกจากนี้ อัล-หะดีษจำนวนมากที่พยากรณ์ถึงความระส่ำระสายต่าง ๆ ก็ปรากฏเป็นจริงมากขึ้น ซึ่ง ช่วยในการอธิบายสภาพการณ์ของมนุษยชาติอย่างเห็นได้ชัดเจนยิ่ง

2.4.2.3 ประวัติศาสตร์อิสลามในยุคจักรวรรดิมุสลิม

การกำหนดยุคนี้เริ่มจากหมดยุคกระแสนที่ผันผวน คือสิ้นสุดสงครามครูเสดและรัฐรุกรานอย่างมอง โกล ได้หันมารับอิสลามจนหมด รวมทั้งการสิ้นสุดคิลิเซียแห่งอับบาสิยะฮฺ พร้อม ๆ กับการกำเนิดยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการในยุโรป ปรากฏการณ์สำคัญในโลกมุสลิมคือการก่อตัวของรัฐมุสลิมขนาดใหญ่กระจายตามภูมิภาคสำคัญของโลกมุสลิม เรียกว่า ยุคจักรวรรดิมุสลิม เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประมาณช่วงเวลา ฮ.ศ.800 – ฮ.ศ. 1200(ประมาณปี ค.ศ 1400 - ค.ศ 1800) ครอบคลุมระยะเวลาประมาณ 400 ปี ดังข้อสังเกตของนักประวัติศาสตร์ต่อกระแสแบบใหม่นี้ Esposito (Esposito , 2002: 50) กล่าวว่า “แม้ว่าแบกแดดจะถูกทำลาย และราชวงศ์อับบาสิยะฮฺจะยกเลิกไปแล้ว จนนำไปสู่จุดจบของยุคสมัยแห่งเคาะลีฟะฮฺ และดูเหมือนทุกคนจะเห็นว่าสายลมแห่งอำนาจมุสลิมไม่อาจหวนกลับมาได้อีก แต่แล้วในคริสต์ศตวรรษที่ 15 การหมุนเวียนแห่งโชคของมุสลิมก็ได้ไหลเวียนกลับมาอีก สถาบันคิลิเซียแบบรวมศูนย์ถูกทดแทนด้วยสายโซ่แห่งการขับเคลื่อนของการปกครองแบบสุลฎอน” นั่นคือการกำเนิดจักรวรรดิมุสลิมที่ทรงอำนาจอย่างราชวงศ์อูษมานียะฮฺและ โมกุล รวมทั้งรัฐสุลฎอนที่ปรากฏขึ้นในแอฟริกาตะวันตกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และยุคนี้กำหนดช่วงเวลาสิ้นสุดจากสภาพอ่อนแอของจักรวรรดิเหล่านี้พร้อม ๆ กับการกำเนิดประเทศสหรัฐอเมริกาและลัทธิจักรวรรดินิยมใหม่ในยุโรปที่พลิกโฉมหน้าของโลกโดยสิ้นเชิง

ยุคสมัยนี้ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวถึงบทบาทของกลุ่มฟื้นฟูไว้ไม่มากนักเช่นกัน เหตุการณ์ที่ใหญ่มากที่เกิดขึ้นจริงตามคำพยากรณ์ของท่านนบี ﷺ ก็คือการพิชิตนครคอนสแตน

ดิโนเปิล นครหลวงของอาณาจักรไบเซินทีน(al- Tūwaylah, 2004: 29) อย่างไรก็ตาม อัล-หะคิษ ที่กล่าวถึงสภาพความเสื่อมทรามของอารยธรรมมนุษย์ก็ปรากฏเห็นได้ชัดเจนยิ่งกว่ายุคก่อนหน้า

Prince of Songkla University
Pattani Campus